TAMPEREEN YLIOPISTO

Satu Meriluoto

Monimediaalisuus sanomalehden toimitustyössä

Toimittajien käsityksiä monimediaalisesta työskentelystä

Etelä-Suomen Sanomissa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

MERILUOTO, SATU: Monimediaalisuus sanomalehden toimitustyössä. Toimittajien käsityksiä monimediaalisesta työskentelystä Etelä-Suomen Sanomissa.

Pro gradu -tutkielma, 82 sivua, 2 liitesivua
Tiedotusoppi

Huhtikuu 2011

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen monimediaalisuutta sanomalehden toimitustyössä. Tutkin aihettani toimittajien käsitysten kautta ja minua kiinnostavat erityisesti heidän ajatuksensa työskentelyn käytännöistä, toimivuudesta sekä näihin vaikuttavista tekijöistä jokapäiväisessä toimitustyössä. Tutkimuskohteeni on Etelä-Suomen Sanomat.

Tutkimukseni viitekehys rakentuu niin, että aluksi lähden liikkeelle tekijöistä, jotka ylipäätään vaikuttavat journalismin tekemiseen. Sen jälkeen tarkastelen tarkemmin yhtä muutoksia aiheuttavaa tekijää eli mediakonvergenssia. Selvitän mediakonvergenssin taustoja, koska ne auttavat ymmärtämään, miksi monimediaa ylipäätään tehdään. Lopulta perehdyn tarkemmin siihen, miten monimediaalisuus vaikuttaa toimituksiin ja toimittajan työhön.

Aineistoni koostuu kahdeksan toimittajan puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka tein loppukesällä 2010. Valitsin haastateltaviksi toimittajia, joilla on kokemusta monimediaalisuudesta, jotta he osaisivat kertoa monimedian tekemiseen ja sen onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä Etelä-Suomen Sanomissa. Aineiston analyysissä olen soveltanut teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Aiemman tutkimuksen perusteella loin analyysiini kolme luokkaa: toimitustyön, organisaation ja ammattitaidon. Niiden läpi katselen Etelä-Suomen Sanomien monimediaalista työskentelyä ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Etelä-Suomen Sanomien tilannetta kuvasi tutkimukseni perusteella se, että siellä oltiin matkalla kohti monimediaa. Yhteen välineeseen tekemisen perinne näkyi kuitenkin vielä monissa asioissa. Monimediaalisuus oli jo iso osa joidenkin toimittajien työskentelyä, mutta rutiinia se ei vielä ollut kaikille. Myös toimituksen tasolla rutinoitumiseen ja monimediaaliseen ajatteluun oli vielä matkaa. Monimediaalisuuden mahdollisuuksien paremmassa hyödyntämisessä ovat avainasemassa osaaminen, sen kunnollinen hyödyntäminen ja kehittäminen sekä suunnitellumpi yhteistyö eri välineiden välillä.

Asiasanat: monimediaalisuus, toimitustyö, toimittaja

Sisällys

1 SUKELLUS TUTUN TYÖN ARKEEN 1

1.1 SUHTEENI TUTKIMUSKOHTEESEEN 4

1.2 TYÖN RAKENNE 4

2 JOURNALISMIIN VAIKUTTAVISTA TEKIJÖISTÄ 6

3 MEDIAKONVERGENSSI MONIMEDIAN KÄTILÖNÄ 9

3.1 KESKUSTELUA KONVERGENSSISTA JO 40 VUOTTA 9

3.2 TAUSTALLA TALOUS JA TEKNOLOGIA 11

3.3 YLEISÖN MIELTYMYKSILLÄ ISO MERKITYS 13

3.4 YHTEENVETO 14

4 MONIMEDIAALISUUS TOIMITUKSESSA JA TOIMITTAJAN TYÖSSÄ 15

4.1 MONIMEDIAALISUUDEN ANATOMIA 16

4.2 MUUTOKSEN ASKELEET KOHTI MONIMEDIAA 17

4.3 TOIMITUS MUUTOKSESSA 19

4.3.1 Monen median toimitus – seiniä alas 20

4.3.2 Monimediaalisuuden johtaminen 22

4.4 TOIMITTAJAN TYÖ MONIMEDIAN AIKANA 25

4.4.1 Professio ja roolit 26

4.4.2 Uutena vaatimuksena moniosaaminen 27

4.4.3 Täydennystä työprosessiin ja ajatteluun 30

4.5 YHTEENVETO 32

5 ETELÄ-SUOMEN SANOMAT JA MONIMEDIA 33

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS 36

6.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET 36

6.2 AINEISTONA TOIMITTAJAHAASTATTELUT 36

6.3 APUNA TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI 38

7 KOLME NÄKÖKULMAA MONIMEDIATYÖHÖN 40

7.1 TOIMITUSTYÖ 40

7.1.1 Eri välineet toimittajan työnkulussa 40

7.1.2 Eri välineet toimitustyön johtamisessa ja suunnittelussa *45*
7.1.3 Yhteenveto: kohti monimediaalista työnkulkua *48*
7.2 ORGANISAATIO 50
7.2.1 Deski toiveiden ristitulessa *50*
7.2.2 Toimitusten sijainnit vaikuttavat yhteistyöhön *51*
7.2.3 Yhteenveto: niin lähellä, niin kaukana *55*
7.3 AMMATTITAITO 57
7.3.1 Moniosaamisen pakko ja mahdollisuudet *57*
7.3.2 Johdonkin pitäisi osata *60*
7.3.3 Osaamista haluttaisiin kehittää *61*
7.3.4 Yhteenveto: monimedia – kehittymisen paikka vai pakko? *63*
7.4 MONIMEDIAN KEHÄ 66
7.5 KÄYTÄNNÖSTÄ TAKAISIN TEORIAAN 68
8 JOHTOPÄÄTÖKSET 70
8.1 VÄLIETAPILLA MONOMEDIASTA MONIMEDIAAN 72
8.2 MITEN ONNISTUIN? 75
8.3 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA 76
LÄHTEET 78

LIITE 1. Haastattelurunko

Kuviot

KUVIO 1. Journalismiin vaikuttavat tekijät (Shoemaker & Reese 1996, 64) 6
KUVIO 2. Innovaation etenemisen vaiheet organisaatiossa (Lawson-Bordersia 2006, 44–54 mukaillen) 17
KUVIO 3. Monimediaalisuuden vaikutukset toimittajan työhön (Jussila 2002, 66) 19
KUVIO 4. Miten monimediaalisuudesta tulee osa toimitusten ja toimittajien työtä 32
KUVIO 5. Monimedian kehä 66

1 Sukellus tutun työn arkeen

Monimediaalisuus, sisällön tekeminen useisiin eri välineisiin, on tullut isoksi osaksi toimitusten työskentelyä viimeisten 15 vuoden aikana. Tarkemmin monimediaalisuus voidaan määritellä journalistiseksi tuotantoprosessiksi ja sitä palvelevan organisaation virittämiseksi usean julkaisukanavan tilanteeseen (Heinonen 2002b, 3). Monimediaalisessa journalismissa työprosessia ja työnkuvia aletaan johtaa julkaisun ja jakelun lähtökohdista (ema.). Jotta sisältöjä voitaisiin tuottaa useaan eri välineeseen, työn kulkuun on tehtävä muutoksia mediataloissa, joiden toiminta on pitkään perustunut vain yhden välineen tuotantotapaan (Heinonen 2002a, 175).

Monimediaalisuus liittyy laajaan, mediakonvergenssiksi kutsuttuun ilmiöön, jonka taustalla on useita tekijöitä. Viestintäteknologian kehitys eli siirtyminen analogisesta digitaaliseen on mahdollistanut eri julkaisuvälineiden lähentymisen ja samojen sisältöjen jakamisen eri välineissä (Heinonen 2002b, 3–4). Tähän ei ole johtanut pelkästään uusi teknologia, vaan myös monikanavaisuuteen suuntautuva viestinnän talous ja yhä selvemmin vaade uudistuvasta yleisösuhteesta (Hytönen 2010, 2). Milloinkaan aiemmin ihmisillä ei ole ollut niin paljon valinnanvaraa eri välineistä ja niiden tarjonnasta.

Pavlikin (2001) mukaan mediakonvergenssi vaikuttaa ainakin neljällä tavalla journalismiin ja sen tekemiseen. Journalismin *sisällöt* ja journalistien *työtavat* muuttuvat. Lisäksi *toimitusorganisaatio*ita ja koko mediateollisuutta järjestellään uudelleen. Mediakonvergenssin aikana muuttuvat myös *toimittajien ja yleisön väliset suhteet*.

Tämä pro gradu -tutkielma rajautuu toimittajan ja toimitusorganisaation tasoille. Tarkastelun kohteena on monimediaalisuus sanomalehden toimitustyössä. Tarkemmin sanottuna minua kiinnostavat toimittajien ajatukset monimediaalisesta työskentelystä, sen käytännöistä, toimivuudesta sekä näihin vaikuttavista tekijöistä jokapäiväisessä toimitustyössä. Tutkin aihettani toimittajien käsitysten kautta ja tutkimuskohteeni on Lahdessa ilmestyvä Etelä-Suomen Sanomat. Tavoitteeni on luoda kuva toimituksen monimediaalisesta työskentelystä, mahdollisista ongelmista tai niiden ratkeamiseen vaikuttavista tekijöistä kolmesta näkökulmasta: toimitustyön, organisaation ja ammattitaidon. Tutkimuskohteenani olevat toimittajien käsitykset monimedian tekemisestä ovat tärkeitä tutkimukseni hyödyllisyyden näkökulmasta siksi, että

toimittajat ovat solmukohta, jossa monimedian tekemiselle asetetut tavoitteet ja todellisuus kohtaavat.

Nyt kun monimediaalisuuteen on monessa toimituksessa aito mahdollisuus, on Hytösen (2010, 10) mielestä tärkeä pohtia, toteutuuko se ja jos ei, mikä toteutumisen estää. Siispä haluan myös selvittää monimediaalisen työskentelyn taustoja eli sitä, mitkä asiat toimittajien näkemysten mukaan vaikuttavat monimediaalisen työskentelyn toteutumiseen: mitkä tekijät edistävät tai estävät monimediaalista työskentelyä.

Tutkimukseni on käytännönläheinen, sillä se kohdistuu erityisesti monimediaalisen journalismin tekemiseen ja sen toimivuuteen. Tutkielmassani ei näin ollen käsitellä mediayhtiöitä tai mediateollisuutta, liiketoimintaa tai strategioita. Tutkimuskohteena eivät myöskään ole eri välineiden ominaisuudet tai se, miten monimediaalisuus mahdollisesti vaikuttaa journalismin laatuun. Pikemminkin minua kiinnostaa, millaisia käsityksiä toimittajilla on sisältöjen tekemisen käytännöistä. Tätä kautta myös välineiden ominaisuudet voivat tulla esiin. Vielä yksi työni rajaus on syytä tehdä selväksi. Tarkastelen monimediaalisuutta nimenomaan sanomalehden näkökulmasta. Radiossa ja televisiossa monimediaalisuuden tuomat muutokset saattavat näyttää aivan erilaisilta kuin sanomalehdessä.

Tutkimukseni kiinnittyy journalistisen työn tutkimuksen perinteeseen, joka ulottuu 1950-luvulle. Tässä tutkimusperinteessä journalismin käytäntöjä on tarkasteltu instituutioiden, politiittisten ulottuvuuksien ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen näkökulmista. (Boczkowski 2004a, 80.)

Journalistisessa työssä on tapahtunut isoja muutoksia erityisesti kymmenen viime vuoden aikana, kun media on muuttunut yhä pirstaloituneemmaksi, ja välineet ovat joutuneet yhä ankarammin kilpailemaan ihmisten ajasta ja rahasta. Lisääntynyt kilpailu on pakottanut mediaorganisaatiot pohtimaan työn organisointia, lukijoiden tarpeita ja journalistista sisältöä uudella tavalla. Toimittajan työssä tämä on tarkoittanut sitä, että työprosessiin on tullut uusia osia, ja toimittajilta on alettu vaatia monen julkaisualustan hallintaa, kun he kirjoittavat samasta aiheesta vähintään lehteen ja verkkoon. Toisaalta työnjakoa on toimituksissa eriytetty esimerkiksi perustamalla verkkotoimitus. (Helle 2009, 99.)

Helteen (2009, 99) mukaan tässä journalistisen työn murroksessa tutkijoita rajaa se, keskittyvätkö he tutkimaan muutosta vai pysyviä rakenteita. Muutoksen tutkimisessa paneudutaan siihen, mikä toimituksissa on muuttunut, mitä muutoksia on mahdollisesti vielä edessä ja mi-

ten toimintaa voitaisiin uudistaa. Pysyvyyttä tutkittaessa kuvataan ainoastaan sitä, mitä toimituksissa tapahtuu tutkimushetkellä.

Nygren (2008, 33) jakaa konvergenssitutkimuksen samalla tavalla kahteen tyyppiin. Toinen keskittyy siihen, miten konvergenssi voisi toimia ja millaisia tulevaisuudennäkymiä siihen liittyy. Toinen keskittyy taas siihen, miten konvergenssi tosiasiassa toimii toimituksissa, joissa siihen on ryhdytty.

Mielestäni muutosta kuvaavaa tutkimusta ei voi leikata aivan näin tarkasti kahteen eri lohkoon, vaan mennyt, nykyhetki ja tuleva ovat lähes pakostakin läsnä, koska asioita peilataan jatkuvasti siihen, mitä joskus on ollut tai tulee ehkä olemaan. Muutoksesta ja sen seurauksista tulee ymmärrettäviä, kun ne saavat kontekstin. Oma tutkielmani liittyykin molempiin tyyppeihin, koska se keskittyy toimittajien käsityksiin nykyhetkestä, mutta siinä vilahtelevat myös heidän ajatuksensa menneestä ja tulevasta.

Monimediaalisuutta on tutkittu maailmalla paljon eri näkökulmista. Sen sijaan Suomessa ilmiö on jäänyt vähemmälle huomiolle. Tämä on sikäli kummallista, että monimediaalisuus on ollut tärkeä toimitusten toimintaa määrittävä tekijä, sillä monimediaa on tehty jo 1990-luvun puolivälistä, ja välineiden määrä ja varsinkin niiden hyödyntäminen journalismin jakelussa ovat lisääntyneet. Ilmiö on näkynyt mediamaisemassamme myös laajemmin, kun yhtiöt ovat ostaneet uusia välineitä itselleen ja viritelleet yhteistyötä niiden välille.

Tiedossani on Suomesta vain kaksi väitöskirjaa ja yksi lisensiaatintutkimus, jotka ovat lähellä omaa aihettani. Ari Heinonen (1999) on väitöskirjassaan tutkinut internetin vaikutusta toimittajien työhön. Merja Helteen (2011) väitöskirja puolestaan käsittelee monipuolisesti toimitustyön muutosta. Timo Hytösen (2010) lisensiaatintutkimus tarkastelee monimediaalista uutisjournalismia Yleisradion aluetoimituksissa erityisesti journalistiprofession näkökulmasta.

Monimediaan liittyviä pro gradu -tutkielmia on tehty jonkin verran. Elisa Jussila (2002) tutki toimittajien käsityksiä Yleisradion aluetoimitukseen perustettavasta monimediadeskistä. Jenni Rinkinen (2004) tutki Helsingin Sanomien kantalehden ja Verkkoliitteen välistä suhdetta. Jani Timosen (2004) aihe oli mediakonvergenssin tila maakuntalehdissä 2000-luvun puolivälissä. Kirsi Ahvenainen (2004) käsitteli Keskisuomalaisen monikanavaista toimitusprosessia ja sen ongelmia. Marja-Liisa Hakanen (2005) paneutui kahden huittislaisen lehden ja yhden radiokanavan välisen monimediaalisuuden mahdollisuuksiin. Martta Nieminen (2005) tutki puolestaan yhteistyötä Helsingin Sanomien ja Nelosen välillä. Aki Jörgensen (2009) sivusi

monimediaalista työskentelyä Savon Sanomia ja Keskisuomalaista koskeneessa tutkimuksessaan.

Myös Etelä-Suomen Sanomien ja sen entisen verkkolehden Netlarin suhteesta on tehty tutkimus *Etlari ja Netlari – lähellä vai kaukana? Verkkolehden ja sanomalehden suhde yhden tapausesimerkin valossa* (Ruokolainen 2004).

1.1 Suhteeni tutkimuskohteeseen

Kun vuonna 2009 olin Etelä-Suomen Sanomien monimediadeskissä kesätöissä, aloin pohtia, miten monimediaalisuus on muuttanut toimittajien työtä ja mitä mieltä toimittajat ovat monimedian tekemisestä. Deskissä työskennellessäni huomasin myös, että monimedian toteuttamisessa oli toisinaan ongelmia. Kun gradun näkökulma hahmottui tarkemmin, ajattelin, että tutkimuksestani voisi olla hyötyä Etelä-Suomen Sanomille.

Muutenkin oli luontevaa alkaa etsiä tutkielman aihetta journalistisesta työstä, sillä olen aina ollut kiinnostunut enemmän siitä kuin työn lopputuloksesta eli syntyneestä jutusta. Tutkielmani lähtökohtina ovatkin olleet sekä oma kiinnostukseni journalistiseen työhön että havainnot ja huomiot, joita tein tuolloin kesällä 2009 työskennellessäni monimediadeskissä.

Koska tunnen Etelä-Suomen Sanomat, sen työyhteisön ja myös monimediatyön, tutkimus on itsellenikin ikään kuin sukellus tutun työn arkeen.

1.2 Työn rakenne

Tutkielmani rakenne kulkee yleisestä yksityiseen. Koska työni peruslähtökohta on toimittajan työn ja yleisemminkin toimitustyön muutos, on luontevaa lähteä liikkeelle tekijöistä, jotka ylipäätään vaikuttavat journalismin tekemiseen. Aiheesta on useita teorioita (ks. esim. Helle 2011, 87–97), mutta omassa tutkimuksessani käytän Shoemakerin ja Reesen (1996) mallia. Se kohdentuu varsinaisesti journalismin sisältöön vaikuttaviin tekijöihin, mutta olen kuitenkin ottanut sen tutkimukseni lähtökohdaksi, sillä journalistiset sisällöt ovat myös monimediaalisen toimitustyön lopputuotteita. Näin ollen voidaan olettaa, että monimediaalisen toimitustyön taustalla ovat pitkälti samat tekijät kuin Shoemakerin ja Reesen teoriassa. Ennen

kaikkea malli on tutkimuksessani kuvaamassa journalismin tuottamisen kontekstia, sitä kenttää, jossa mediaorganisaatiot, toimitukset ja yksittäiset journalistit joutuvat työskentelemään.

Luvussa 3 tarkastelen tarkemmin yhtä muutoksia aiheuttavaa tekijää eli mediakonvergenssia, jota kutsun monimediaalisuuden kätilöksi. Selvitän mediakonvergenssin taustoja, koska ne auttavat ymmärtämään sitä, miksi monimediaa ylipäätään tehdään. Luvussa 4 perehdyn tarkemmin siihen, mitä monimediaalisuus tarkoittaa mediayhtiöiden sisällä. Käyn läpi monimediaalisuuden aiheuttamia muutoksia sekä toimituksen että toimittajan näkökulmista. Luvussa 5 esittelen lyhyesti Etelä-Suomen Sanomat yhtiönä ja kerron etenkin siitä, mitä monimediaalisuus tarkoittaa Etelä-Suomen Sanomissa. Luvussa 6 kerron tutkimuskysymykseni, aineistostani ja sen analyysistä. Luvussa 7 esittelen tutkimukseni tulokset eli kolme näkökulmaa monimediatyöhön ja luvussa 8 pohdin tuloksiani vielä laajemmassa journalismin muutoksen kontekstissa.

2 Journalismiin vaikuttavista tekijöistä

Journalismin tekemiseen vaikuttavat monet asiat. Shoemakerin ja Reesen (1996, 64) mukaan tällaisia tekijöitä ovat ideologia, median ulkopuoliset tekijät, organisaatio, mediarutiinit ja yksilö.

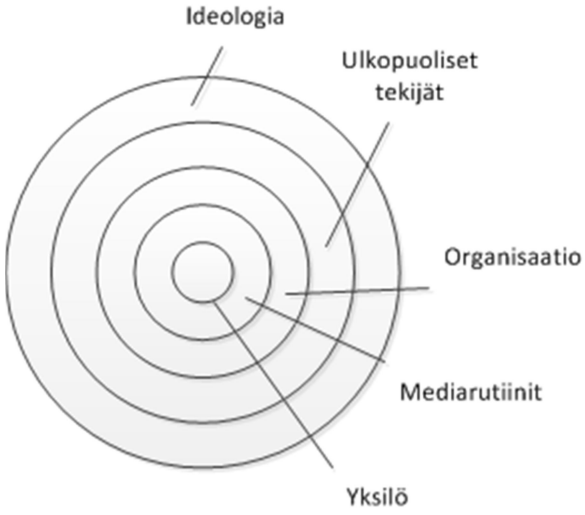

KUVIO 1. Journalismiin vaikuttavat tekijät (Shoemaker & Reese 1996, 64).

Mallin yksilötaso koskee toimittajaa. Tällä tasolla vaikuttavat sekä henkilökohtaiset että ammattiin kuuluvat tekijät. Toimittaja esimerkiksi tekee työtään tiettyjen eettisten koodien rajoittamana ja hänelle on varattu yhteiskunnassa tietynlaisia rooleja. (Shoemaker & Reese 1996, 91.) Toimittajan työssä voivat vaikuttaa myös toimittajan omat arvot, asenteet, elämäntapa, kiinnostuksen kohteet, koulutus, sukupuoli, ikä ja monet muut henkilökohtaiset tekijät (emt. 64–65).

Mediarutiineilla Shoemaker ja Reese (emt. 105) tarkoittavat rutiineja ja käytäntöjä, jotka toistuvat toimittajan päivittäisessä työssä ja jotka auttavat toimittajaa saamaan työnsä valmiiksi. Tällaisia rutiineja ovat esimerkiksi uutiskriteerit, deadlinet ja kärjelleen käännetty kolmio eli uutisen rakentamisen tapa, jossa tärkein asia kerrotaan ensin, sekä toimittajien useimmin käyttämät lähteet, kuten asiantuntijat ja viranomaiset (emt. 110–136). Heidän mukaansa myös yleisöillä on erityinen rooli mediarutiinien näkökulmasta, sillä mediasisältöä on tuotettava niin, että se täyttää yleisöjen tarpeet ja on heistä houkuttelevaa (emt. 114).

Mallin kolmannella tasolla on organisaatio. Shoemaker ja Reese (emt. 143) lukevat organisaatioksi koko mediayhtiön. Näin laajasti ajateltuna median sisältöön vaikuttavatkin erityisesti yhtiön tavoitteet, kuten voiton tuottaminen (emt. 145). Heidän mukaansa yhtiö vaikuttaa myös siihen, miten organisaatio on fyysisesti rakennettu, koska organisaatiorakenne kuvastaa sitä, miten yhtiö haluaa sopeutua ympäristöönsä ja mihin se haluaa sijoittaa resursseja (emt. 155). Mielestäni organisaation voi ymmärtää myös pelkäksi toimitukseksi, jolla on omat rutiinit, käytännöt, kulttuuri ja toimintalogiikka sekä autonomia päättää tekemisistään. Shoemaker ja Reese (emt. 156) ovat autonomiasta kuitenkin eri mieltä. Heidän mukaansa autonomian rapautumista kuvaa esimerkiksi se, että monissa toimituksissa tehdään yhteistyötä markkinoinnin kanssa.

Yhtiön tavoitteet näkyvät varmasti tavalla tai toisella toimituksissa ja toimittajan työssä. Tästä esimerkkinä on Kuneliuksen ja Ruusunoksan (2008) tutkimus, jossa he haastattelivat kymmentä suomalaisen sanomalehden keskijohtoon kuuluvaa henkilöä journalismin haasteista ja siitä, miten nämä haasteet todentuvat toimituksissa.

Tutkijat jaottelevat journalismin haasteet teknologiaan, talouteen, politiikkaan ja kulttuuriin. Näistä keskijohto näkee teknologian luonnollisena voimana, johon on pakko sopeutua, mutta myös uutena tapana tehdä työtä. Toisaalta teknologia muuttaa journalistiprofessiota vuorovaikutteisempaan suuntaan ja luo riippumattomuutta rutiinilähteistä. Taloudelliset paineet nähdään enimmäkseen kilpailuna ihmisten ajasta ja huomiosta. (Ema. 667–669.) Kulttuuriset muutokset eivät ole keskijohdolle yhtä selkeitä kuin taloudelliset ja teknologiset haasteet. Kuluttajuuden ja elämyshakuisuuden tarpeen tunnistamisesta on jonkinlainen yhteisymmärrys. Kuluttajille on tarjottava palvelujournalismia sekä tunteisiin ja kokemuksiin vetoavaa sisältöä. Myöskään poliittisista muutoksista ei olla kovin varmoja. Keskijohdon käsityksen mukaan yleinen poliittisuus on vähentynyt yhteiskunnassa, eivätkä ihmiset enää koe kuuluvansa poliittisiin kollektiiveihin. Tämän myötä myös journalismi irrottautuu vallanpitäjistä ja asettuu tavallisen ihmisen näkökulmaan. (Ema. 669–670.)

Nämä neljä haastetta muuttuvat toimitusten todellisuudeksi projekteilla, ryhmätyöskentelyllä ja journalismin formalisoitumisella. Projektikulttuurissa johdon on jatkuvasti käytävä keskustelua muutoksista työntekijöiden kanssa. Ryhmätyö taas nähdään välttämättömänä koko organisaation sisällä, ei vain toimituksissa. Journalismin muuttuminen yhä enemmän formaattimuotoon ja sivupohjien määräämäksi on seurausta siitä, että toimitustyöstä on tullut yhä

suunnitellumpaa. Tällä vastataan sekä talouden että kulttuurin haasteisiin, kuten tehokkuuden ja visuaalisuuden vaatimuksiin. (Ema. 671–674.)

Myös Shoemakerin ja Reesen (1996, 107) mielestä organisaatiolla, rutiineilla ja toimittajalla on suhde toisiinsa, mutta se on hierarkkinen. Organisaatio vaikuttaa rutiineihin ja toimittajaan ikään kuin ylhäältä päin, koska organisaation ylätasolla tehtävät päätökset vaikuttavat sen alatasoilla. Rutiinit ovat organisaation kannalta oleellisia myös sen vuoksi, että ne auttavat kontrolloimaan työskentelyä.

Neljäs vaikuttava tekijä mallissa ovat mediaorganisaatioiden ulkopuoliset tahot, joilla Shoemaker ja Reese (emt. 175) tarkoittavat tiedonlähteitä, tulonlähteitä, kuten yleisöä ja mainostajia, yhteiskunnallisia instituutioita, taloudellista ympäristöä, kuten kilpailua ja markkinoita sekä teknologiaa. Taloudellinen ympäristö on oleellinen selittäjä myös monimedian tekemiselle, ja tarkastelen sitä seuraavassa luvussa, jossa pohdin erityisesti Suomen tilannetta. Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia ovat myös teknologian ja sen tuomien muutosten vaikutukset toimittajan työhön, mutta myöskään niistä Shoemakerilla ja Reesellä ei vielä vuonna 1996 ollut mainintaa enempää sanottavaa. Palaan aiheeseen luvussa 4.

Uloimpana kerroksena Shoemakerin ja Reesen (emt. 221) mallissa on ideologia, jolla he tarkoittavat yhteiskuntaa integroivaa symbolista mekanismia. Media tulee osaltaan omalla toiminnallaan pönkittäneeksi yhteiskunnassa vallitsevaa ideologiaa esimerkiksi käyttämällä eliittilähteitä.

Shoemakerin ja Reesen teoriaa on pidetty hierarkkisena (ks. Helle 2011, 92), ja kirjoittajat myöntävät tämän itsekin (Shoemaker & Reese 1996, 86). Tutkimukseni tarkoitus ei ole selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat Etelä-Suomen Sanomien monimediaalisessa työskentelyssä muita tekijöitä enemmän tai vähemmän. Journalismin tuottamisen kontekstin näkökulmasta mallin ajatus tekijöiden hierarkiasta osuu kuitenkin siinä mielessä kohdalleen, että mediayhtiöt, toimitukset ja toimittajat eivät toimi tyhjiössä, vaan joutuvat ottamaan huomioon toimintaympäristössään tapahtuvat muutokset.

Tämän tutkimuksen aihe on monimediaalisuus. Sen on viime kädessä mahdollistanut teknologinen kehitys, joka sijoittuu mallissa neljännelle tasolle. Sieltä kehityksen voi ajatella – Shoemakeria ja Reeseä mukaillen – heijastuvan paitsi toisiin mallissa nimettyihin ulkopuolisiin tekijöihin, myös muihin tasoihin. Seuraavissa kahdessa luvussa perehdyn siihen, mitä tämä käytännössä voi tarkoittaa.

3 Mediakonvergenssi monimedian kätilönä

”Don’t expect the uncertainties surrounding convergence to be resolved anytime soon. We are entering an era of prolonged transition and transformation in the way media operates.”

(Henry Jenkins 2006)

Henry Jenkinsin (2006, 24) mielestä median konvergenssiin liittyvät epävarmuudet eivät ratkea lähitulevaisuudessa, vaan pikemminkin olemme astumassa aikakauteen, jossa median toimintaa leimaavat muutokset. Miksi näin on ja mitä mediakonvergenssilla lopulta tarkoitetaan?

Konvergenssi-sanan juuret juontavat latinan sanoihin con ”yhteen” ja vergere ”kallistua, suuntautua, taipua” (Villi 2006, 102). Kyse olisi siis eri välineiden yhdentymisestä tai lähentymisestä. Anders Fagerjord ja Tanja Storsul (2007, 29) kritisoivat näin kapeaa ajattelutapaa, sillä mediakovergenssin käsite kuvaa heidän mukaansa laajempaa kehitystä aina mediateknologiasta, -taloudesta ja -sisällöistä viestintäpolitiikkaan ja -lakeihin.

Myös Jenkinsin (2006, 16) mielestä mediakonvergenssi koskee niin mediateknologiaa, mediateollisuutta, sisältöjä kuin yleisöjäkin. Mediakonvergenssi on muuttanut myös ihmisten mediankäyttötottumuksia (emt.).

Deuze (2007, 104) puolestaan jakaa mediakonvergenssin määritelmän kahtia: mediateollisuuden konvergenssiin sekä median kulutuksen ja tuotannon konvergenssiin. Ensimmäisellä tarkoitetaan monimediaalisten toimitusten perustamista ja mediayhtiöiden integroitumista. Jälkimmäisellä tarkoitetaan yleisön osallistumista journalismin tekemiseen.

Tässä luvussa en aio perehtyä mediakonvergenssin kaikkiin mahdollisiin puoliin ja seurauksiin, koska en koe sitä tarpeelliseksi tutkielmani aiheen taustojen ymmärtämiseksi. Haluan ennemminkin tuoda esiin tekijöitä, jotka ovat johtaneet median konvergoitumiseen ja lopulta siihen, että sanomalehtien toimituksissa halutaan nykyään tehdä monimediaa.

3.1 Keskustelua konvergenssista jo 40 vuotta

Puhe konvergenssista voidaan jäljittää 1970-luvulle ja Nicholas Negroponteen, joka toimi tuolloin Massachusetts Institute of Technology -yliopiston Media Lab -tutkimuskeskuksen

johtajana. Hän ennusti sähköisen viestinnän, tietokoneteollisuuden ja kustannusalan yhdistyvän vuoteen 2000 mennessä. (Villi 2006, 104.) Tietyllä tavalla Negroponten ennustus on toteutunut. Esimerkiksi Suomessa Sanoma-konserniin kuuluu paitsi useita sanoma- ja aikakauslehtiä, myös kirjankustannusta, useita televisio- ja radiokanavia sekä verkkopalveluita (sanoma.fi[1]).

Toisena mediakonvergenssin profeettana voidaan pitää saman yliopiston politiikan tutkijaa Ithiel de Sola Poolia, joka saattoi hyvinkin ensimmäisenä käyttää 1980-luvulla konvergenssin käsitettä siinä merkityksessä kuin sen ymmärrämme nyt: muutosvoimana mediateollisuudessa. De Sola Pool ennusti, että teknologinen kehitys ei automaattisesti yhdistä eri välineitä, vaan että edessä on muutoksia, joiden aikana eri mediat kilpailevat ja tekevät yhteistyötä keskenään. Hänelle konvergenssi ja niin sanottu divergenssi eli välineiden eriytyminen olivat saman ilmiön, median muutoksen, eri puolia. (Jenkins 2006, 10.)

Ithiel de Sola Poolin pohdinnat olivat kuitenkin vasta ituja siitä, mitä tuleman piti 1990-luvulla. Tuolloin mediakonvergenssista alettiin puhua toden teolla sekä mediataloissa että mediatutkimuksessa (Storsul & Stuedahl 2007, 9). Retoriikka liittyi teknologiseen kehitykseen, erityisesti digitalisoitumiseen ja internetin läpimurtoon (ema.). 1990-luvun puhe digitaalisesta vallankumouksesta korosti niin sanottua uutta mediaa, joka lopulta korvaisi vanhan median. Vuosituhannen vaihteessa niin sanottu it-kupla kuitenkin puhkesi. Jenkinsin (2006, 6) mukaan tapahtui paradigman muutos. Enää ei uskottu, että uusi media korvaisi vanhan, vaan kumpikin muoto säilyisi ja olisi vuorovaikutuksessa keskenään (emt.).

Boczkowski (2004a, 4, 17) näkee vuorovaikutuksen niin, että nimenomaan vanha media vaikuttaa uuteen mediaan. Hänen mielestään uutta mediaa syntyy, kun vanhat sosiaaliset ja materiaaliset rakenteet yhdistyvät uusien teknisten mahdollisuuksien kanssa. Boczkowskin tutkimassa verkkolehden tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, että verkkolehdet ovat syntyneet sanomalehden yksisuuntaisen ja tekstiin perustuvan sekä tietotekniikan mahdollistaman interaktiivisuuden ja multimedian yhdistymisestä. Uudessa mediassa ei siis Boczkowskin mielestä ole kyse vallankumouksellisesta asiasta, jolla on vallankumoukselliset vaikutukset, vaan evolutiivisesta prosessista.

Dennis (2003, 7) jakaa mediakonvergenssin ajallisesti neljään eri vaiheeseen ja tulee samalla asettaneeksi edeltävät pohdinnat ajallisiin kehyksiin. Ajatuksen heräämisen aikakausi sijoit-

[1] http://www.sanoma.com/content.aspx?f=2111 (29.3.2011)

tuu 1980-luvulle, jota seuraa aikaisen omaksumisen eli esimerkiksi internetiä kohtaan kasvavan kiinnostuksen aikakausi 1990-luvun alussa. Tämän jälkeen siirrytään kritiikittömän hyväksymisen aikakauteen 1990-luvun lopulla, jolloin uskotaan uudesta mediasta saataviin voittoihin. 2000-luvun alkuun sijoittuu monien hankkeiden epäonnistumisen aikakausi, jolloin edellisellä aikakaudella tehtyjä investointeja leikataan. 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun aikaa voidaan kutsua myös uuden median hypen aikakaudeksi, joka päättyi lopulta it-kulpan puhkeamiseen. Lindblom (2009, 26–27, 235, 238) on hyödyntänyt Dennisin jaottelua ja lisännyt siihen omien tutkimustulostensa perusteella vielä yhden, nykyhetkeäkin kuvaavan ajanjakson, jota hän kutsuu tasaantumisen ajaksi.

3.2 Taustalla talous ja teknologia

Mediakonvergenssin mahdollistajana on pidetty teknologian kehittymistä. On siirrytty analogisesta digitaaliseen aikaan. Digitalisoitumisella tarkoitetaan sisältöjen muuttamista binaariseen muotoon nolliksi ja ykkösiksi. Kun sisällöt on tehty alun perin samaan digitaaliseen muotoon, niitä on helppo siirrellä, muunnella ja yhdistellä välineestä toiseen (Villi 2006, 107).

Teknologinen konvergenssi on tavattu yhdistää esitysmuotojen konvergenssiin, koska niitä molempia perustellaan digitalisoitumisen ja verkottumisen aiheuttamilla teknisillä muutoksilla (Herkman 2002). Esitysmuodoilla tarkoitetaan esimerkiksi tekstiä, kuvaa, liikkuvaa kuvaa ja ääntä. Nämä muodot kytkeytyivät aiemmin tiettyyn välineeseen: teksti ja kuva paperilehteen, liikkuva kuva ja ääni televisioon ja pelkkä ääni radioon. Digitalisoitumisen myötä on syntynyt uusia hybridimuotoja, joissa yhdistyvät kaikki esitysmuodot. (Herkman 2003, 153.) Samalta internet-sivulta voi katsoa liikkuvaa kuvaa, kuunnella ääntä, katsella valokuvia ja lukea tekstiä.

Mediakonvergenssia voidaan hahmottaa myös talouden näkökulmasta. Mediayhtiöille konvergoituminen on strategia, jolla yritetään päästä mukaan teknologiseen kehitykseen ja vahvaan asemaan markkinoilla. Uusmedian kilpailuvaltteja ovat kustantajan näkökulmasta monikanavaisuus ja jakelun riippumattomuus ajasta tai vastaanottajan olinpaikasta. (Pietilä 2007, 274.)

Ilmiöön liittyy kiinteästi myös median omistuksen uusjako, keskittymiskehitys. Taloudellinen kilpailu on pakottanut mediayhtiöt laajenemaan ja ostamaan itselleen uusia välineitä. Konk-

reettisimmillaan taloudellisen kilpailun liitos mediakonvergenssiin näkyykin juuri yritysostoissa ja fuusioissa. (Herkman 2003, 154.)

Ehkä kaikkein kunnianhimoisimpana taloudellisen konvergoitumisen yrityksenä voidaan pitää vuoden 2000 tammikuussa syntynyttä internet-yhtiö AOL:n ja mediajätti Time-Warnerin fuusiota, josta syntyi maailman sen hetken suurin mediayhtiö (Kolodzy 2009, 35).

Suomessa median keskittymiskehitys nytkähti kunnolla liikkeelle sanomalehdistössä tapahtuneilla kaupoilla 1980-luvun puolivälin jälkeen (Jyrkiäinen 1994, 303). Tätä ei ehkä kuitenkaan voi pitää varsinaisena konvergenssikehityksenä, koska kyse oli saman välineen sisällä tapahtuneista kaupoista. 1990-luvun puolivälin jälkeen suomalaiset mediatalot alkoivat kuitenkin laajentua monimediayhtiöiksi (Jyrkiäinen & Savisaari 2003, 71). Esimerkiksi Sanoma-konsernin Ilta-Sanomat ja Helsingin Sanomat avasivat vuonna 1996 kumpikin omat verkkosivunsa ja 1999 Sanoma sekä kirjankustantaja WSOY fuusioituivat. Samana vuonna SanomaWSOY:lle myönnettiin kolme digi-tv:n toimilupaa (Sanoma – lähes 150 vuotta viestintää).

Myös monet muut maakuntalehtiä kustantavat konsernit ovat pyrkineet kohti monimediaalisuutta. Esimerkiksi Keskisuomalainen Oyj tekee kahta maakuntalehteä, Savon Sanomia ja Keskisuomalaista, sekä tuottaa uutisia Savon maakunnan alueelta MTV3:n uutislähetyksiin (keskisuomalainen.com[2]). Turun Sanomia julkaiseva TS-yhtymä taas omistaa kaksi radiokanavaa ja kaksi televisiokanavaa (ts.fi[3]). Tämän tutkimuksen kohde Etelä-Suomen Sanomat on osa ESA-konsernia, jonka välineisiin kuuluu lehtien lisäksi Radio Voima (mediataloesa.fi[4]). Kaikki yhtiöt julkaisevat uutisiaan myös verkossa.

Median konvergoitumiseen johtaneita syitä pohtiessa päätyy helposti kysymään, kumpi oli ensin, muna vai kana? Oliko ilmiön taustalla teknologinen vai taloudellinen kehitys? Herkmanin (2003, 154) mielestä taustalla ovat nimenomaan taloudelliset syyt, vaikka usein puhe teknologisesta konvergenssista on ollut niin voimallista, että se on peittänyt alleen konvergenssin talouteen, kaupalliseen menestyksen tavoitteluun ja mediaomistukseen liittyvät puolet. Mediayhtiöiden taloudelliset intressit määrittävät Herkmanin (ema.) mukaan teknologista konvergenssia, jonka tarkoitus on lisätä niiden kilpailukykyä ja johtaa parempaan taloudelliseen tulokseen. Teknologinen konvergenssi vaatii kuitenkin kalliita laitehankintoja, uusien

[2] http://www.keskisuomalainen.com/web/index.php?id=5 (29.3.2011)
[3] http://www.ts.fi/ts-yhtyma/ (29.3.2011)
[4] http://www.mediataloesa.fi/mediataloesa/tekstisivu.tmpl?sivu_id=405 (29.3.2011)

järjestelmien rakentamista, työntekijöiden kouluttamista ja jopa isoja organisaatiomuutoksia, mikä taas voi ajaa yhtiön taloudelliseen ahdinkoon (ema.).

3.3 Yleisön mieltymyksillä iso merkitys

Herkman jättää huomiotta kuitenkin yleisön vaikutuksen. Mediakonvergenssi on vaikuttanut paljon siihen, miten ja mitä mediaa ihmiset käyttävät (Jenkins 2006, 16). Internetin yleistyminen on vauhdittanut myös yleisöjen pirstaloitumista. Ihmisten elämäntavat ovat muuttuneet ja nämä muutokset ovat heijastuneet myös mediankäyttötottumuksiin. Mediayhtiöiden on kilpailtava ihmisten ajasta, joka jakautuu yhä useammalle välineelle. (Kolodzy 2009, 37, 41.) Enää ei voidakaan puhua yhteen paikkaan sidotusta, tarkkaan rajatusta yleisöstä, vaan virtuaaliyhteisöistä ja sosiaalisista verkostoista (Dwyer 2010, 67).

Kun yleisö eriytyy, mediayhtiöt yrittävät etsiä keinoja, joilla ne saisivat koottua sen taas yhteen – mieluiten omien välineidensä ääreen (Kolodzy 2009, 37). Kolodzyn (ema.) mukaan mediayhtiöt ovatkin perustelleet konvergoitumista sillä, että niiden on helpompi vastata muutoksiin, joita tapahtuu ihmisten mediankäytössä Mitä kiihkeämmäksi kilpailu ihmisten ajasta ja silmäpareista yltyy, sitä isommaksi ja monipuolisemmaksi mediayhtiön on tultava (ema.).

Suomessa sanomalehdistöllä on perinteisesti ollut iso merkitys ihmisten arkielämässä (Jyrkiäinen & Savisaari 2003, 62). Nykyään suomalaisten mediankäyttö painottuu kuitenkin selvästi sähköiseen viestintään. Vuonna 2007 sähköiset välineet (televisio, radio, video ja internet) lohkaisivat 82 prosenttia kaikesta median parissa vietetystä ajasta. Loppu aika jäi painoviestimille. (Eri viestinten osuudet mediakäytöstä.)

Merkittävää sanomalehtien kannalta on, että nuoret lukevat niitä yhä harvemmin. Vuonna 2007 nuorista 80 prosenttia luki sanomalehteä vähintään kerran viikossa, kun vastaava luku vuonna 2001 oli 90 prosenttia. Myös joka päivä lehtensä lukevien nuorten määrä on laskenut. Samaan aikaan netin suosio on kasvanut koko 2000-luvun. (Nuorten mediankäyttötutkimus.)

Netin käyttö on lisääntynyt jatkuvasti ja se on näkynyt myös sanomalehtien verkkosivuilla. Vuonna 2008 verkkolehtiä luki 70 prosenttia suomalaisista. Eniten verkkolehtiä lukevat 25–44-vuotiaat nuoret aikuiset. (Internetin käyttötarkoitukset.) Myös 12–20-vuotiaat ovat löytäneet hyvin verkkolehtien sivuille. Heistä 71 prosenttia luki verkkolehtiä vuonna 2007. (Nuorten mediankäyttötutkimus.)

Jenkins (2006, 18) muistuttaakin, että konvergenssi on sekä ylhäältä alas suuntautuva, johdon sanelema prosessi, että alhaalta ylös suuntautuva, kuluttajien aikaansaama prosessi. Konvergoituminen mahdollistaa sisältöjen jakamisen useissa välineissä tehokkaasti, mikä taas lisää mahdollisuuksia laajentaa markkinoita, lisätä voittoja ja vahvistaa yleisön sitoutumista tiettyyn yhtiöön. Kuluttajat vastaavasti oppivat käyttämään uusia teknologioita ja ottamaan median sisältöjä haltuunsa ja jakamaan niitä muille. Jenkins (emt.) kutsuu tätä kokonaisuutta konvergenssikulttuuriksi, jossa yleisöt ja mediayhtiöt ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

3.4 Yhteenveto

Mediakonvergenssin määritelmä tuntuu jakautuneen moneen suuntaan. Tässä tutkimuksessa mediakonvergenssin voi kuitenkin ajatella monimediaalisuuden kätilöksi, koska se on auttanut monimediaalisuuden syntymisessä. Teknologia on mahdollistanut sisältöjen jakamisen eri välineissä. Yleisöissä ja laajemmin yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset puolestaan ovat vaikuttaneet siihen, että mediayhtiöt ovat halunneet käyttää tätä mahdollisuutta hyväkseen.

4 Monimediaalisuus toimituksessa ja toimittajan työssä

Ruotsalainen mediatutkija Gunnar Nygren (2008, 32) luetteloi tapoja, joilla media-ala on vastannut yhteiskunnassa ja tekniikassa tapahtuneisiin muutoksiin:

1. Toimittajilta vaaditaan yhä enemmän moniosaamista, koska heidän odotetaan työskentelevän useissa välineissä ja työprosessin vaiheissa.
2. Ammatti-identiteettejä möyhennetään ja rajat toimituksen, tekniikan ja talouden henkilökunnan välillä madaltuvat.
3. Työtä tehdään enemmän ryhmissä kuin aiemmin.
4. Mediayhtiöt rakennetaan joustaviksi verkostoiksi, joiden keskiössä on toimitusjärjestelmä. Siihen voi kirjautua sisään myös toimituksen ulkopuolelta ja se tukee nopeaa tuotantotahtia.

Jos mediakonvergenssia katselee vain teknologian kehityksen ja talouden näkökulmista, ikään kuin mediatalon ulkopuolelta, jää huomiotta, mitä tapahtuu niiden sisällä: toimituksissa ja journalistisessa työssä. Nygrenin luettelo ei varmasti ole kattava, mutta se antaa osviittaa juuri tästä. Uusmedian huomioiminen on haaste perinteiselle joukkotiedotukselle, koska sen hyödyntäminen edellyttää muutoksia tuotantorakenteisiin ja organisaatioihin (Heinonen (2002a, 169). Toki yhtä lailla ”vanhan” välineen sulautuminen yhdeksi uudeksi mediatalon jakelukanavaksi aiheuttaa muutoksia. Näin tapahtui Etelä-Suomen Sanomissakin, kun radiosta tuli yksi jakelukanava.

Kun journalismia halutaan alkaa jakaa usealla kanavalla, muuttuvat tavat tehdä sisältöjä. Monimediaalisuus muokkaakin journalistin työtä perustavanlaatuisesti. Esimerkiksi uutispäällikkö on saattanut keksiä lehteen tulevan aiheen, josta hän on ajatellut lyhyttä juttua myös verkkoon, radioon, jopa videolle. Hän on ehkä kertonut tästä myös verkkotoimitukseen, jotta siellä ei tehtäisi samasta aiheesta päällekkäistä juttua. Näin ollen toimittaja saattaa joutua ottamaan mukaan juttukeikalle kynän ja lehtiön lisäksi digitaalisen mikrofonin ja videokameran. Konvergenssissa onkin kyse yhtä paljon tavasta tehdä journalismia kuin kyvystä ajatella uudella tavalla (Kolodzy 2009, 38).

Tässä luvussa keskityn tarkemmin siihen, miten monimediaalisuus muuttaa toimituksia ja journalistin työtä ja millaisia vaiheita tähän muutokseen liittyy. Tarkastelen erityisesti toimi-

tusorganisaatiota sekä toimittajan työssä tapahtuvia muutoksia. Aivan ensimmäiseksi puran tämän tutkimuksen avainkäsitteen eli monimediaalisuuden pienempiin osiin.

4.1 Monimediaalisuuden anatomia

Hytönen (2010, 10–11) on eritellyt monimediaalisuuden käsitteen kolmeen eri ulottuvuuteen. *Monimediaalisuus* itsessään tarkoittaa hänen mukaansa toimintaperiaatetta, joka on lähtökohtaisesti monikanavainen. Monikanavaisen julkaisun lisäksi monimediaalinen toimintaperiaate koskee myös journalistista työprosessia. Monimediaalisuus tarkoittaa siis käytännössä sitä, että aiemmin välineisiin sitoutuneen journalistisen työprosessin sijasta lähtökohtana on kaikkien käytössä olevien medioiden hyödyntäminen työprosessissa. Monimediaalisuuden ulottuvuudet ovat:

1. *Monitekeminen*: käytännön työ, missä ylittyvät väline- ja ammattikuntarajat. Monitekijä on esimerkiksi kuvat tai videon juttuunsa ottava lehtitoimittaja. Hytönen liittää tähän myös sisällön laadun näkökulman ja toimittajan yksilöllisen kokemuksen ammattitaidostaan.
2. *Intermediaalisuus*: monikanavaisuuden toteutuminen suunnitellusti toimitustasolla. Miten versiointi eri välineisiin käytännössä toteutuu? Intermediaalisuuden mahdollistavat uutistyön organisoijat ja suunnittelijat. Näin ollen se tapahtuu yksittäisen työntekijän sijaan toimitustasolla. Keskiössä on uutisagendan suunnittelu, työnjako sekä voimavarojen ja tavoitteiden suhteuttaminen. Intermediaalisuus on Hytösen mukaan myös julkaisukanavien välineominaisuuksien toteutumisena monimediaalisen toimituksen toimivuuden mittari, koska intermediaalisuuden ulottuvuudella toteutuu tai jää toteutumatta eri kanavien keskinäinen täydentävyys tai vuorovaikutus.
3. *Ylivälineellisyys*: journalistinen kulttuuri, mihin sisältyy esimerkiksi monimediaaliseen toimintatapaan valmentava koulutus sekä monimediaalista toimitusprosessia koskeva tuotekehittely ja suunnittelu.

Hytösen määritelmät ovat hyödyllisiä tämän tutkimuksen kannalta, koska niistä huomaa, että monimediaalisuus on ymmärrettävä sekä toimittajan että toimituksen tasolla tapahtuvaksi asiaksi. Monitekeminen viittaa nimenomaan toimittajan työhön ja monitekijyyteen. Intermediaalisuus ja ylivälineellisyys ovat taas toimituksen tasoa kuvaavia käsitteitä. Hytösen määri-

telmät ovat hyödyllisiä myös siksi, että ne kohdistuvat monimediaalisen toimitustyön toimivuuteen.

4.2 Muutoksen askeleet kohti monimediaa

Millaisia vaiheita mediayhtiöissä ja toimituksissa käydään läpi, kun aletaan tehdä monimediaa? Lawson-Borders (2006, 44–54) hahmottelee tätä kehityskulkua Everett Rogersin innovaatioiden leviämisen teorian pohjalta.

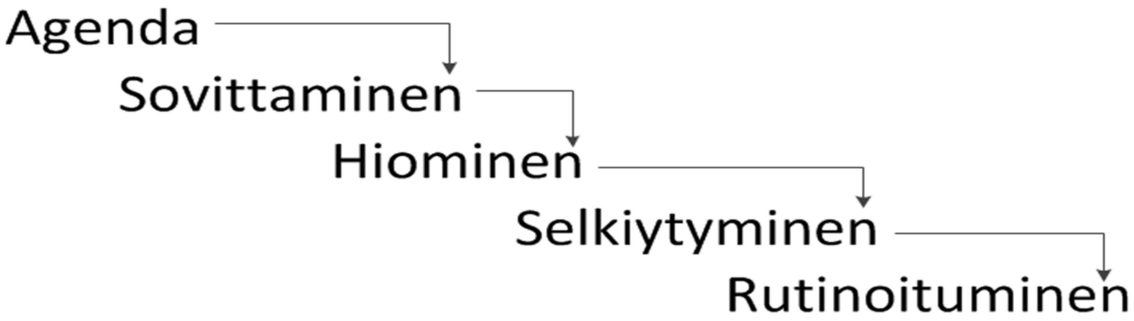

KUVIO 2. Innovaation etenemisen vaiheet organisaatiossa (Lawson-Bordersia 2006, 44–54 mukaillen).

Ensimmäinen vaihe on agendan asettaminen (agenda setting, suom. SM). Mediayhtiössä havaitaan, että uusi teknologia vaikuttaa alaan ja ihmisten käyttäytymiseen. Tässä vaiheessa toimittajat saavat nettiyhteyden koneilleen. Mitä yleisemmäksi netti tulee, sitä ilmeisemmäksi käy, että yhtiön pitää alkaa jakaa netissä myös omia sisältöjään. Toisessa vaiheessa yritetään sovittaa (match) netin leviämisen ilmiö omaan organisaatioon esimerkiksi perustamalla verkkotoimitus. Kolmannessa, hiomisen (redefining/restructuring) vaiheessa innovaatio sovitetaan organisaation tarpeita varten. Tähän vaiheeseen kuuluu erityisesti, että organisaatio yrittää löytää parhaat keinot, joilla uudesta innovaatiosta saadaan eniten irti. Neljännessä, selkiytymisen (clarifying) vaiheessa organisaation ja innovaation suhde alkaa selventyä. Innovaation käyttö yleistyy. Yhteisön jäsenet alkavat ymmärtää sen tärkeyden, mutta saattavat kuitenkin vielä kokea epävarmuutta ja haluta tietoa siitä, miten innovaatio tulee lopulta vaikuttamaan heihin. Tässä vaiheessa myös teknologia on tärkeässä osassa. Esimerkiksi toimitusjärjestelmän pitää tukea uuden innovaation käyttämistä. Viimeisessä rutinoitumisen (routinizing) vaiheessa innovaatio sulautuu organisaation toimintaan, eikä sillä ole enää uutuusarvoa. (Lawson-Borders 2006, 44–54.)

Lawson-Borders käyttää innovaatiosta esimerkkinä internetiä, mutta sama malli soveltuu mielestäni kuvaamaan myös siirtymistä monimediaalisuuteen. Ensimmäinen vaihe tarkoittaisi, että havaitaan tarve tehdä journalismia usealle kanavalle. Seuraavaksi mietitään, mikä on oikea tapa toteuttaa jakelu ja millaisia muutoksia se vaatii organisaatiossa ja työtavoissa. Kolmannessa vaiheessa pohditaan, toimiiko organisaatio monimedian kannalta hyvin. Neljännessä vaiheessa monimedian tekeminen yleistyy toimituksessa ja siihen saattaa osallistua muitakin kuin varsinaisia verkkotoimittajia. Lopulta monimediaalisten sisältöjen tekeminen on toimituksessa jo rutiinia ja se on sulautunut kiinteästi työ- ja ajattelutapoihin.

Varsinaista monimediajournalismia voidaan hahmottaa kolmena kehitysvaiheena, joissa liikutaan tekniikkavetoisesta monimediaalisuudesta enemmän journalistisia sisältöjä kunnioittavaan toteutukseen. Ensimmäisessä vaiheessa verkkotoimittajat lapioivat nettiin lehden sisältöä samassa muodossa. Monimediajournalismi on näin ollen melko puhdasta kierrätystä. Toisessa vaiheessa nettiin luodaan jo omaa sisältöä sekä lisätään juttuun esimerkiksi linkkejä. Sisältöjen tuotannossa pyritään siis ottamaan huomioon välineiden rajoitukset ja mahdollisuudet. Kolmannessa vaiheessa netti nähdään jo muiden välineiden vertaisena. Sinne luodaan vain alkuperäistä sisältöä ja siellä kokeillaan erilaisia kertomistapoja. Sen mahdollisuuksia ja ominaisuuksia hyödynnetään laajasti. Viimeisessä vaiheessa sisältökeskeisyys korostuu. (Heinonen 2002b, 4–5; Pavlik 2001, 43.)

Nämä mallit eivät kuitenkaan paljasta, mitä vaiheissa eteneminen vaatii toimitukselta ja toimittajalta. Aiemmassa tutkimuksessa on löydetty monia tekijöitä, jotka vaikuttavat monimedian tekemiseen ja siihen, miten se mukautuu toimitusorganisaation ja toimittajan työhön.

Boczkowski (2004b, 198–199) on hahmotellut verkkotoimitusten sopeutumista multimediaan ja interaktiivisuuteen sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Useissa tutkimuksissa teknologisten muutosten on nähty suoraan vaikuttavan toimitustyöhön. Boczkowskin mielestä ne eivät kuitenkaan automaattisesti aiheuta seurauksia, vaan välissä on sopeutumisprosessi, jota organisaatiorakenteet ja työtavat muokkaavat.

Mediakonsultti Juan Antonio Giner esittää neljä mielestään kriittistä tekijää, jotka monimedian tekemisessä on otettava huomioon: toimituksen johtaminen, työnkulku, fasiliteetit ja henkilökunnan koulutus (Redefining convergence in 2008). Johtamisella Giner tarkoittaa sitä, että johdon on otettava monimediaalisuus haltuunsa, ei niinkään sitä, että toimitukseen lisättäisiin uusia pomoja. Työnkulussa on otettava huomioon jatkuvan deadlinen vaatimus. Fasili-

teeteilla hän tarkoittaa sitä, että toimitus on järjestettävä avoimeksi tilaksi, jossa on helppo keskustella. (Ema.)

Ginerin ajatukset ovat kuitenkin enemmän kiinnittyneet toimituksen johdon kuin toimittajien näkökulmaan. Sen sijaan Jussila (2002, 66) tiivistää hyvin ne alueet, joihin toimittajat ajattelevat monimediaalisuuden vaikuttavan (kuvio 3). Jussilan tutkimuksessa oli kyse monimediadeskin perustamisesta, mutta kuvio sopii mielestäni hyvin kuvaamaan monimediatyön tuomia muutoksia ylipäätään nimenomaan toimittajan näkökulmasta.

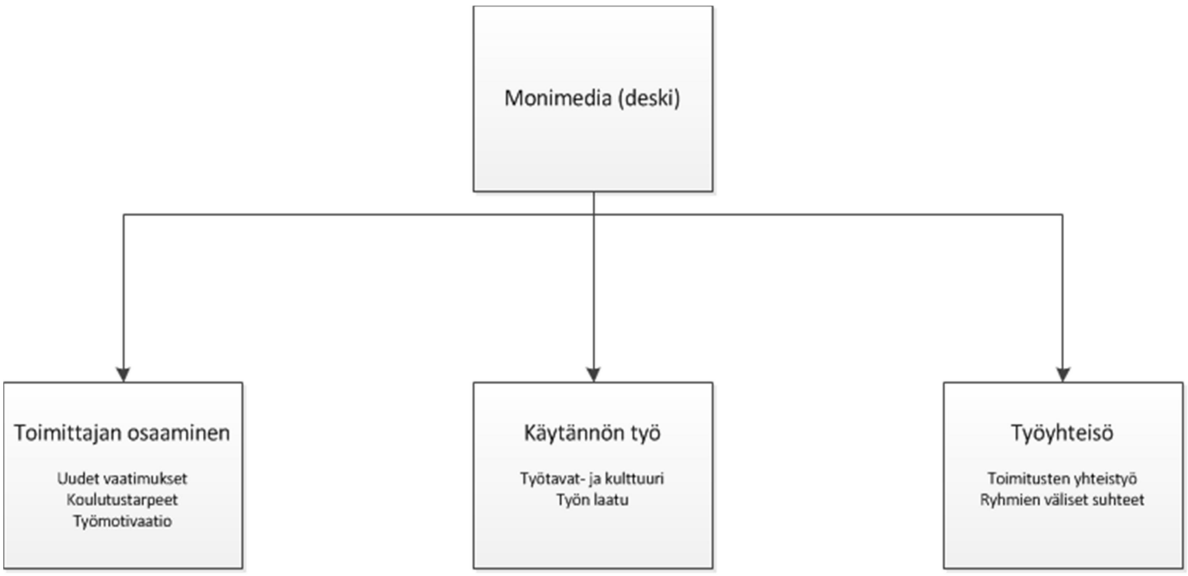

KUVIO 3. Monimediaalisuuden vaikutukset toimittajan työhön (Jussila 2002, 66).

Olen tiivistänyt edellä mainitun perusteella monimedian tekemisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä seuraavat teemat, joita käsittelen tulevissa alaluvuissa tarkemmin:

1. organisaatiorakenne
2. monimedia toimitustyön johtamisessa
3. journalistiprofessio
4. uudenlaiset työkäytännöt.

4.3 Toimitus muutoksessa

Tässä alaluvussa käyn läpi toimitusorganisaation tasolla tapahtuvia muutoksia. Ensin käsittelen lyhyesti toimitusorganisaatiota, josta siirryn monimediaalisuuden johtamiseen.

4.3.1 Monen median toimitus – seiniä alas

Vielä noin kymmenen vuotta sitten teknologiahypen huumassa ajateltiin, että fyysinen toimitus ei olisi tulevaisuudessa yhtä tärkeä tukikohta toimittajille kuin aiemmin. Pavlik (2001, 106) kuvaili virtuaalista toimitusta, jossa toimittajien ei tarvitse edes olla paikalla, koska heillä on pääsy sähköpostiin, verkon tietolähteisiin ja verkon kautta myös ihmisiin. Myös Kuusisto ja Sirkkunen (1999, 92) ennustivat aikoinaan, että toimitus virtuaalistuu; toimittaja voi päivittää verkkojulkaisua omaan tahtiinsa mistä vain ja toimituspalaverit voitaisiin pitää sähköpostitse tai puhelimitse.

Tällainen ajattelu ei virinnyt yksinomaan journalismin alalla, vaan oli yleistä työelämän muutokseen liittyvässä keskustelussa laajemminkin. Vielä 1990-luvulla nimittäin odotettiin, että työn tekemisen muodot muuttuisivat oleellisesti sitä mukaa kuin uusi tieto- ja viestintätekniikka leviäisi työpaikoilla (Kasvio 2007, 31). Uskottiin, että työn tekeminen tulisi vapautumaan ajallisista ja paikallisista rajoitteista (ema.).

Osittain näin onkin käynyt, sillä toimittaja voi kirjoittaa juttuaan vaikka junassa kannettavalla tietokoneellaan. Tämä mahdollisuus ei välttämättä kuitenkaan ole vähentänyt toimituksen arvoa toimittajan sosiaalisena ja fyysisenä tukikohtana.

Nykyajan toimituksessa näyttäisi tieto- ja viestintätekniikan kehitys ja monimediaan siirtyminen pikemminkin aiheuttaneen muutoksia toimitusten seinien sisällä kuin ulkoistaneen toimittajia tekemään työtään jossain aivan muualla. Seiniä on kirjaimellisesti kaadettu monimediaalisuuden tieltä, ja harvassa toimituksessa enää tehdään töitä omissa työhuoneissa. Uudenlaiset avokonttorit sallivat entistä paremmin yhteisen keskustelun sekä toisaalta työn suunnittelun ja valvonnan (Helle 2009, 98). Samalla on voitu yhdistää uutistoimitus tuottamaan uutisia useaan välineeseen (ema.). Suomessa esimerkiksi Kauppalehden toimitus muuttui monikanavaiseksi 2002, kun sinne luotiin ”superdeski”, josta tehtiin uutisia verkkoon, radioon ja mobiililaitteisiin (Lindblom 2009, 117). MTV3:n toimitukseen perustettiin jo vuonna 1997 samantyyppinen sähketoimitus, joka teki uutisia nettiin, radioon, televisioon ja teksti-tv:hen (Kuusisto & Sirkkunen 1999, 86).

Erilaisia organisaatioratkaisuja on tukuittain. Kun lehdet alkoivat julkaista verkkouutisia, moneen toimitukseen perustettiin oma verkkotoimitus, jonka sijaintia sitten pohdittiin (Deuze 2007, 158; Pavlik 2001, 101). Varsinkin alkuvaiheessa moni yhtiö jätti kuitenkin erillisen

verkkotoimituksen perustamatta, jolloin toimittajat tekivät sisältöjä kumpaankin välineeseen. Osa toimituksista taas yhdisti printti- ja online-toimituksensa. (Pavlik 2001, 101.)

Heinonen (2002b, 4, 18) arveli Pavlikin kanssa samoihin aikoihin, että toimitusorganisaatiot muuttuvat integroiduiksi, eikä niissä ole erillisiä lokeroita eri toiminnoilla. Tunnettu esimerkki integroidusta toimituksesta on Ifra-järjestön Newsplex-projekti, jossa rakennettiin harjoitustoimitus nimenomaan monimediajournalismin toteuttamista varten. Toimituksen keskipisteessä on uutispöytä, jossa työskentelevät monimediauutispäälliköt seuraavat uutisvirtaa ja välittävät tietoja eteenpäin eri välineille. Heidän läheisyydessään sijaitsee uutisten analyysialue, jossa juttuja taustoitetaan ja syvennetään. Integraatiolla tarkoitetaan Newsplexin tapauksessa siis erityisesti tiedonhallintaa ja uutistenkäsittelyä niin, että lähtökohtana on pohtia, mikä sisältö toimii missäkin välineessä.

Alkuvaiheessa taustalla on nähtävästi ollut epävarmuus siitä, millainen rakenne olisi paras monimedian tekemiselle. Toimittajan ja toimitustyön sujumisen näkökulmasta toimituksen rakenteella voi kuitenkin olla iso merkitys. Singer (2004b, 13) havaitsi, että eri välineiden toimittajien välinen kollegiaalisuus ja luottamus toisiinsa kasvoivat, kun he työskentelivät ”kylki kyljessä”.

Jörgensenin (2009, 97) Keskisuomalaisen ja Savon Sanomien monikanavaisuutta käsitelleestä gradusta ilmenee, että verkkotoimituksen sijainti uutispöydän yhteydessä, uutispäälliköiden vieressä, sai kiitosta kaikilta toimittajilta. Helsingin Sanomissakin verkkotoimituksen paikkaa muuteltiin (Rinkinen 2004, 43). 1990-luvun puolivälissä luotu Verkkoliite eristettiin aluksi muusta uutistoimituksesta omiin tiloihinsa erilliseksi yksiköksi, mutta paikka todettiin liian syrjäiseksi. Lopulta toimitus siirtyi keskeisemmälle paikalle keskustoimitukseen. (Emt.)

Myös Etelä-Suomen Sanomissa monimediadeskin paikkaa on haettu. Kun deski vuonna 2008 perustettiin, se sijaitsi Lahden keskustassa. Pari vuotta myöhemmin deski muutettiin paperilehden toimituksen kanssa samoihin tiloihin.

Seinien kaatamisella on ollut tarkoitus. Sillä on haluttu poistaa ainakin konkreettiset rajaaidat eri välineiden väliltä. Näyttää kuitenkin siltä, että monessa suomalaisessa toimituksessa eri toiminnoilla on yhä oma lokeronsa, jollei rakenteellinen niin ainakin työnjaollinen. Lehden toimitus tekee pääosin lehtijuttuja ja verkkotoimitus tai deski muita kuin lehtijuttuja. Samaan aikaan toimitusten pitää kuitenkin olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja tehdä

yhteistyötä, jos ne haluavat tehdä monimediaa onnistuneesti. Monien välineiden yhteistyössä ja työnjaossa johtaminen ja työn suunnittelu merkitsevät paljon.

4.3.2 Monimediaalisuuden johtaminen

Toimitustyön johtamista voidaan verrata tietotyön johtamiseen, koska toimittajan työ täyttää nykyisin melko hyvin tietotyöntekijän kriteerit, joihin kuuluvat tietoteknologian käyttö, korkea koulutus ja työn autonomia (ks. Pyöriä 2006, 10). Pyöriän (emt. 88, 187) mukaan tietotyön johtamisessa on tärkeää, miten organisaatiot voivat ruokkia tietotyöläisten kykyjä: heidän tietämystään ja älykkyyttään. Pyöriän mukaan luovissa ammateissa työskenteleviä ei esimerkiksi palkan suuruus motivoi yhtä paljon kuin työn haastavuus, uranäkymät, uusien teknologioiden käyttäminen, inspiroiva työympäristö ja työssä oppiminen (emt.). Monimediaalisuus puolestaan voi vaikuttaa näihin kaikkiin.

Monimediaalisuuteen siirtyminen ja sen toteuttaminen päivittäisessä uutistyössä voivatkin haastaa perinteisen, yhteen välineeseen keskittyneen tavan johtaa toimitustyötä sekä käytännön työn tasolla että ihmisten johtamisen näkökulmasta. Mediayhtiölle uusien johtamiskäytäntöjen oppiminen voi kuitenkin merkitä paljon, sillä yhtiö on lopulta hyvin riippuvainen siitä, miten hyvin sen työntekijät voivat ja haluavat käyttää kykyjään tuotteen hyväksi, olipa se sitten lehti, radio, televisio, verkko tai kaikkia näitä. Tämä johtuu siitä, että media kilpailee tuotteilla, joissa on aina kyse ideoista, tiedoista ja taidoista, siis tuotteista, joita ei voi monistaa. (Quinn 2002, 18.)

Mitä johtaminen voisi konkreettisesti tarkoittaa, kun puhutaan toimituksista ja monimedian tekemisestä? Sanomalehtien toimituksien tietojohtamisesta kirjoittaneen Quinnin (2002, 31–54) mukaan seuraavissa asioissa johtamisella on tärkeä asema, kun siirrytään monimedian aikaan:

1. journalistien tapa ajatella
2. organisaation fyysinen rakenne
3. journalistien suhtautuminen teknologiaan.

Journalistien ajattelutapojen muutoksella Quinn tarkoittaa, että yhteistyötä on tehtävä enemmän ja deadline on useammin kuin aiemmin yhden välineen aikakaudella. Organisaation fyysisellä rakenteella hän tarkoittaa, että toimituksista on tehtävä avoimempia, jotta toimittajat keskustelisivat enemmän toistensa kanssa. Teknologiaan suhtautuminen taas tarkoittaa, että

organisaatiossa pyrittäisiin saamaan uusi teknologia toimittajan työn rutiineihin eli uusia laitteita ja ohjelmia käytettäisiin työssä enemmän ja tehokkaammin. (Quinn 2002, 31–54.)

Myös Lawson-Borders (2006, 16–19) on tehnyt havaintoja siitä, mitkä tekijät edesauttavat monimediaan siirtymistä. Havainnot ovat:

1. kommunikaatio
2. sitoutuminen
3. yhteistyö
4. kompensaatio
5. kulttuuri
6. kilpailu
7. asiakas.

Kommunikaatiolla Lawson-Borders tarkoittaa, että siirtymävaiheessa kaikki työntekijät otetaan huomioon ja heitä kuunnellaan. Sitoutuminen on esimerkiksi sitä, että konvergenssista tehdään osa kaikkien työskentelytapoja. Se voi olla myös työntekijöiden koulutusta. Yhteistyöllä hän tarkoittaa esimerkiksi sitä, että toimittajat ja eri osastot jakavat ideoita ja juttuvinkkejä sekä pohtivat, miten jokin juttu toteutuu monimediaalisesti parhaiten. Kompensaatio puolestaan viittaa siihen, miten monimediataidot otetaan huomioon esimerkiksi palkassa. Aiemmin erillisinä toimineiden toimitusten toimituskulttuurit voivat olla erilaiset, ja toimituksia yhdisteltäessä kulttuurien erilaisuus voi johtaa konflikteihin ja väärinymmärryksiin. Lawson-Bordersin mukaan toimituskulttuureissa onkin tapahduttava muutoksia, jotta konfliktit vältettäisiin. Kilpailulla Lawson-Borders tarkoittaa yhtiöiden välistä kilpailua. Asiakas on tärkeä siksi, että hän on aktiivinen tiedonetsijä itsekin, eikä vain ota vastaan, mitä hänelle annetaan. (Lawson-Borders 2006, 16–19.)

Sekä Quinnin että Lawson-Bordersin havainnot kertovat kuitenkin enemmän konvergenssiin siirtymisestä kuin siitä, että sitä jo toteutetaan. Kommunikaatio, sujuva tiedonkulku ja toimitusten välinen yhteistyö ovat kuitenkin tärkeitä myös silloin, kun monimediaa tehdään. Kilpailua aiheista taas voi syntyä myös toimitusten sisällä.

Jyrkiäisen (2008) toimittajien työn muutosta selvittäneestä raportista ilmenee, että monissa Pyöriän, Quinnin ja Lawson-Bordersin esille nostamissa asioissa on toimituksilla parannettavaa. Toimittajat haluaisivat esimerkiksi enemmän palautetta, ohjeistusta ja koulutusmahdolli-

suuksia. Myös toimitusorganisaation yhteistyöhön kaipasi parannusta yli puolet vastanneista. (Emt. 33–34.)

Monimediaalisuuden päivittäistä johtamista ei ole tutkittu kovin syvällisesti, mutta niissä tutkimuksissa, jotka aihetta sivuavat, johtaminen on koettu puutteelliseksi. Jörgensen (2009, 95–97) huomasi, että erityisesti verkkotoimittajat kaipasivat lisää suunnittelua verkon suhteen. Printtitoimittajista osa taas toivoi apua toimituksen johdolta siihen, mistä jutuista tehdään verkkoon ja mistä ei. Verkkotoimittajien mielestä taas printtitoimittajissa oli edelleen niitä, joita verkon tekeminen ei kiinnostanut. (Emt.)

Pietilän (2007, 295–296) mielestä toimitusten päivittäinen johtaminen ei ole seurannut monimedian vaatimusten perässä, vaan päälliköt ovat ohjanneet toimitusprosessia yhden jutun tai yhden välineen kokonaisuutta ajatellen. Pietilä näkee ratkaisuksi, että ”toimittajien yksittäisten työpanosten summasta on synnytettävä prosessiorganisaatio, joka ideoi, hankkii, käsittelee, muokkaa, paketoi ja julkaisee sisältöjä ilman yksityiskohtaista ohjeistusta”. Tällä Pietilä tarkoittaa, että mitä laajempaan ja kattavampaan monikanavaisuuteen mediat siirtyvät, sitä olennaisemmaksi muodostuu toimittajien itseohjautuvuus. (Emt.) Pietilä siis ilmeisesti toivoo, että toimittaja itse tiedostaa yksittäistä juttua tehdessään paitsi eri välineiden olemassaolon, myös niiden luonteen ja osaa tehdä jutun niihin ilman sen kummempia päällikön patisteluja.

Uutistyössä kaikkea ei tietenkään voi suunnitella etukäteen, mutta Pietilän visioima itseohjautuva toimittajakin saattaa toisinaan kaivata ohjausta. Jyrkiäisen (2008, 42) raportista nimittäin ilmenee, että töiden parempi suunnittelu ja ennakointi ovat toimittajien mielestä ratkaisu moniin toimitustyön organisointiin liittyviin ongelmiin. Ennakoinnin ja suunnittelun merkitys korostuu entisestään monimediaalisuuden aikana, kun työnjohdolta vaaditaan aikaisempaa laajempien kokonaisuuksien hallintaa. (Emt.) On ymmärrettävä eri jakelukanavia seuraavien ihmisten tarpeet ja osattava suunnitella uutisointi niiden mukaan. Pietilän mielestä ennakointi ja suunnittelu ovat tärkeitä myös sen vuoksi, että ne helpottavat juttujen monimediaalista toteutusta, kun juttujen versioiminen ja ajoittaminen eri välineisiin tiedetään ennalta. (Pietilä 2007, 294.)

Pomojen näkökulmasta monimedia ei ole välttämättä helppo lisä omaan työnkuvaan. Hytösen haastattelemat Ylen uutispäälliköt totesivat, että monimediaalinen toimintamalli on mutkistanut heidän työtään juuri sen vuoksi, että suunnittelua tarvitaan yhä enemmän. (Hytönen 2010, 196–197.)

Tärkeää on myös ottaa huomioon, että uutisten tekemiseen vaikuttaa nykyään muitakin ryhmiä kuin pelkkä toimituksellinen henkilökunta. Boczkowski (2004a, 183–184) huomauttaakin, että ainakin neljällä eri ryhmällä on oma osuutensa tässä: verkko- ja printtitoimituksilla luonnollisesti, mutta myös markkinointiosastolla, teknisellä henkilökunnalla ja yhä useammin lukijoilla. Boczkowski korostaakin näiden eri ryhmien välistä koordinointia, jolla ohjataan niiden tehtäviä, tavoitteita ja arvoja.

Yhdenlainen ratkaisu monimedian johtamiseen voisi olla Quinnin (2002, 92) hahmottelema uudenlainen päällikkö. Tällainen henkilö seuraisi uutisvirtaa kaikkia käytettävissä olevia välineitä ajatellen ja pohtisi, missä välineessä ja muodossa mikäkin juttu toimisi parhaiten. Päälliköiden määrän lisääntyminen ei välttämättä kuitenkaan miellytä toimittajia. Singerin (2004b, 15) tutkimuksessa selvisi, että lisääntyvä päälliköiden määrä voi pikemminkin lisätä toimittajien hämmennystä ja stressiä varsinkin, jos esimiesten roolit ja heidän käskyvaltansa ovat epäselvät.

4.4 Toimittajan työ monimedian aikana

”Tekijöiden näkökulmasta monimediallinen tekeminen on yhtä aikaa mahdollisuus ja haaste. On opittava tekemään asioita eri tavalla kuin aikaisemmin. Mahdollisuus sisältyy siihen, että eri asioita varten on valittavissa eri väline.”

(Lehtihistoriasta mediatulevaisuuteen 2010)

Näin todettiin Etelä-Suomen Sanomien pääkirjoituksessa, joka käsitteli lehden kehitystä sanomalehtitalosta mediataloksi. Siinä tiivistyy monimediaalisuuden kaksi oleellista puolta toimittajan näkökulmasta: uudenlainen ajattelu ja toisaalta eri välineiden suomat mahdollisuudet. Jotain jää kuitenkin myös sanomatta. Itse toimittajuuskin muuttuu monimedian aikana.

Tässä alaluvussa keskiössä on toimittajan näkökulma monimedian tekemiseen. Ensin pohdin, millaisia vaikutuksia monimediaalisuudella ja ylipäätään median muutoksella on journalistiprofessiolle. Sen jälkeen esittelen joitakin konkreettisia muutoksia, joita monimediaalisuus tuo toimittajan työhön.

4.4.1 Professio ja roolit

Toimittajuus ei ole enää rajautunut vain tiettyyn koulutettuun ammattiryhmään, vaan toimittajien rinnalle on tullut sekä toimituksesta että sen ulkopuolelta myös muita ryhmiä, jotka vaikuttavat journalismin sisältöön. (Nygren 2008, 40–41.)

Journalistiprofessioon on kuitenkin kuulunut tietynlainen autonomia eli valta päättää omasta työskentelystään. Joidenkin mielestä autonomia voi kuitenkin olla uhattuna, kun julkaisunopeuden ja juttujen määrien vaatimukset kasvavat. Autonomiaa saattavat uhata myös muut tekijät. On sanottu, että toimittajilla ei välttämättä ole enää aikaa työtehtäville, jotka ovat perinteisesti olleet journalismin ydintä, kuten tutkimukselle ja tiedon arvioinnille. Toimitustyötä tehdään enemmän ryhmissä kuin ennen, jolloin toimittaja saattaa joutua luovuttamaan omia ajatuksiaan, kontaktejaan ja ideoitaan myös muiden käyttöön. Monimediaalisessa uutistuotannossa toimittajan tilaa voi kaventaa myös työn tiukempi suunnittelu. Aikataulupaineet taas voivat aiheuttaa sen, että toimittajilla ei yksinkertaisesti ole aikaa lähteä pois toimituksista. (Nygren 2008, 97–98.)

Autonomiaa voi toki ajatella toisestakin näkökulmasta. Kun toimittaja valitsee, kirjoittaa, editoi ja laittaa juttunsa eri välineisiin, hänen valtansa ja vastuunsa lisääntyvät, kun hän saa hallittavakseen koko juttuprosessin alusta loppuun.

Paineita journalistiprofessioon kuuluvia perinteisiä arvoja kohtaan voi tulla myös ylhäältä päin. Kuneliuksen ja Ruusunoksan (2008) haastatteleman keskijohdon mielestä journalismia muuttavat eniten taloudelliset ja teknologiset trendit. Ne pakottavat journalismia muuttumaan aina ideaaleja ja käytäntöjä myöten, jolloin journalismin perinteisille arvoille, kuten autonomialle ja riippumattomuudelle jää vähemmän tilaa.

Nygren ja Witschge (2009, 51) ovat samoilla linjoilla. Heidän mielestään organisaatioiden vaatimukset toimittajien työtä kohtaan ovat kasvaneet ja journalististen käytäntöjen muutokset ovat rapauttaneet ammatillisia arvoja. Tälläkin on kuitenkin kääntöpuolensa. Kirjoittajien mukaan toimittajat itse palaavat perinteisten arvojen äärelle, jotta he erottuisivat monista uusista sisällöntuottajista. Samasta syystä toimittajat ovat myös halunneet tarrautua heille perinteisesti varattuihin yhteiskunnallisiin rooleihin.

Toisaalta toimittajat ovat ymmärtäneet, että tulevaisuudessa heidän ammattirooliaan leimaa joustavuus, koska on osattava sopeutua uutistuotannon asettamiin vaatimuksiin. (Jyrkiäinen 2008, 87, 137.) Joustavuus on ylipäätään yleinen piirre 2000-luvun tietotyöläisille, sillä hei-

dän on oltava paitsi joustavia, myös kykeneviä oppimaan uutta nopeasti ja tekemään yhteistyötä yli alarajojen (Pyöriä 2006, 76).

Pavlikin (2001, 217) mukaan journalistin työ muuttuu ainakin kolmella tavalla. Ensinnäkin journalistin on oltava muutakin kuin faktojen kertoja maailmassa, jossa tieto on kenen tahansa ulottuvilla. Toimittajat ovat enemmänkin oppaita, jotka osaavat kertoa paitsi faktat, myös sitoa ne johonkin laajempaan tulkintayhteyteen. Toiseksi toimittajan rooli tapahtumien tulkitsijana jatkuvassa tietotulvassa muuttuu niin, että heidän on kerrottava mikä on oleellista ja mikä epäoleellista. Kolmanneksi verkkojournalisteilla on iso rooli yhteisöjen yhdistämisessä, tehtävänään rohkaista ihmisiä vuorovaikutteisuuteen.

Toisin sanoen toimittajien on pystyttävä lunastamaan paikkansa yhteiskunnallisessa viestintäprosessissa uudella tavalla. Pelkkä samojen tietojen kierrättäminen välineestä toiseen ei enää riitä, koska se on ristiriidassa yleisön odotusten kanssa. (Heinonen 2002a, 176.) Tämä vaatimus edellyttää toimittajalta paitsi halua, myös viitseliäisyyttä rakentaa jutustaan monipuolinen kokonaisuus, sillä kyse on lopulta yleisön palvelemisesta. Kolodzy (2009, 32) muistuttaakin, että toimittajan on asetettava lukeva, katseleva ja nettiä selaileva yleisö työnsä keskiöön.

4.4.2 Uutena vaatimuksena moniosaaminen

”Vieraita hämmästytti, että yksi ja sama toimittaja voi tehdä juttuja lehteen, verkkoon ja radioon.”

(Lyytikäinen 2010)

Etelä-Suomen Sanomat järjesti syksyllä 2010 kaikille avoimen vierailupäivän lehtitaloon. Monimediaalisuus herätti vierailijoissa paljon kysymyksiä. Vierailupäivästä tehdyn jutun sitaatti kertoo, että lukijoille ei aina ole lainkaan selvää, millaista toimittajan työ on nykyään. Se kertoo myös monimediaalisuuden tuomista uusista vaatimuksista toimittajan työtä kohtaan.

Teknologiahypen huumassa ajateltiin, että toimittaja lähtisi monenlaisten laitteiden kanssa juttukeikalle ja pystyisi tuottamaan jutun välineeseen kuin välineeseen vaikka suoraan paikan päältä (Pavlik 2001, 105). Tällainen selkäreppujournalisti ei ole aivan utopiaa kymmenen vuotta myöhemminkään. Kun tehdään monimediaalista juttukokonaisuutta, tarvitaan muuta-

kin kuin kynä ja lehtiö. Etelä-Suomen Sanomien 110-vuotisjuhlalehdessä kerrotaan, miten tällainen kokonaisuus syntyy ja mitä välineitä siihen tarvitaan (Virtanen 2010). Esimerkkijutussa toimittaja teki toimitukseen saapuneen juttuvinkin perusteella haastattelun digitaalisella mikrofonilla ja purki siitä jutun lehteen ja radioon. Samalla kuvaaja otti kuvat, ja tehtiinpä ohessa videokin, jota toimittajan ei tosin enää tarvinnut editoida. Jutun ohessa on kerrottu vielä kuvien ja hintatietojen kera, mitä välineitä sen tekemiseen käytettiin. (Ema.)

Selkäreppujournalistista on sittemmin alan puheenparressa jalostunut uusi käsite kuvaamaan uudenlaista toimittajuutta: moniosaaja. Tällä käsitteellä on tarkoitettu lähinnä kahta asiaa. Toimittajan pitäisi osata tehdä sisältöjä useisiin välineisiin ja hallita useampia työprosessin vaiheita kuin aiemmin (Nygren 2008, 70–71).

Nykyinen Aamulehden päätoimittaja Jouko Jokinen (2005, 221–213) oli vuonna 2005 sitä mieltä, että tulevaisuuden toimittaja on tällainen moniosaaja. Jokinen kutsui häntä Pata Ässäksi. Hänen visiossaan Pata Ässä elää vuonna 2014 täydellisen medioituneessa maailmassa ja hänen jokainen päivän hetkensä on median kyllästämä. Aamulla hän katsoo lehden verkosta ja televisiosta sekä vilkaisee keskustelupalstoja, jos niissä olisi uutismateriaalia. Kotonaan hän lukee myös edellisen päivän lehden verkkopalautteen ja katsoo alkavan päivän työtehtävät. Töissä hän kirjoittaa sähkeitä verkkoon, mobiiliin ja lehteen. Kuntosalillakin hän seuraa uutisia, juttulistoja ja sähköpostiaan.

Helle (2009, 92) kritisoi Jokisen kuvaa. Hänen mielestään Jokinen sortuu teknologiaoptimismiin. Teknologiapessimistin näkökulmasta yli-inhimillisten pataässien sijaan toimitukset kansoittaa pikemminkin joukko niin kutsuttuja herttanelosia, jotka tuskailevat temppuilevan tekniikan kanssa ja joita kiire ahdistaa.

Kummatkin osuvat osittain oikeaan. Osa toimittajista on varmasti jo nyt Pata Ässän kaltaisia ”jokavälineenhöyliä”, kun osa taas miettii, mihin maailma on menossa ja mitä työuran aikana vielä joutuukaan kohtaamaan ja kestämään. Rohkenen ennustaa, että tulevaisuuden toimittaja sijoittuu jonnekin Pata Ässän ja Hertta Nelosen välimaastoon. Hän saattaa hallita useita välineitä, mutta ärsyyntyä siitä, että tietokoneohjelma tökkii kriittisellä hetkellä ja tuntea ahdistusta siitä, että deadline meni jo, kun kilpailija julkisti saman uutisen nettisivullaan puoli minuuttia sitten.

Jokinen on oikeassa siinä, että suunta ainakin jonkinasteiseen moniosaajuuteen näyttää selvältä. Toimittajat itsekin tietävät sen. Jyrkiäisen (2008, 91) raportista ilmenee, että toimittaji-

en ammattitaitovaatimukset ovat kasvaneet eniten nimenomaan tekniikan, moniosaamisen ja verkkojulkaisemisen alueilla. Myös ammatin tulevaisuuteen moniosaaminen näyttää kuuluvan toimittajien itsensäkin mielestä, sillä he uskovat monimediaalisuuden ja kaikenlaisen tekniikan korostumisen lisääntyvän (emt. 87). Eräs raporttiin vastanneista toimittajista näkee tulevaisuuden toimittajan ”yhden miehen orkesterina”, joka suunnittelee ja ideoi jutut, sopii ja hoitaa haastattelut, videoi ja editoi ne, tekee nettipätkän ja lopulta vielä lehtijutun (emt. 132).

Moniosaajuutta on käsitelty useissa tutkimuksissa. Toimittajat ovat usein suhtautuneet siihen negatiivisesti tai ainakin varauksin. He voivat kokea, että heihin kohdistuu yhä enemmän paineita ja vaatimuksia, koska heidän on päivitettävä osaamistaan ja tuotettava enemmän sisältöjä samassa ajassa kuin ennen. He voivat myös pelätä journalismin laadun puolesta. (Deuze 2007, 155; Nygren 2008, 71; Nygren & Witschge 2009, 44.) Moniosaajuus voi synnyttää ammattikunnassa myös eriarvoisuutta, jos moniosaaja saa helpommin työpaikan kuin yhden välineen ekspertti. Esimerkiksi Hytösen (2010, 174) tutkimuksessa Ylen toimittajat näkivät monitekemisen työmarkkina-arvoa nostavana tekijänä.

Kielteistä suhtautumista voi selittää osittain myös se, että moniosaajuus vaatii uusien välineiden teknistä hallintaa. Singerin (2004b, 11) tutkimuksesta saattaa löytyä yksi selitys sille, miksi juuri tekniikasta muodostuu kynnyskysymys. Tekniikka sinänsä ei ole toimittajille suuri pelonaihe, mutta koulutuksen ja ohjauksen puute sai aikaan sen, että tekniikkaan suhtaudutaan penseästi (ema.). Yhtiöiden onkin oltava varmoja, että toimittajat ovat tarpeeksi koulutettuja tuottamaan sisältöjä eri välineisiin ja vieläpä riittävän laadukkaasti (Redifining convergence in 2008).

On kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että toimittajat suhtautuvat eri tavoin tekniikkaan eri välineissä ja ikäryhmissä. Isoissa sanomalehdissä tekniikkaan suhtaudutaan kielteisemmin kuin pienissä ja vastaavasti sanomalehtien iäkkäät toimittajat suhtautuvat tekniikkaan kielteisemmin kuin nuoret toimittajat (Nygren 2008, 89). Isojen ja pienten sanomalehtien toimittajien erilaiseen suhtautumiseen voi olla syynä se, että pienissä lehdissä toimittajat ovat joutuneet kirjoittamisen lisäksi kuvaamaan, ehkä taittamaankin. Nuoret toimittajat taas ovat ehtineet saada erilaisiin tekniikoihin oppia koulutuksessaan. Tämä ajatus saa vahvistusta Jyrkiäisen (2008, 86) tutkimuksesta, jossa hän havaitsi, että nuorille toimittajille uuden tekniikan ja eri välineiden hallinta alkaa olla itsestäänselvyys. Sen sijaan osa vanhemmista toimittajista on

opetellut teknisiä taitoja siinä tahdissa kun on niitä tarvinnut. Jotkut ovat jopa kokeneet pudonneensa kelkasta aikaa sitten. (Emt.)

4.4.3 Täydennystä työprosessiin ja ajatteluun

Tekniikan hallitsemisen lisäksi yhä tärkeämmäksi on tullut ymmärtää välineiden sisällöllisiä ominaisuuksia ja ilmaisutapoja. Pavlikin (2001, 213) mukaan uusi oleellinen taito toimittajalle on oppia ajattelemaan sisältöjä netin näkökulmasta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että toimittaja ymmärtää netin vuorovaikutteisuuden mahdollisuudet ja kerrontatavat (emt.). Pavlik tosin puhuu pelkästään netistä, mutta yhtä lailla toimittaja voi joutua opettelemaan myös muiden välineiden kuin netin tapoja.

Sanomalehden toimituksen ja toimittajan työskentelyrutiinit ja ajattelutavat ovat kuitenkin ennen monimediaalisuutta perustuneet yhden välineen tilanteeseen. Perinteisesti sanomalehden päivä on alkanut jonkinlaisella palaverilla, jossa on päätetty seuraavan päivän aiheista. Sen jälkeen toimittajilla on ollut loppupäivä aikaa tehdä työnsä. Deadline on ollut illalla. Toimittajan työprosessi taas on noudattanut Miettisen, Kalliomäen ja Suomisen (1976, 29) kuvailemaa linjaa, jossa jutulle on ensin määritelty lähtökohdat, kuten aiheen valinta, sitten on hankittu aineisto, käsitelty se ja lopuksi on voitu vielä tarkistaa kriittisesti esimerkiksi jutun faktat ja kieliasu.

Pitkä yhteen välineeseen tekemisen historia voi vaikuttaa siihen, miten jouhevasti toimituksissa siirrytään monimediaalisuuden rutiineihin. Esimerkiksi Boczkowski (2004a, 87) havaitsi omassa verkkolehtiä koskeneessa tutkimuksessaan, että tekninen kehitys ja sen tuomat mahdollisuudet eivät välttämättä automaattisesti muuta journalistisia rutiineja. New York Timesin verkkoliitteessä haluttiin eroon sisältöjen lapioimisesta nettiin, mutta kävikin paradoksaalisesti niin, että printin työkäytännöt omaksuttiin netin tekemiseen (emt.). Boczkowskin tutkimuksen taustalla voi nähdä vahvana pitkän lehden tekemisen perinteen vaikutuksen. Vaikka teknologia mahdollistaisi uudenlaiset tekemisen tavat, niiden keksiminen ja omaksuminen voi olla uudessa tilanteessa hidasta, jopa hankalaa.

Myös Deuzen (2007, 155) eräs johtopäätös teknologian vaikutuksista on, että kahden tai useamman välineen konvergoituminen ei välttämättä radikaalisti muuta journalismia tai sen tekemistä. Hänen mielestään teknologia ja sen vaikutukset on nähtävä mieluummin siitä näkökulmasta, miten ne kehittävät aiempia työtapoja (emt. 153). Esimerkiksi nettijutun kirjoitta-

misen voi ajatella kuuluvan aineiston käsittelyyn. Radiojutun tai videon tekemisestä taas on päätettävä jo ennen juttukeikalle lähtemistä. Lopulliseen kriittiseen tarkasteluun voi kuulua esimerkiksi, että toimittaja varmistaa, ettei eri välineisiin menevissä jutuissa ole samaa kärkeä. Toimituksen rutiinitoiminnoissa monimediaalisuus voi näkyä esimerkiksi niin, että palavereissa puhutaan sisältöjen versioimisesta eri välineisiin.

Monen median tunkeutumisella toimittajan työprosessiin voi olla kuitenkin kääntöpuolensa. Tutkimuksissa on nimittäin huomattu, että nykyään toimittajat käyttävät vähemmän aikaa ideointikeskusteluun sekä tiedon arviointiin (Nygren 2008, 92). Sen sijaan toimittajien aikaa kuluu enemmän teknisten ongelmien ratkaisemiseen, juttujen tuottamiseen, stressaamiseen sekä taittoon ja editointiin (emt.).

Kun Singer (2004a, 850–852) tutki sanomalehtitoimittajien sosialisaatiota konvergoituneissa toimituksissa Yhdysvalloissa, hän huomasi, että moni tekijä vaikuttaa siihen, miten toimittajat lopulta suhtautuvat monimediaalisuuteen. Vähäinen koulutus ja aikapaineet aiheuttavat sen, että toimittajat eivät halunneet tehdä juttuja eri välineisiin. Toisaalta lehtitoimittajat alkoivat paremmin ymmärtää muiden välineiden toimittajien taitoja ja tarpeita, kun toimituksia yhdisteltiin. Kun lehtitoimittajat tekivät juttuja myös muihin välineisiin, he saivat arvostusta muiden välineiden toimittajilta. Singerin mukaan tärkeää on myös se, miten johto ottaa huomioon lehtitoimittajien tarpeet ja huolet. Koulutus, aikataulutus ja ajan antaminen sekä hyvän tekniikan, kuten ohjelmien ja välineiden tarjoaminen toimittajien käyttöön auttavat asennoitumaan monimediaalisuuteen uudella tavalla.

Singerin huomiot toimittajien asennoitumisesta ovat oleellisia, koska konvergenssikehitys on teknisestä taustastaan huolimatta ilmiö, joka lopulta toteutuu tai ei toteudu ihmisten kautta (Heinonen 2002b, 4). Työntekoon tarvitaan uudenlaista asennetta. Useimmiten toimittajat ovat kuitenkin korostetun identifioituneita omaan välineeseensä, jolloin asenteiden ja ajattelun muuttaminen voi olla hankalaa (ema.).

Heinonen (ema. 24) toteaakin, että monimediajournalismin koulutuksessa ei ehkä lopulta tarvita niin paljon teknistä kuin asenteellista valmennusta, aineksia uudenlaiseen ajatteluun. Tällainen koulutus edesauttaisi muutoksen haltuunottoa ja uusien välineiden vaatimusten ja mahdollisuuksien ymmärtämistä (ema.). Esimerkiksi tanskalaisessa mediayhtiössä koulutuksen arvo tajuttiin, kun televisio-, radio- ja lehtitoimitukset yhdistettiin. Yhtiö alkoi järjestää jatkuvia kursseja paitsi eri välineiden tekniikasta, myös monimediaalisesta ajattelemisesta. (Veseling 2009, 13.)

4.5 Yhteenveto

Kuviossa 4 olen vielä tiivistetysti hahmotellut toisen, kolmannen ja neljännen luvun perusteella sitä, miten monimediaalisuudesta tulee osa toimituksia ja toimittajien työtä. Lähtökohta on ollut Shoemakerin ja Reesen (1996) teoria, jonka käsitteistä erityisesti ulkopuolisia tekijöitä, organisaatiota, mediarutiineja ja yksilöä olen kohdentanut omaan työhöni luvuissa 3 ja 4.

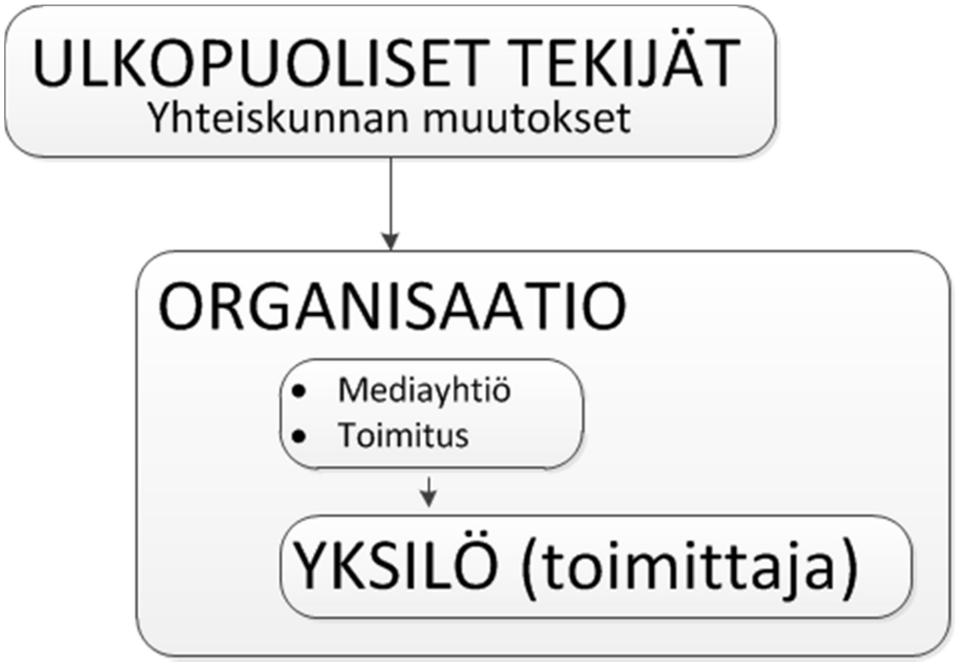

KUVIO 4. Miten monimediaalisuudesta tulee osa toimitusten ja toimittajien työtä

Ulkopuolisena tekijänä voidaan pitää yhteiskuntaa ja siinä tapahtuvia muutoksia esimerkiksi elämäntavoissa tai teknologian kehitystä. Muutokset puolestaan heijastuvat organisaatioon, jonka ymmärrän sekä mediayhtiönä että yksittäisenä toimituksena. Kun teknologia on mahdollistanut sisältöjen jakamisen eri medioissa, ovat mediayhtiöt alkaneet hankkia itselleen uusia välineitä. Kun yhtiöt ovat sitten omaksuneet monimediastrategioita, ne ovat vaikuttaneet myös toimituksiin ja lopulta yksilöön eli toimittajaan. Toimituksissa on esimerkiksi työtä ja rakenteita organisoitu uudella tavalla. Toimittajat taas ovat voineet joutua hankkimaan uusia tietoja ja taitoja. Sekä toimitukset että yksittäiset toimittajat ovat joutuneet tarkistamaan vanhoja rutiinejaan, käytäntöjään ja ajattelutapojaan ja muokanneet niitä uuteen tilanteeseen sopiviksi.

5 Etelä-Suomen Sanomat ja monimedia[5]

Etelä-Suomen Sanomat perustettiin vuonna 1900, jolloin se ilmestyi Lahden Lehti -nimellä. Etelä-Suomen Sanomat -nimi otettiin käyttöön vuonna 1914. Etelä-Suomen Sanomat on osa Mediatalo ESA -konsernia, johon kuuluvat myös Heinolassa ilmestyvä Itä-Häme, Radio Voima, Iskelmä Lahti, joukko paikallislehtiä ja verkkopalvelut. Konserniin kuuluvat myös jakelu- ja painoyhtiöt. ESA-konserni on perheyhtiö, jonka omistaa Kivekkään suku. Etelä-Suomen Sanomat on Suomen kahdeksanneksi suurin sanomalehti. Syksyllä 2010 sen levikki oli 132 000 (Levikintarkastus 2010). Ess.fi-sivusto tavoittaa viikossa yli 70 000 eri kävijää.

Vuonna 2010 Etelä-Suomen Sanomat juhli 110-vuotista taivaltaan. Sanomalehtitalo on muuttunut monimediataloksi. Vuonna 1997 perustettiin verkkolehti Netlari ja vuonna 2005 Etelä-Suomen Sanomat alkoi julkaista uutisia radiossa Radio 99 -kanavalla. Kaksi vuotta myöhemmin 2007 Radio 99 muuttui Radio Voimaksi ja vuonna 2008 perustettiin Mediakulma Lahden ydinkeskustaan. Mediakulmassa aloitti Radio Voiman kanssa monimediadeski, joka tekee uutisia ja juttuja radioon, verkkoon ja lehteen. Monimediadeski muutti kuitenkin keskustasta lehden toimituksen yhteyteen 2010 alkuvuodesta. Keskustaan jäi Radio Voima ja verkkotoimintoja. ESA-konsernin päätuote on Etelä-Suomen Sanomat, mutta yhtiön strategiassa on määritelty, että lehti, verkko ja radio täydentävät toinen toisiaan.

Eri välineiden yhteistyössä keskeisessä osassa on juuri monimediadeski, koska se tekee sisältöjä kaikkiin välineisiin. Monimediadeskin muutolla toimituksen johto pyrki paremmin hallitsemaan lehden, verkon ja radion yhteisen kokonaisuuden. Päällekkäisestä työstä haluttiin eroon. Lehden silloisen toimituspäällikön Jenni Järvelän mukaan monimediaalisuus vaatii, että välineet ovat yhdessä paikassa, koska tekijöiden on jatkuvasti keskusteltava toistensa kanssa. Radio Voima jäi kuitenkin keskustaan, mikä aiheutti Järvelän mukaan sen, että aidosti täysin monimediaalista journalismia oli edelleen vaikea toteuttaa.

Deskiläisten tehtäviin kuuluu seurata uutisvirtaa sekä ideoida ja toteuttaa juttuja verkkoon, lehteen ja radioon. Joka päivä deskissä on myös toimittaja, joka seuraa lähinnä vain uutisvirtaa, tekee poliisisoitot ja koostaa radiouutiset sekä lukee ne. Deskissä oli kesällä 2010 neljä työntekijää. Aamun ensimmäinen työvuoro alkaa kello 6 ja illan vuoro päättyy kello 22. Yksi

[5] Olen koonnut tämän luvun mediataloesa.fi-verkkosivun, kesällä 2010 tekemäni Jenni Järvelän haastattelun sekä yhtiöltä saamani strategian ja toimintamallin perusteella.

deskiläinen on vuorossa myös viikonloppuisin 11–21.30. Myös muutamat kirjoittavat toimittajat ovat tehneet deskivuoroja, jotta he voisivat tuurata esimerkiksi sairastapauksissa vakituisia deskiläisiä.

Vuonna 2010 toimituksessa otettiin käyttöön uusi toimintamalli, jonka yksi osa on monimediaalisuus. Mallin lähtökohtina olivat niin sanottu Ginerin malli sekä toimituksen omat kokemukset siitä, mikä monimedian tekemisessä toimii ja mikä ei. Esimerkiksi lehden ja verkon jutuissa saattoi olla sama kärki tai tieto ei kulkenut kunnolla lehden ja deskin välillä, kun ne olivat eri paikoissa. Ginerin malli tarkoittaa mediakonsultti Juan Antonio Ginerin kehittelemää mallia integroidusta toimituksesta, johon on koottu eri mediat. Järvelä kävi läpi mallia ja sovelsi siitä sopivan Etelä-Suomen Sanomien tarpeisiin. Mallia muokattiin yhdessä toimittajien ja päälliköiden kanssa. Siihen pyydettiin kommentteja kuntatoimittajilta, deskin toimittajalta ja eri yksiköiden päälliköiltä. Lopulta malli esiteltiin toimitukselle pienryhmissä, jotta toimittajat saivat kommentoida sitä.

Mallin mukainen integroitu toimitus oli mahdollista toteuttaa myös sen vuoksi, että lehden toimituksessa tehtiin 2009–2010 iso remontti, jossa otettiin huomioon monimediaalisuuden tarpeet. Toimitukseen tehtiin muun muassa radion studio. Remontissa otettiin myös huomioon se, että yhteistyötä tekevät istuvat lähekkäin. Keskuspöydässä ja sen välittömässä läheisyydessä työskentelevät deskiläiset, kuvapäällikkö, toimitussihteerit, taittajat ja toimituspäälliköt. Toimintamallin mukaan tämä helpottaa yhteistä suunnittelua ja palavereita lehden kanssa. Monimediaalisuutta haluttiin muutenkin korostaa toimituksessa tuomalla sinne iso televisioseinä, jossa näkyy ess.fi, muita nettisivuja ja tv-kanava.

Toimituksen keskuspöytä

Toimintamallin ydin on, että sähköisten medioiden ja lehden uutistuotannot on yhdistetty, mutta sisällöt eriytetty. Tämä tarkoittaa käytännössä, että juttuja tehdään samassa tilassa eri välineisiin, mutta sisältöjen tulisi olla joka välineessä erilaiset. Esimerkiksi lehden ja verkon jutussa ei saisi olla sama kärki. Tätä perustellaan sillä, että eri sisällöt kiinnostavat eri välineissä. Osa sisällöistä on toimintamallin mukaan vain lehdessä, verkossa tai radiossa.

Toimintamallissa annetaan myös ohjeita siitä, mistä jutuista tehdään verkkopätkä. Kirjoittavilta toimittajilta toivotaan verkkopätkiä ainakin suurista uutistapahtumista, sellaisista tekemistään jutuista, joiden voidaan olettaa olevan myös muiden medioiden tiedossa tai jotka muuten kiinnostavat verkkoa. Verkkopätkä tehdään myös sellaisista uutisista, jotka lisäävät seuraavan päivän lehden kiinnostavuutta. Lehden omat skuupit ajastetaan aamuvarhaiselle nettiin, koska muut mediat lainaavat Etelä-Suomen Sanomia verkkosivuillaan.

Jenni Järvelän mukaan ongelmia oli vielä kesällä 2010 siinä, että monimediaalisuutta ei suunniteltu riittävän pitkälle. Verkko jäi hänen mielestään liikaa reagoivaksi välineeksi. Tuolloin vaati hänen mukaansa tiukkaa johtamista ja aikaa keskustelu toimittajien kanssa näiden jutuista ja eri välineisiin sopivista jutunkärjistä.

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen pääosassa ovat toimittajien käsitykset monimediaalisesta työskentelystä Etelä-Suomen Sanomissa. Niitä jäsentääkseni olen määritellyt aiemman tutkimuksen perusteella päätutkimuskysymykselleni kolme apukysymystä. Niiden avulla vastaan pääkysymykseeni. Ensimmäisen kysymyksen tarkoitus on kuvata, millaista monimediaalinen työskentely on. Toisen kysymyksen tarkoitus on päästä käsiksi siihen, miten toimitusorganisaatio ja sen rakenne kytkeytyvät monimediaaliseen työskentelyyn sekä toisaalta siihen, millainen merkitys ammatillisella osaamisella on työskentelyn kannalta. Varsinkin toimitusorganisaation ottaminen mukaan tutkimuksen yhdeksi kiinnekohdaksi on mielekästä monimediadeskin muuton vuoksi. Viimeisen apukysymykseni tarkoitus on etsiä tekijöitä, jotka vaikuttavat monimediaalisuuden toteutumiseen ehkäisevästi tai edistävästi.

Millaisia käsityksiä toimittajilla on monimediaalisen työskentelyn toteutumisesta ja kehittämisestä Etelä-Suomen Sanomissa?

1. Miten monimediaalisuus ilmenee Etelä-Suomen Sanomien toimitustyössä?
2. Miten monimediaalinen työskentely kytkeytyy toimitusorganisaatioon ja ammatilliseen osaamiseen?
3. Mitkä tekijät edistävät tai ehkäisevät monimediaalisuuden toteutumista Etelä-Suomen Sanomissa?

6.2 Aineistona toimittajahaastattelut

Tutkimukseni aineisto koostuu kahdeksan toimittajan haastatteluista. Viisi haastateltavista on monimediatoimittajia ja kolme kirjoittavia toimittajia. Deskistä haastattelin siis kaikki siinä työskentelevät. Kirjoittavat toimittajat ovat lehden eri osastoilta ja kukin heistä on ollut eri tavoin mukana monimedian tekemisessä. Haastateltavista kolme on miehiä ja viisi naisia. Nuorin oli haastatteluhetkellä 33-vuotias ja vanhimmat kaksi olivat 57-vuotiaita. Monimediatoimittajista osa oli työskennellyt deskissä sen alusta asti, osa vähintään puolitoista vuotta.

Noudatin Eskolan ja Suorannan (2008, 18) ohjetta harkinnanvaraisesta näytteestä. Valitsin haastateltavat ennen kaikkea sillä perusteella, että heillä on kokemusta monimedian tekemisestä, jotta he osaisivat kertoa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat monimediaaliseen tekemiseen ja sen onnistumiseen Etelä-Suomen Sanomissa. Kirjoittavien toimittajien valinnassa jouduin pyytämään apua silloiselta toimituspäällikkö Jenni Järvelältä, sillä en tarkkaan tiennyt, ketkä kaikki täyttäisivät kriteerini. Tein lopulliset valinnat kuitenkin itsenäisesti.

Tutkielman alkuvaiheessa ajattelin ottaa mukaan myös päällikköporrasta, mutta tästä ajatuksesta luovuin, sillä aiheestani syvällisesti perillä olevia päälliköitä olisi ollut vain yksi. Pois haastateltavien joukosta jätin myös radion juontajat, sillä he tekevät vain radiotyötä.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 72) kehottavat tekemään esihaastattelun, jolla lopullinen haastattelurunko testataan. Varsinaista esihaastattelua en tehnyt, mutta kävin kysymysrunkoni läpi yhdessä sellaisen henkilön kanssa, joka on aiemmin työskennellyt monimediadeskissä. Häntä en kuitenkaan haastatellut varsinaiseen tutkimukseen.

Tein haastattelut elo-syyskuussa 2010 lehden toimituksen tiloissa. Ainoastaan keskustassa työskennelleen toimittajan haastattelin keskustan toimituksessa. Kaikille haastatteluille löytyi rauhallinen tila, missä olimme haastateltavan kanssa kaksin. Lyhin haastattelu kesti noin 40 minuuttia ja pisin noin tunnin ja 20 minuuttia. Nauhoitin kaikki haastattelut digitaalisella sanelimella ja litteroin ne. Litteroinnista jätin pois ylimääräiset niinkutukset ja toistot, koska olin kiinnostunut haastateltavien puheen sisällöstä, en niinkään heidän ilmaisustaan. Samoin jätin jo litteroinnissa pois joitakin sellaisia kohtia, jotka menivät tutkimukseni kannalta täysin sivupoluille.

Valitsin tiedonhankintamenetelmäkseni haastattelun erityisesti siitä syystä, että sillä voi selvittää, mitä jokin ihminen ajattelee (Eskola & Suoranta 2008, 85). Oma tutkielmani käsittelee nimenomaan toimittajien käsityksiä, joten haastattelu on oiva keino saada niistä tietoa. Tein haastattelut niin sanotun puolistrukturoidun haastattelurungon mukaan. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja (emt. 86). Valmiilla kysymyksillä halusin varmistaa, että kaikilta haastateltavilta tulee kysytyksi suunnilleen samat asiat samassa muodossa. Kun tein haastattelurunkoa (ks. liite 1), hyödynsin aiheeseeni liittyvää kirjallisuutta sekä paljon myös omia havaintojani, kokemuksiani ja ajatuksiani, jotka olivat syntyneet työkokemukseni perusteella.

Haastattelut olivat mielestäni avoimia tilanteita, eikä haastateltavia tarvinnut houkutella puhumaan. Tämä saattoi johtua siitä, että tunsimme toisemme. Kysyin lähes kaikki kysymykset kaikilta haastateltavilta. Ainoastaan deskiläisiltä en esimerkiksi kysynyt, mihin välineisiin he ovat tehneet sisältöjä, koska tiesin, että he kaikki ovat tehneet juttuja sekä verkkoon, lehteen että radioon. Osa haastatteluista eteni pitkälti teemarungon mukaisesti, osassa taas hypittiin aiheesta toiseen sen mukaan, mistä haastateltava puhui.

Alun perin ajattelin tehdä tutkimukseeni haastattelujen lisäksi myös havainnointia, mutta tästä ajatuksesta luovuin, koska en välttämättä olisi osannut katsella toimituksen työskentelyä täysin ulkopuolisen silmin, olinhan ollut toimituksessa töissä jo kaksi kesää. Epäilin kykyäni havainnoida tuttua ympäristöä riittävän terävästi ja tarkasti.

Sovin haastateltavien kanssa, että käsittelen heidän sanomansa mahdollisimman anonyyminä. Sen vuoksi viittaan tekstissä haastateltaviin koodeilla H1, H2 jne. Tästä syystä en myöskään erittele heitä monimediatoimittajiksi tai kirjoittaviksi toimittajiksi muuten kuin silloin, kun sillä on tulkinnan kannalta erityistä merkitystä. Käytän haastateltavista vain termiä toimittaja. Koska otos on pieni ja analyysin joukossa on sitaatteja, täydellistä anonyymiyttä on kuitenkin mahdoton taata.

6.3 Apuna teoriaohjaava sisällönanalyysi

Aineiston analyysissä olen soveltanut teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Se on yksi laadullisen analyysin muoto, muita muotoja ovat aineistolähtöinen ja teorialähtöinen sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Teoriaohjaava sisällönanalyysi on ikään kuin välimuoto näistä kahdesta. Siinä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ja teoriat ohjaavat analyysiä ja auttavat sen tekemisessä (emt. 96). Analyysiyksikköinä ovat tässä tutkimuksessa olleet ajatuskokonaisuudet, joihin on voinut sisältyä useita lauseita.

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineiston analyysi alkaa aineistolähtöisesti eli ensin aineistosta etsitään ilmauksia, jotka jollakin tavalla kuvaavat tutkimusongelmaa. Nämä ilmaukset pelkistetään ja niistä muodostetaan alaluokkia. Analyysin loppuvaiheessa tuodaan mukaan teoria eli analyysin yläluokat ja alaluokkia sekä yläluokkia yhdistävä luokka muodostetaan aiemmin tiedetyn perusteella (emt. 97, 118).

Oma tutkimukseni eteni niin, että aloitin haastattelurungon teemoista, joita olivat monimediaalinen toimitustyö, monimediaalinen organisaatio, monimediaaliset sisällöt, asenteet monimediaalisuutta kohtaan ja ammatti-identiteetti. Etsin näistä teemoja kuvaavia ilmauksia. Tulin hyvin pian kuitenkin siihen tulokseen, että analyysin pilkkominen kyseisiin osa-alueisiin jättäisi niiden välisiä syy-seuraussuhteita pimentoon. Niinpä muodostin erityisesti luvuissa 2 ja 4 käsitellyn tutkimuksen perusteella kolme luokkaa: toimitustyön, organisaation ja ammattitaidon. Ne kuvaavat monimediaalista työskentelyä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Näihin kolmeen yläluokkaan aloin sitten etsiä niitä kuvaavia ilmauksia. Kun tämä oli tehty, aloin hahmotella alaluokkia samalla tavalla. Lopulta ryhmittelin eri yläluokat ja niiden sisältämät alaluokat omiin dokumentteihinsa, jotta aihealueiden hallitseminen olisi ollut helpompaa. Sekä ala- että yläluokkia yhdistävänä luokkana voidaan tässä tutkimuksessa pitää luvussa 8.4 esiteltyä monimedian kehää.

7 Kolme näkökulmaa monimediatyöhön

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni tuloksia. Olen jakanut tulokset kolmeen näkökulmaan, joiden kautta kuvaan monimediatyötä Etelä-Suomen Sanomissa. Näkökulmani ovat toimitustyö, organisaatio ja ammattitaito. Toimitustyön näkökulmassa kuvaan, miten monimediaalisuus näkyy toimituksen ja toimittajien päivittäisessä työnkulussa ja työkäytännöissä. Organisaatioluvussa puolestaan pureudun siihen, miten toimitusorganisaatio toimii monimedian näkökulmasta. Viimeisessä ammattitaidon näkökulmassa käsittelen sitä, miten haastateltavat kytkevät monimedian ja ammattitaidon toisiinsa.

Olen höystänyt aineistoni kuvailua melko runsaalla määrällä sitaatteja. Tämä antaa lukijalle mahdollisuuden arvioida tekemiäni tulkintoja ja niiden luotettavuutta (Eskola & Suoranta 2008, 180). Lisäksi jokaisen kolmen ison teeman jälkeen teen yhteenvedon, jossa pohdin teemasta nousseita asioita ja kytken niitä aiempaan tutkimukseen. Luvun lopussa esitän vielä yhteenvedon koko kokonaisuudesta ja kytken syntyneitä ajatuksia myös teoriaan.

7.1 Toimitustyö

Toimitustyötä koskevan osuuden olen jakanut kahteen osaan niin, että ensimmäisessä osassa käsittelen eri välineiden asemaa toimittajien työnkulussa. Toisessa osassa käsittelen monimediaa toimitustyön johtamisen ja suunnittelun näkökulmista.

7.1.1 Eri välineet toimittajan työnkulussa

7.1.1.1 Juttuja aiheen ja välineiden ehdoilla

Haastattelemani toimittajat suunnittelevat ja tekevät juttuja ennen kaikkea aiheen ja välineiden ehdoilla. Tämä tarkoittaa, että toimittajien mielestä aihe ja väline määrittelevät, tehdäänkö jutusta monimediaalista vai ei. Kaikki aiheet eivät taivu sisältönsä puolesta eri välineisiin, sillä eri välineiden ominaisuudet eivät tue kaikkien aiheiden muuntamista monimediaalisiksi.

Monimediaalinen juttukokonaisuus sisältää toimittajien mielestä erilaiset versiot lehteen, nettiin ja radioon. Radio ja netti vaativat hyvin tiivistetyn jutun, erityisesti radiojutussa ei voi

olla kovin paljon yksityiskohtia ja sen pitää olla mukaansatempaava. Radiojuttu voi olla myös gallup. Netissäkin jutun tulisi olla lyhyt ja sen kyljessä olisi ehkä video, kuvagalleria, kommentointimahdollisuus ja linkkejä aiheen taustoitusta varten. Myös sitä korostettiin, että nettijutun otsikon täytyy olla sellainen, että juttu klikataan auki. Lehtijutussa taas kerrotaan aiheen taustat laajemmin kuin radiossa tai netissä.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikkien juttujen tulisi olla näin monipuolisia. Jotkut toimittajat muistivat, että juttuja oli joskus yritetty tehdä puoliväkisin monimediaalisiksi, eikä se toiminut, koska kaikista aiheista ei saa jokaiseen välineeseen istuvaa juttua. Yksi toimittajista muistutti, että esimerkiksi verkossa lehden pääjuttu ei välttämättä ole kiinnostava. Välineenomaisuuden nähtiin olevan myös laatutekijä.

> *H1: Useimmiten tässä kiireessä ei ole järkevää ajatella et paras tulos syntyy ku kaikki mediat on jutussa mukana, vaikea keksiä semmosta aihetta joka skulais kaikissa medioissa, musta on ihan hyvää monimediaa jos tehdään siihen missä se toimii, sanotaaan et neljä on jo älytön, se laatu on sit jo niin huonoa et välineenomaisuutta on turha odottaa…*

Muutama toimittaja nosti esiin sen, että juttuprosessissa on otettava huomioon myös kohderyhmät, koska lukijat ovat erilaisia netissä ja lehdessä ja radion kuulijajoukko on sekin omanlaisensa.

Vaikka välineenomaisuus koettiin tärkeäksi, deskiläiset kertoivat yhä saavansa paljon verkkopätkiä, joissa ei tätä asiaa ollut otettu huomioon.

> *H3: [N]iis verkkopätkissä ei välillä mietitä ollenkaa et mitä niihin roiskastaa, et välil tulee sellasia ettei niit voi laittaa…*

> *H4: Monesti ne [verkkojutut] on suoraan ihan referaatteja lehden jutusta ja monesti ne saattaa olla samaa tekstiä ku lehden vinkeissä tai sitten ne saattaa olla ihan sellasta diibadaabaa et siinä ei vahingossakaa paljasteta lehtijuttua…*

Koska juttujen toteutuksessa pitää ottaa huomioon monta tekijää, toimittajat kokivat, että suunnittelun tarve on lisääntynyt omassa työprosessissa. Toisaalta muuttuvien tilanteiden takia suunnitelmat eivät aina päteneet eikä tarkka suunnittelu ollut aina mahdollista ajankäytöllisestikään.

> *H5: [S]iinä juttua tehdessä jo miettii että mitä tästä käytetään missäkin ihan otsikkoja myöten, että mitä lehtijuttuun otsikoks, mitä nettijuttuun ja mitä käyttää radios.*

H4: [J]uttu saattaa elää ku se eka versio on julkastu et se prosessi on vähän erilainen, et vaikka suunnittelis aluks hirveesti ni se homma saattaa muuttua ihan päälaelleen.

Olen tämän alaluvun otsikkoon kirjoittanut, että työtä tehdään *välineiden* ehdoilla. Tällä en tarkoita kuitenkaan pelkkää välineenomaisuutta, vaan myös työvälineitä. Monimediatyötä tehdään nimittäin välineiden sisältöominaisuuksien lisäksi myös niiden teknisten ominaisuuksien ehdoilla.

Videoita tehnyt toimittaja kertoi, että koska niiden tekeminen osoittautui vaikeaksi ja työlääksi, hän pikkuhiljaa luopui niiden ajattelusta omassa työprosessissaan. Videokameran käyttö ei aina tuntunut myöskään kovin luontevalta.

H7: [Nimi poistettu] otti sitten kuvia näistä hevostenhoitovaiheista ja sitten oli tosi noloa kun jouduin sanomaan että tehkää samat nyt uudestaa niin mä otan tästä videokuvaa, se oli vähän teennäistä kun he joutu poseeraamaan kahteen kertaan…

Deskiläiset taas nostivat esiin usein kaatuilevan verkkojulkaisujärjestelmän. Myös se tuotiin esiin, että verkkojulkaisujärjestelmä ja toimitusjärjestelmä eivät toimineet synkronissa. Eräs toimittajista oli sitä mieltä, että taloon hankitut kannettavat tietokoneet olivat käyttämätön mahdollisuus. Teknisten tekijöiden koettiin jossain määrin hankaloittavan työtä.

H4: Rautapuoli on ihan hyvässä kunnossa ku laitteet on aika uusia, ohjelmapuolessa on vähän parantamista, et vuoden sisällä tulee se uus toimitusjärjestelmä, et nyt on vielä auki se, että liitetänkö verkkojulkasu siihen jotenkin ja olis hyvä jos liitettäs, koska nykysellään toi systeemi ei tue monimediallista tekemistä, et on kaks ohjelmaa joista toisella tehdään lehteä ja toisella verkkoa, että jos muuttaa verkkojuttua ni sitten täytyy lehden puolella muuttaa lehtijuttua eikä sinne pysty myöskää liittää äänijuttuja, mutta sitä mä nyt ainaki toivoisin että lehden ja verkon julkaisujärjestelmä olis jossain määrin yhdistetty.

H2: Kannettavathan mahdollistas sen että työnnettäs niitä juttuja jo keikkapaikalta, et nyt me laahataa jatkuvasti jälessä tekemisessä, et se missä ei oo hyödynnetty ollenkaa on urheilutapahtumat, ne kaivetaa jostain tuolta lajiliittojen sivuilta…

7.1.1.2 Välineillä on hierarkia

Monimediatyöhön vaikuttavat toki muutkin tekijät kuin aihe ja välineet. Tällaisiksi tekijöiksi mainittiin haastatteluissa usein kiire ja työmäärä sekä työntekijämäärän vähentyminen, mikä vaikutti kahteen edellä mainittuun. Tämä tarkoitti sitä, että toimittajat joutuivat työssään priorisoimaan sitä, mitä tekivät. Juttuprosessissa tämä näkyi usein niin, että jokin väline oli etusi-

jalla. Deskiläisille ensisijaisia välineitä olivat netti ja radio, kun taas lehtitoimittajat kertoivat asettavansa lehtijutun etusijalle. Priorisointi tarkoitti myös työn laadun huomioonottamista.

> *H7: [J]os mulla itselläni on lehtiö ja kamera ja videokamera niin ei siitä ainakaan mitenkään kauheen hyvää lopputulosta tule ja videointi siinä sitten viimesenä kärsii.*

Deskiläisten ajatukset netin ja radion ensisijaisuudesta vaihtelivat. Osa kertoi miettivänsä juttua tehdessään aluksi nettiä ja sitä, millaisia tietoja nettipätkää varten tarvitaan. Osa taas sanoi, että juttu lähtee radiohaastattelusta. Joskus taas vasta nettijuttua tehdessä huomasi, että aiheesta saa version myös radioon.

Välineiden hierarkia ei koskenut kuitenkaan pelkkää konkreettista työprosessia, vaan toimittajien puheessa kuului vahvana se, että hierarkia näkyy myös ajattelutavoissa. Tämä tarkoitti sitä, että lähes kaikkien mielestä lehteä pitää suojella. Esimerkiksi skuuppien julkaisussa netti ja radio pitää laittaa ”jäähylle”, kuten eräs toimittaja asian ilmaisi eli niissä skuuppia ei pitäisi julkaista ensimmäisenä. Lehden suojeleminen saattoi vaikuttaa myös siihen, mitä nettijuttuun lopulta kirjoitettiin.

> *H7: Kyllä sitä itse ainakin miettii tosi tarkkaan mitä sinne nettiin uskaltaa panna koska pitää säästää sisältöä maksulliseen lehteen…*

Sitaatista ilmenee hyvin, miten netin ja lehden välillä tasapainoillaan niin, ettei netti pääse syömään lehden sisältöä. Tähän ongelmaan eräs toimittaja tarjosi ratkaisuksi versiointia. Vaikka juttua tehtäisiin lehti edellä, nettiversioon voisi rakentaa eri kärjen, joka ei tärvelisi lehden juttua.

Lehden suojelun taustalla nähtiin ennen kaikkea sen taloudellinen asema yhtiön tärkeimpänä välineenä.

> *H6: [S]illon ku on tosi kova uutinen, sitä ei oo laitettu verkkoon ja näin must sillon täytyy menetellä koska meijän täytyy pitää kii siitä et meijän lehti on kilpailukykynen ja meijän tilaajat saa ajankohtasia uutisia sieltä…*

7.1.1.3 Muistamisen ongelma

Koska monimediaa on tehty Etelä-Suomen Sanomissa jo vuosia, halusin tietää, onko monimediaalisuudesta tullut toimittajille jo rutiinia. Kirjoittavatko he esimerkiksi jutuistaan verkkopätkän jo lähes automaattisesti? Aiemminhan kävi ilmi, että toisinaan verkkojuttujen sisäl-

lön laadussa olisi toivomisen varaa. Edellisessä alaluvussa ilmeni myös, että välineillä on työskentelyssä tietty hierarkia.

Ongelmia olikin rutiinin kannalta siinä, että kirjoittavat toimittajat eivät aina muistaneet tehdä verkkopätkiä. Pikemminkin niiden tekeminen vaati muistuttelua ja usein muistuttelijoina olivat deskiläiset. Eräs kirjoittava toimittaja kertoi, että hänen pitää vielä muistutella itse itseäänkin nettipätkän tekemisestä. Muistuttelun tarvetta ei toki pidä yleistää kaikkiin toimittajiin eikä kaikkiin tilanteisiin. Esimerkiksi toinen haastattelemistani kirjoittavista toimittajista kertoi sisäistäneensä monimedian omaan työnkulkuunsa ja yritti ottaa huomioon eri välineet juttujen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Yleisesti ottaen deskiläisten tuntuma kuitenkin oli, että muistuttamista tarvitaan. Syiksi nähtiin se, että lehden puolella tehdään vielä vahvasti lehteä ja toisaalta se, että monimediaalisuus ei vielä kulje luonnollisena osana toimittajien työnkulussa. Niin ikään kiirettä ja jopa laiskuutta epäiltiin.

> *H4: [J]os lehden toimittaja tekee juttua niin hän tekee tiukasti sitä lehteä et jotkut harvat tekee oma-aloitteisesti, mutta esimerkiks radiojuttuja ei ole tehty pitkään aikaan, sitte aina välillä skarpataan ja harjotellaa muutama viikko ja sit se unohtuu ja siihen on yks syy eli se että kaikilla on kiire ja se että kun se ei kulje lehden toimittajien semmosessa normaalisssa työnkulussa, sitä ei koeta luontaseks osaks sitä työnkulkua ni sitte sitä ei edes muisteta.*

> *H3: [L]ehtitoimittajilta unohtuu yhä edelleen [verkkopätkän kirjoittaminen], kyl lehden puolella tehdään yhä vielä vahvasti sitä lehtee et kyl sit jos muistuttaa et voiks sä tehdä tosta verkkoo mut et kyl se unohtuu viel jos ei sitä heti tee…*

Muistuttaminen saattoi tarkoittaa myös keskustelua toimittajan kanssa hänen aiheestaan.

> *H5: [Tarvittas] joku joka kysyis et saisko tästä jotain johonki, et ne ei tuu edes ajatelleeks tai ei kuulu työtapoihin, et siinä jollain pienellä keskustelulla vois irrota jotain.*

> *H7: [K]yl se vois olla osa sitä työrutiinia, että aina miettis että oisko oma aihe sellanen, jota vois tarjota ja myöski sitten pomo kävis aktiivisesti kysymässä et voisko siitä saada [verkkoon]…*

Yhtenä syynä muistuttamisen tarpeeseen voi olla myös kielteinen asenne monimediaalisuutta kohtaan. Tässä kohdin on syytä huomauttaa, että tutkimukseni perusteella ei toimituksen yleisestä asenneilmapiiristä voi sanoa mitään varmaa ja kattavaa, mutta uskon, että varsinkin deskin toimittajille on jokapäiväisen työn ja kanssakäymisen myötä muodostunut kuva siitä,

mitä toimittajat ajattelevat monimedian tekemisestä. Haastateltavien tuntuma oli, että asenteet monitekemistä kohtaan olivat lieventyneet alkuaikojen melko vahvastakin muutosvastarinnasta. Kesällä 2010 oltiin kuitenkin vielä siirtymävaiheessa – kuten eräs toimittaja tilannetta kuvaili – jossa osa toimittajista oli innostunut monitekemisestä ja osa ei. Kielteisen asenteen taustalla nähtiin monia syitä.

> *H4: Mulla on tuntuma että moni pitää monimediallisuutta uhkana perinteiselle lehdentekemiselle, et ihmisillä ei ole mitään erityisen kovaa motivaatiota tehdä verkkojuttuja, sitä pidetään vähän semmosena välttämättömänä pahana jota on siedettävä sen takia, että kaikki muutkin sitä tekee ja siin on sekin että aatellaa et se ei tuota meille mitää…*

Taloudellisen näkökulman lisäksi muutama haastateltava korosti, että jotkut toimittajat eivät miellä monimediaalisuuden kuuluvan työnkuvaansa. Tällainen ajattelu nähtiin kuitenkin kielteiseksi erityisesti yleisön kannalta. Osa toimittajista peräänkuuluttikin yleisöjen tarpeiden huomioimista ja asettamista etusijalle omassa työnteossa.

> *H2: Täs on mun mielestä toimittajilla hieman miettimisen paikka, että ei nähdä sitä asiaa riittävästi sen lukijan kannalta vaan et kun minä olen nyt tähtitoimittaja niin tämä laitetaan nyt minun välineeseen.*
> *SM: Voiks ton tulkita niin että jotkut toimittajat haluaa vaan tehdä lehteen?*
> *H2: No sen voi juuri noin sanoa et osa tekis näin. Et ne ei ajattele sitä semmosena kokonaisuutena.*

7.1.2 Eri välineet toimitustyön johtamisessa ja suunnittelussa

7.1.2.1 Suunnittelua kaivattaisiin lisää – ja joku sitä koordinoimaan

Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että monimediaalisen työn suunnittelussa olisi parantamisen varaa. Toimittajat kokivat, että monimedia ei ole oikein kenelläkään hyppysissä ja että toimitukseen tarvittaisiin henkilö, joka ottaisi sen haltuunsa.

Suunnittelusta nousi esiin kaksi sen eri puolta, joihin toimittajat kaipasivat parannuksia: yhteismediaalinen suunnittelu ja etukäteissuunnittelu. Toimittajien mielestä heikko kohta oli se, että eri välineiden edustajat eivät suunnittele yhdessä juttuja ja niiden toteutuksia, esimerkiksi miten johonkin lehtijuttuun voisi liittää netin ja radion. Tämä nähtiin mahdolliseksi varsinkin kiireettömien juttujen kohdalla. Myös lehden omat, kovat uutiset voisivat saada monimediasta lisäarvoa.

> *H4: [J]os meillä on joku itse ideoitu lehden kova uutinen, et miten se laitetaan esille et saako siitä toimittajan jutusta jonku erillisen kärjen verkkoon niin ettei tärvellä sitä*

lehden uutista, mutta voidaan herättää mielenkiintoa ja sama koskee radiota et voiko sitä käyttää esimerkiks uutisissa…

Etenkin muutamien deskiläisten mielestä myös deskin juttujen etukäteissuunnittelussa oli ongelmia. He tarkoittivat sitä, että monesti aamulla töihin tullessa päivä aloitettiin tyhjältä pöydältä, kun mitään valmista suunnitelmaa tai ideoita ei välttämättä ollut. Monet deskiläiset kaipasivatkin aikaa Lahden keskustan toimituksessa, missä he pystyivät aamuisin ideoimaan ja suunnittelemaan juttuja radion juontajien kanssa.

H8: Meil oli aikasemmin semmonen systeemi ku oltii Mediakulmassa, et siellä oli radio ja verkkoväki, jotka oli yhdessä aamupalaverissa jossa mietittii aiheita, must se oli aika hedelmällistä, niin kyl mä toivosin et joku tämmönen, mä en tiedä miten se saatas aikaan, ehkä pitäis noissa aamupalavereissa sekä meidän nettiporukan että lehtiporukan yrittää enempi tuoda netin ja radion osuutta esiin, ideointi jää aika paljon sattuman varaan et mitä sattuu aamulla mieleen tulemaan tai ketä sattuu töissä olemaan.

Aamupalaverien onnistuneisuus monimedian näkökulmasta jakoi mielipiteet kahtia. Osan mielestä aamupalaverit olivat edelleen hyvin lehtivetoisia ja deskiläiset kävivät niissä lähinnä kuuntelemassa lehden päivälistan. Toisten mielestä aamupalaverissa sai tuotua esiin myös muita välineitä ja niissä pohdittiin esimerkiksi, mitkä lehden aiheista voisivat sopia verkkoon ja milloin ne julkaistaan. Kahtiajako syntyy ehkä siitä, että toisinaan palavereissa on vain luettu päivälista läpi ja toisinaan aiheista on myös keskusteltu. Olen itsekin ollut monesti kummankinlaisissa palavereissa. Eräs monimediatoimittajista pohtikin, voisiko deskissä palata vanhaan käytäntöön, jossa deskiläiset pitäisivät keskenään oman palaverinsa.

Yhdeksi vaihtoehdoksi tilanteen korjaamiseen nähtiin, että toimituksessa olisi henkilö, joka ottaisi monimedian suunnittelun haltuunsa. Varsinaista pomoa ei kukaan kaivannut, vaan pikemminkin puhuttiin koordinaattorista. Kesällä 2010 lehden toimituspäällikkö vastasi myös monimediaalisuudesta, mutta moni koki – ja myös ymmärsi – että monimedia saattoi jäädä kiireessä lehden suunnittelun jalkoihin.

H5: En mä tiiä tarvitaanko lisää päällikköjä, mut olis joku koordinaattori, et ku sillä [toimituspäälliköllä] on niin helvetisti sitä kaikkee muuta et siinä ei ihan hirveesti uhrata enää aikaa sille, miten jotain verkkoo tai radioo laitetaa tai tällästä et se jää aika pintapuoliseks sillon.

7.1.2.2 Ohjeistus kirjavaa

Deskiläisten haastatteluista nousi esiin se, että monimediaa koskeva journalistinen ohjeistus on ollut kirjavaa ja ohjeet ovat vaihdelleet ajan kuluessa paljon. Toimintatavat ovat kehittyneet työtä tehdessä ennemmin kuin ohjeistuksella.

> *H4: [K]aikennäkösiä ohjeistuksia on ollu kyllä työn alla, mutta niistä ei oikeen koskaan ole tullu mitään valmista, että ne on ollu vähän semmosta että mennään ja katotaan että mitä tästä tulee, et jotain ohjeistuksia on tullu ehkä siinä vaiheessa kun jotain on tehty väärin…*

Erityisesti verkkoa koskeva ohjeistus on ollut vaihtelevaa, eikä uutiskriteereistä ole ollut yhtenevää linjaa. Juttukohtaisella tasolla tämä on tarkoittanut, että nettiin laitettujen uutisten arvotuksista ja painotuksista ei ole ollut selvää sääntöä, eikä myöskään aina ole ollut selvää, mitä laitetaan mihinkin välineeseen ja milloin. Erään toimittajan mukaan tästä on seurannut, että uutiskriteerit ovat määrittyneet sen mukaan, kuka on vuorossa[6].

Skuupit kuuluvat juttukategoriaan, jonka nettijulkaisusta on toimituksessa jonkin verran keskusteltu[7].

> *H8: [E]simerkiks seuraavan päivän skuupeista ei jossain vaiheessa laitettu mitään ja sitten [radion] aamu-uutisissa tuntu hassulta, jos me lainataan Aamulehteä, Hesaria ja Yleä ja sit ei voida sanoa Etlarin mukaan, et se on välillä menny vähän äärimmäisyydestä toiseen…*

Kuten jo aiemmin kerroin, skuuppeja ei enää kesällä 2010 laitettu heti nettiin, vaan ne ajastettiin aamuvarhaiselle. Erään toimittajan mukaan selkeitä netissä julkaistavia uutisia olivat myös oikeusjutut ja tapahtumauutiset, koska niitä julkaisivat muutkin mediat heti.

Muutama toimittaja pohti, aiheuttiko selvien juttulinjausten puuttuminen hämmennystä kirjoittavissa toimittajissa. Juttulinjausten selkiyttämiseksi eräs toimittaja ehdotti, että toimituk-

[6] Tämä tulkinta saa vahvistusta omista kokemuksistani. Deskissä työskennellessäni olen hyvin itsenäisesti saanut päättää, mitä laitan esimerkiksi verkon etusivulle ja missä järjestyksessä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että olisin sijoittanut juttuja sivuille miten tahansa. Pikemminkin olen käyttänyt normaalia journalistista harkintaa. Olen myös työssä oppinut tiettyjä vakiintuneita käytäntöjä verkon uutiskriteereistä, kuten sen että paikalliset uutiset nostetaan verkon etusivulla yleensä kärkeen.

[7] Toinen jutturyhmä, jonka nettijulkaisemisesta toimituksessa oli keskusteltu, olivat kuntauutiset. Niitä julkaistiin aiemmin netissä, kunnes toimitus päätti, että ne säästetään pääosin lehteen. Päätöksen taustalla oli ajatus siitä, että ne ovat lehden ydinsisältöä. Poikkeuksia sääntöön saatettiin kuitenkin tehdä. (Keskustelu Jenni Järvelän kanssa 12.8.2010.)

sessa tehtäisiin edes pääpiirteiset kirjalliset periaatteet siitä, millaisia juttuja netissä julkaistaan.

> *H3: [T]äs on ollu niin monta porrasta ja eri vaihetta et mitä laitetaa nettii ja mitä ei ni se on tehny tilanteen toimittajille vähän epäselväks, et mistä mun pitää tehdä ja mistä ei, se on yhä edellee epäselvää.*

> *H8: [K]un se linja on hakusessa ni jotkut toimittajat arastelee, et onkohan tää nyt sellanen aihe joka kävis nettiin…*

Toimintamallissa on hieman yritetty valottaa, mitä sisältöjä toivotaan mihinkin välineeseen (ks. luku 6), mutta haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että lisäohjeistusta kaivataan.

7.1.3 Yhteenveto: kohti monimediaalista työnkulkua

Etelä-Suomen Sanomissa monimediaalista työnkulkua määrittävät monet tekijät. Haastatteluissa korostui jo laatutekijänäkin välineenomaisuus eli se, että aiheesta ei kannata tehdä juttua kaikkiin välineisiin, jos se ei täytä välineen kriteerejä. Esimerkiksi lehden pääjuttu ei välttämättä kiinnosta verkossa, jos siihen ei löydy verkon kannalta kiinnostavaa näkökulmaa. Toimittajat kertoivat, että aiemmin monimediaa oli yritetty tehdä puoliväkisin, eikä se ollut heidän mielestään toimiva ratkaisu. Kesällä 2010 tilanne näytti olevan toinen. Välineitä ei nähty itseisarvona, vaan ennemminkin lisäarvona. Tämä kaikki kertoo mielestäni siitä, että monimediajournalismin tekemisessä on Etelä-Suomen Sanomissa kehitytty.

Monimediajournalismia on hahmotettu kolmena kehitysvaiheena (Heinonen 2002b, 5; Pavlik 2001, 43), joista toinen vaihe kuvaa mielestäni melko hyvin Etelä-Suomen Sanomien tilannetta. Kaikkea ei tarvitse lapioida nettiin, vaan sisältöjen tuotannossa pyritään ottamaan huomioon välineiden rajoitukset ja mahdollisuudet. Oman kokemukseni perusteella Etelä-Suomen Sanomien verkkosivuille tehdään paljon myös omaa sisältöä, ja esimerkiksi verkkoon tehdyt onnettomuusuutiset menevät käytännössä sellaisenaan lehteenkin. Viimeisessä kehitysvaiheessa nettiin tuotetaan vain alkuperäistä sisältöä, ja sen ominaisuuksia ja mahdollisuuksia hyödynnetään laajasti. Haastatteluista saadun kuvan perusteella voidaan kysyä, ollaanko radion tai verkon ominaisuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämisessä kuitenkaan vielä näin pitkällä.

Heinosen (1999, 46–47) mukaan netillä on kolme perusfunktiota. Se voi olla tiedonlähde, uusi sisällön julkaisun väline ja interaktiivinen kanava. Nettiä voi näin ollen käyttää esimer-

kiksi tiedon hakemiseen ja keräämiseen, juttujen julkaisuun tai reaaliaikaiseen keskusteluun ja kommentointiin. (Emt.) Esimerkiksi jos lehden pääjuttu ei oikein millään kärjellä istu nettiin, itse jutunteossa nettiä voisi hyödyntää monella tavalla, vaikkapa lukijoilta kommentteja pyytämällä tai verkkokyselyn teettämällä. Eräs toimittaja ehdottaa seuraavaa:

> *H4: [M]ietittäs ihan alusta asti, että jos lehtitoimittaja tekee jutun, ni voisko se tehdä siitä nettipätkän ja mahdollisuuksien rajoissa ottaa mukaan radion mikrofonin sinne keikalle ja ottaa pienen kommentin radiookin varten, jonka sitten joku muu täällä voi leikata…*

Tällaisessa tapauksessa toimittajan ääntä ei tarvitsisi edes kuulua. Näin myös toimittaja välttyisi tekniikan kanssa pelaamiselta, eikä hänen tarvitsisi miettiä omia esiintymistaitojaan.

On toki asia erikseen, halutaanko netistä tai radiosta täydellistä vertaista lehdelle, mutta haastattelujen perusteella näyttää selvältä, että välineet voisivat nykyistä paremmin tukea toisiaan aina juttujen suunnittelusta niiden toteuttamiseen. Kuten sanottu, monimediaalisten juttujen syntyminen on kuitenkin monen tekijän summa. Juttuja tehdään aiheen ja välineen ehdoilla, mutta tekemiseen voivat vaikuttaa myös esimerkiksi aika, työmäärä, työntekijöiden määrä, tekniikka ja asenteet. Moni näistä asioista puolestaan voi vaikuttaa siihen, että toimittajat joko tietoisesti tai tiedostamattaan priorisoivat välineitä työssään.

Kaiken kaikkiaan Etelä-Suomen Sanomien toimitustyötä näyttää leimaavan se, että monimediaaliseen työnkulkuun ollaan vasta matkalla. Tätä tulkintaani perustelen sillä, että toimitustyötä tehdään haastattelujen perusteella vielä pitkälti lehtivetoisesti. Lehtivetoisuus näkyy siinä, että monissa toimitustyön rutiineissa, kuten suunnittelussa, aamupalaverissa ja jutunteossa lehti on usein se väline, josta kaikki lähtee. Esimerkiksi deskiläiset joutuvat edelleen muistuttelemaan toimittajia verkkopätkistä. Tämä taas saattaa johtua siitä, että nettijutun tekemisestä ei ole sovittu aamupalaverissa. Lehtivetoisuus näkyy myös korostuneena haluna suojella lehteä.

Lehden korostuminen varsinkin toimitustyön suunnittelussa vastaa Pietilän (2007, 295–296) käsitystä siitä, että toimitusten päälliköt ohjaavat toimitusprosessia usein edelleen yhden jutun tai yhden välineen kokonaisuutta ajatellen. On kuitenkin syytä huomata, että Etelä-Suomen Sanomissakin on ollut tilanteita, joissa eri välineet on huomioitu hyvin tarkkaan työn suunnittelussa. Esimerkiksi kesällä 2010 keskustapuolue piti puoluekokouksensa Lahdessa ja sitä varten tehtiin muun muassa videoinnista tarkka suunnitelma, aikataulutus ja työnjako.

Erikoistilanteista ja -tilaisuuksista suunnitelmaa pitäisi silti ehkä vielä enemmän tuoda toimituksen arkeen.

Monimediaaliuus voisi saada sijaa työnkulussa esimerkiksi monimediakoordinaattorin avulla. Kysyin kaikilta haastateltavilta, pitäisikö toimituksessa olla tällainen henkilö, jonka vastuulla monimedia selkeästi olisi. Kysyin asiaa suoraan, koska olin itse monesti nähnyt, miten kiire lehden toimituspäälliköllä välillä oli pelkästään lehden suunnittelussa. Tällainen henkilö voisi auttaa asioissa, jotka haastatteluissa tulivat ilmi monimediatyön pulmina. Koordinaattori voisi keskustella toimittajien kanssa heidän aiheistaan ja pohtia niiden toteutusta eri välineillä. Hän voisi myös kannustaa toimittajia ja ohjeistaa heitä. Hänellä voisi olla myös näkyvä rooli aamupalaverissa. Esimerkiksi australialaisessa uutistoimistossa multimediapäällikkö miettii aamupalaverin aikana, mistä päivän jutuista saisi muutakin kuin tekstiä ja kuvaa, esimerkiksi videota tai grafiikkaa (Taylor 2009, 48).

Monimediaalisuuden kiinnittyminen erityisesti toimitustyön johtamisen rutiineihin olisi oleellista myös siksi, että se osoittaisi toimittajille, että monimediaalisuutta aidosti halutaan. Tässä mielessä yhden haastatellun kirjoittavan toimittajan ajatus on hyvin merkityksellinen:

> *H7: [N]o jos me multimediaa aiotaa tehdä ni sitä pitää jonku aktiivisesti haluta, eikä riitä että toimittaja yksin sitä haluaa, koska muuten se on kuin huutavan ääni korvessa, jos huomaa ettei se ketään muuta kiinnosta…*

Johtamiseen liittyviä teemoja sivuan myös seuraavassa luvussa, jossa käsittelen deskin asemaa osana lehden toimitusta.

7.2 Organisaatio

Organisaatio-osuudessa käsittelen erityisesti organisaatiorakennetta. Tarkastelun kohteena on paitsi organisaation fyysinen rakenne, myös se, miten deski kokee uuden roolinsa ja paikkansa organisaatiossa osana lehden toimitusta.

7.2.1 Deski toiveiden ristitulessa

Vuoden 2010 toimintamallissa deskin paikka määriteltiin organisaatiossa osaksi lehden toimitusta. Näin ollen myös deskin työtä johti lehden toimituspäällikkö. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että deskin toimittajat tunsivat olevansa monen tahon odotusten ja vaatimusten

kohteena, eräänlaisessa toiveiden ristitulessa. Tähän liittyen deskiläiset pohtivat myös sitä, mitä tehtäviä heidän työhönsä pitäisi kuulua.

> *H2: Tehäänkö me radiojuttuja, tehäänkö me osittain verkkoo, osittain lehtee, pitääkö meidän tehdä jotai muuta sisältöö verkkoo, valvoo ehkä näitä sosiaalisia medioita tai tuottaa sinne sisältöä…*

Työnkuvassa deskiläisiä tuntui vaivaavan erityisesti se, kuuluiko heidän tehdä sisältöjä kaikkiin välineisiin ja toisaalta netti-, lehti- ja radiouutisten lisäksi myös muunlaisia sisältöjä, kuten olla mukana sosiaalisessa mediassa tai päivittää Menokatua, joka on tapahtumasivusto ess.fi:ssä. Deskiläiset kertoivat saaneensa palautetta esimerkiksi radiolta siitä, etteivät he tehneet enää yhtä paljon radiojuttuja kuin ennen.

Epätietoisuuden syyksi nähtiin erityisesti se, että vaatimusten esittäjiä oli useita eikä suinkaan vain yksi lehden toimituspäällikkö, ja että toiveet olivat joskus ristiriitaisia. Toiveita esittivät myös päälliköt radion ja verkkokehittämisen puolelta. Eräs toimittaja arveli, että epätietoisuus deskin toimenkuvasta johtui siitä, että monimediaalisuus oli vielä uutta, minkä vuoksi se haki edelleen muotoa ja toimintatapaa.

> *H8: [K]äydään koko ajan tätä keskustelua, et mikä meidän työn painopiste on ja sitä haetaan ja se vaihtelee aina jos kysyy lehden päälliköiltä tai radion pomoilta.*

> *H2: Jos aatellaa tätä meijän yksikköä, niin meillä on aika monta johtajaa tällä hetkellä joilla kaikilla on henkilökohtasia toiveita ja näkemyksiä, et ei oo semmosta yhtä linjaa eikä yhtä esimiestä jolla ois homma hanskassa…*

7.2.2 Toimitusten sijainnit vaikuttavat yhteistyöhön

Etelä-Suomen Sanomien monimediadeski muutti lehden toimituksen yhteyteen alkukeväällä 2010. Aiemmin se sijaitsi Radio Voiman kanssa samoissa tiloissa Lahden keskustassa, Mediakulmassa. Deskin muutto ei toimittajien mielestä ollut täysin onnistunut ratkaisu.

Toimittajien puhetta leimasi käsitys siitä, että toimitusten välillä vallitsee tietynlainen erillisyys, kukin tekee työtään omalla sektorillaan. Eräs toimittaja kuvaili toimituksia erillisiksi saarekkeiksi. Toinen, kirjoittava toimittaja, taas ei tiennyt radiosta tai sen tekemisistä mitään. Erityisesti tämä erillisyys näkyi deskin ja radion yhteistyön vähentymisenä, mutta myös eräänlaisena henkisenä välimatkana toimitusten välillä.

H7: Kyl meillä edelleenkin on niitä raja-aitoja, että ei pystytä hyödyntämään toistemme osaamista ja toistemme tarpeita, jokainen kokee, että tämä on nyt minun sektorini ja minä pysyn nyt siinä.

H6: [M]un mielestä tää on hajallaan palasina, et verkossa on omat osaajat jotka pyörittää sitä verkkosisältöö, sit deskissä on omat osaajat jotka on ajan hermolla, sitten toimituksessa on jotkut ihmiset jotka on mieltäny sen tärkeäksi ja osallistuu sen tekemiseen kukakin sen ehtimisensä puitteissa.

Toimittajat olivat yhtä mieltä siitä, että erillisyys myös yleisöihin oli lisääntynyt paikan vaihdoksen takia. He kokivat, että he olivat lehden toimituksessa ”*kätkössä*” ja ”*keskellä metsää*”, toisin sanoen kaukana Lahden keskustasta, poissa sieltä, missä tapahtuu ja missä tapaa ihmisiä. Kaukainen sijainti vaikutti myös siihen, että tapahtumapaikoille ei tullut lähdetyksi yhtä helposti kuin ennen. Moni piti tätä isona menetyksenä erityisesti netille ja radiolle.

H2: [Y]ks asia mikä on menetetty siinä et tultii tänne on se että me ei jalkauduta käytännössä mihinkää, me ollaa täälä norsunluutornissa eikä tavata ihmisiä eikä sillä tavalla tehdä paikan päällä enää asioita ku aikasemmin, et tietysti on olevinaa kiire ja muuta, mutta miks verkon pitäs olla sellanen ahdas ja sisäänpäinlämpenevä et kuitenki sitä tehdää niille samoille ihmisille, pitäs olla siel missä tapahtuu…

Osa haastatelluista painotti, että kaikkien toimitusten pitäisi olla samassa paikassa. Kaksi toimittajaa nosti esiin netin ja radion reaaliaikaisuuden. Koska netin ja radion luonteeseen kuuluu reagoida tilanteisiin nopeasti, niiden sijainti samassa paikassa olisi juuri reaaliaikaisuuden kannalta oleellista.

H8: [L]ehti ilmestyy joka päivä mut netti ja radio joka minuutti, et musta lehden kanssa ehtii keskustella päivän aikana, et musta olis helpompaa jos oltas keskustassa.

Toimitusten vuorovaikutuksen suhteen muutto herätti kaksijakoisia mielipiteitä. Lehden ja deskin välisen yhteistyön ja tiedonkulun koettiin parantuneen huomattavasti. Deski sijaitsee lehden toimituksessa fyysisesti päälliköiden ja toimitussihteerien vieressä, joten se on ikään kuin toiminnan keskipisteessä. Deskiläiset esimerkiksi kuulevat päälliköiden ja toimittajien keskusteluja ja päivittävät tilanteita päivän mittaan heidän kanssaan.

H8: [S]e on hyvä ku on tää uutispäällikkö meidän vieressä niin sithän sitä listaa kasaa ja neuvottelee, et hänen kanssaan sit käytännössä paljon pohditaan et mikä menee esimerkiks lehtee…

Yhteistyön näkökulmasta muuton kääntöpuolena nähtiin, että vuorovaikutus radion kanssa oli jäänyt selvästi taka-alalle. Radioon tehtiin sisältöjä vähemmän kuin ennen ja toisaalta radiosta tuli deskiin sisältöjä aiempaa vähemmän. Tosin kahden toimittajan mielestä myös keskustassa olevat radiossa ja verkossa työskentelevät henkilöt olisivat voineet itsekin ideoida ja tehdä juttuja.

Tilanne yhteistyössä lehden, verkon ja radion välillä näytti kääntyneen muuton myötä ikään kuin päälaelleen. Kaksi toimittajaa nimittäin huomautti, että deskin sijaitessa Lahden keskustassa lehti jäi helposti vähemmälle huomiolle kuin radio. Nyt tilanne oli toisinpäin.

Yhteistyön ongelmat konkretisoituivat yhteydenpidon puutteena varsinkin radion ja deskin välillä. Moni mainitsi, että toimitukset eivät olleet keskusteluyhteydessä toistensa kanssa tai ainakin kommunikointi oli hyvin vähäistä. Osa toimittajista oli sitä mieltä, että sähköinen kanssakäyminen, kuten sähköpostien lähettely puolin ja toisin tai puhelinsoitot, eivät pystyneet korvaamaan kasvokkaista kanssakäymistä.

> *H5: Varsinki ku deskistä noi muut muutti pois ni radio unohtuu käytännössä aina, et se oli eri asia sillonku deski oli tässä ni lehti unohtu, että on se aina siitä sijainnista vaikka miten on sähköpostit ja puhelimet keksitty, mut kyl se on out of sight out of mind…*

> *H7: Sillon ku Mediakulma tuli keskustaan, puhuttiin että meille tulee jättiläisscreenit ja skypet joilla ollaan jatkuvasti yhteydessä Mediakulmaan, no eihän sitä koskaan tullut ja aina jos pitää soittaa niin se on isomman kynnyksen takana kun jos ihminen istuu vieressä…*

Yhteistyön tietynlainen rutiinittomuus ja organisoimattomuus tuntuivat aiheuttavan sen, että yhteistyö oli epämuodollista. Kirjoittavista toimittajista yksi oli jopa sitä mieltä, että hän ottaisi helpommin yhteyttä radion työntekijöihin, jos tuntisi heitä tai edes tietäisi minkä näköisiä ihmisiä he ovat. Epämuodollisissa tilanteissa myös sähköiset kontaktit olivat arvossaan.

> *H5: [U]rheilun kans yhteistyö taas toimii lähinnä henkilökohtasten suhteiden kautta et sit mä vaan soitan tai mailaan jolleki [nimi poistettu] et mä nyt teen Pelicansista sitä ja tätä.*

> *H6: Se [yhteistyö] toimii ihan hyvin ku tietää oikeet ihmiset, mut sellanen joka ei oo ollu kauheesti tekemisissä verkkoasioiden kanssa ja alottelee ja jos ei tiedä että kuka tietää ja näin poispäin, ni sillonhan siinä kuluu ja tuhraantuu sitä aikaa…*

Kirjoittavat toimittajat näkivät muutossa myös hyödyn itselleen. Jos aiemmin radion juontajat toimivat ikään kuin elävinä muistilappuina deskiläisille, deski toimi nyt samanlaisena muistu-

tuksena kirjoittaville toimittajille. Toisaalta lehden toimituksessa puuttui konkreettinen muistutus radion olemassaolosta, nimittäin se, että radiota ei kuullut tai sitä ei voinut kuunnella häiritsemättä omaa tai toisten työskentelyä.

Deskin ja radion yhteistyön vähentyminen ja deskin muutto ovat heikentäneet sisältöjä erityisesti radion, mutta myös netin näkökulmasta. Eräs toimittaja sanoi, että deskin tekemä radion sisältö oli typistynyt lähinnä radiouutisiin. Toimittajat kokivat, että sellaisia sisältöjä ja ideoita, jotka kumpuavat nimenomaan pienistä ja yhtäkkisistä, nopeasti ohimenevistä ilmiöistä tai tulevat niin sanotusti kadulla vastaan, on nyt hankalampi saada kuin aiemmin. Tällaisia olivat esimerkiksi radiogallupit, joita mentiin aiemmin tekemään keskustaan jostakin ajankohtaisesta aiheesta. Myös pienet ja vähän isommatkin sattumukset, joista sai kuvan ja muutaman rivin nettiin, olivat tippuneet pitkälti pois, kuten myös suorat lähetykset.

> *H2: Aikasemmin tehtii galluppeja esimerkiks paljon ja nyt en muista että millon kukaan olis viimeks tehny galluppia radioon ja niitä sitten purettii verkkoonki, myös kaupunkien tapahtumissa oleminen on lakannu oikeestaa kokonaa, aikasemmin pysty kattoo ikkunasta ulos ja toteamaa että Lanun aukiolla tapellaa tai joku on laittanu Fairyä suihkulähteesee ja se tulvii ja oltii siinä tilanteessa, siitä saatii palomiesten kommentit suoraa mikkii sit siitä saatii videoo, saatii kuvat ja suoraa verkkoo pätkä…*

> *H1: [M]e menetettiin mikä on netti- ja radiotyössä aika tärkeää, vinkit, gallupit on pudonnu kaikki melkein pois, tavallisen kansan ääni ei kuulu enää, ei täältä tule lähdettyä mikin kanssa muutaku isompiin tapahtumiin…*

Sisällöistä puhuttaessa toimittajat kertoivat myös siitä, miten organisaatiomuutos oli vaikuttanut sisältöjen tekemisen päällekkäisyyteen. Käsitykset jakautuivat tässäkin kahtia. Osa toimittajista oli sitä mieltä, että uudessa tilanteessa radion puolella jouduttiin tekemään uudestaan samat haastattelut, joista deskiläiset eivät olleet tehneet kuin nettipätkän. Osa taas oli sitä mieltä, että myös lehden toimittajat saattoivat tehdä jutun samasta aiheesta kuin nettitoimittajat. Yksi toimittaja ehdotti tilanteeseen seuraavanlaista ratkaisua:

> *H7: Olis vaikka joku iso taulu, jossa näkyis että [nimi poistettu] tarttui nyt tähän aiheseen ja [nimi poistettu] tekee nyt tästä, helpoimmin asia tulis tehtyä [niin] että kävis siellä päivälistassa useammin, sitten taas jos sitä useampi lukee niin se lukittuu, sitä ei pysty lukee ku yks kerrallaan jollonka sen taas unohtaa…*

7.2.3 Yhteenveto: niin lähellä, niin kaukana

Etelä-Suomen Sanomissa 2010 käyttöön otetussa toimintamallissa sanotaan, että eri välineet tekevät yhteistyötä, jakavat sisältöjä ja poistavat päällekkäisyyksiä. Tavoite on ollut, että toimituksen johto pystyisi paremmin hallitsemaan lehden, verkon ja radion yhteisen kokonaisuuden. Tämä tavoite ei aivan näytä toteutuneen. Ongelmia on sekä yhteistyössä että sisältöjen jakamisessa. Toisinaan eri välineiden toimittajat saattavat tehdä myös päällekkäistä työtä. Haastatteluista kävi ilmi myös, että toimittajat kokivat erillisyyttä sekä toimitusten välillä että yleisöihin. Erillisyys ilmeni paitsi fyysisenä, myös henkisenä välimatkana toimitusten ja yleisöjen välillä.

Lehden ja deskin välisen tiedonkulun parantaminen oli keskeinen syy deskin muuttoon[8]. Muutos paransikin yhteydenpitoa näiden välillä, vaikka joskus juttujen tekemisessä ilmeni päällekkäisyyttä. Tiedän myös omasta kokemuksestani, että silloin tällöin lehden toimittajalta saattoi tulla nettipätkä sellaisesta tiedotteesta, josta deskissä joku oli jo ehtinyt tehdä oman version. Se, että samaan tiedotteeseen tarttui usea henkilö, johtui todennäköisesti siitä, että sama tiedote oli tullut useaan sähköpostiin.

Deskin keskeinen sijainti lehden toimituksessa kuitenkin tyydytti toimittajia, koska se helpotti kommunikointia varsinkin lehden päälliköiden kanssa. Toisaalta tiedonkulussa myös lehden ja deskin välillä oli edelleen parantamisen varaa, mistä päällekkäisyyskin kertoo.

Sen sijaan muutos oli kielteinen radion ja deskin väliselle yhteistyölle, sillä se oli selvästi vähentynyt. Organisaatiorakenteesta tuli yhteistyön este tai ainakin hidaste, sillä virtuaalikontakti deskin ja radion välillä ei tuntunut riittävän yhteistyön ylläpitäjäksi. Tässä mielessä virtuaalitoimitus ei ollut paras mahdollinen työskentelymuoto tämän tutkimuksen toimittajille (vrt. Kuusisto & Sirkkunen 1999, 92; Pavlik 2001, 106). Toisaalta virtuaalisesta yhteydenpidosta on myös myönteisiä kokemuksia. Jörgensenin (2009, 108) tutkimuksessa verkkotoimittajien yhteistyö toimi hyvin kahden eri kaupungin välillä, koska heillä oli jatkuva keskusteluyhteys toisiinsa Skype-ohjelman välityksellä.

Yhteistyön kannalta näyttääkin siltä, että joko kaikkien välineiden toimitusten pitäisi sijaita samassa paikassa tai kontakti tässä tapauksessa deskin ja radion välille pitäisi tehdä mahdollisimman vaivattomaksi, jopa reaaliaikaiseksi esimerkiksi pikaviestinohjelmilla tai vaikka so-

[8] Keskustelu Jenni Järvelän kanssa 12.8.2010.

siaalisen median kautta. Kuten eräs toimittaja totesi, yhteydenotto työtoveriin puhelimella on jo isomman kynnyksen takana kuin jos hän istuisi vieressä.

Yhteenkuuluvuuden kannalta organisaatiomuutoksen hyöty on jäänyt puolitiehen, sillä osaajien ja yksiköiden välillä on edelleen henkinen välimatka, joka ilmenee juuri yhteistyön ongelmina. Tätä selittää osaltaan se, että toimitusten sosiaaliset rakenteet ovat monimutkaisia ja eri välineillä on omanlaisensa toimintatavat, rutiinit ja normit (Singer 2004b, 13). Koska välineet ja sitä myöten niiden kulttuurit ovat erilaiset, on ymmärrettävää, että yhteenhitsautuminen saattaa tuottaa vaikeuksia. Singer (ema.) korostaa kuitenkin juuri työntekijöiden runsasta keskinäistä kommunikaatiota, koska se auttaa luomaan ymmärrystä ja luottamusta heidän välilleen. Myös Boczkowski (2004a, 89) havaitsi New York Timesiä ja sen verkkosivustoa Cyber Timesiä koskeneessa tutkimuksessa, että verkkotoimituksen ja lehden toimituksen välillä vallitsi jako ”meihin ja heihin”. Tämä jako kuitenkin vähentyi, kun toimittajat olivat enemmän toistensa kanssa vuorovaikutuksessa.

Se, että yhteistyössä on ongelmia, ei ole mitenkään erityistä pelkästään Etelä-Suomen Sanomille. Toimituksissa toimitusorganisaation yhteistyön kohentaminen on nähty yhdeksi tärkeimmistä parannettavista asioista (Jyrkiäinen 2008, 33). Tuntuisi loogiselta, että organisaatiomuutokset olisivat juuri se keino, jolla voisi vaikuttaa yhteistyöhön. On kuitenkin kiinnostavaa, että toimittajat ovat nähneet muutosten syyksi ensisijaisesti liiketoiminnan paineet ja arvot (emt. 85). Myös tämän tutkimuksen haastateltavista jotkut arvelivat, että organisaatiomuutoksen taustalla on nimenomaan raha. Eräs toimittaja jopa arveli yhdeksi deskin muuton syyksi sen, että deskin ja yhtiön tärkeimmän välineen lehden yhteistyö koettiin tärkeämmäksi kuin deskin ja ”*pienen ja tulevaisuudeltaan epävarman*” radion.

Isona puutteena nähty kasvokkaisen kontaktin menettäminen yleisöön kertoo puolestaan siitä, miten tärkeänä toimittajat pitivät lukijoiden ja kuulijoiden äänen ja vinkkien pääsemistä esiin netissä ja radiossa. Samasta asiasta kertoo myös edellä siteerattu toimittajan kysymys, miksi netin pitäisi olla sisäänpäinlämpiävä ja miksi toimittajien pitäisi katsella maailmaa kaukaa toimituksesta ikään kuin norsunluutornista, poissa sieltä missä he voisivat olla lukijoiden ja kuulijoiden silminä ja korvina.

Toimittajien huoli on ymmärrettävä, sillä usein varsinkaan netissä eivät luetuimpia juttuja ole niin sanotut kovat uutiset, vaan ilmiöt, paikalliset asiat ja tapahtumat, joissa netin lukijat ja radion kuuntelijat voivat olla jopa itse osallisina. Huolessa on kaikuja myös siitä, pystytäänkö

lukijoiden ja kuuntelijoiden kaikkiin tarpeisiin vastaamaan, tekemään riittävän kiinnostavaa sisältöä.

Haastatteluista päätellen toimittajat eivät halua yleisöihin pelkkää virtuaalikontaktia, joka tapahtuu esimerkiksi sähköisten juttuvinkkien varassa. Pikemminkin he haluavat olla siellä, missä ihmisetkin ovat. Se, että lehden toimituksen tiloista ei tule lähdettyä samalla tavalla tapahtumapaikoille kuin aiemmin keskustasta, jättää toimittajat yhä enemmän näiden virtuaalikontaktien varaan.

Deskin työnkuva on haastattelujen perusteella jäänyt hieman epäselväksi muuton jälkeen. Deskiläiset eivät tarkalleen tienneet, mitä kaikkea heiltä odotetaan ja vaatimusten esittäjiä oli useita. Monimediaalisuuden myötä vaatimukset toimittajien työtä kohtaan ovat kasvaneet, ja tämä on näkynyt työnkuvien laajentumisena (Jyrkiäinen 2008, 85). Työnkuvat voivat muuttua myös sekavammiksi, jos niitä ei ole selvästi määritelty. Tästä kertoo deskiläisten tunne ristitulessa olemisesta. Boczkowski (2004a, 97) havaitsikin verkkolehtiä koskeneessa tutkimuksessaan, että iso osa verkko-osaston johtamista on juuri hallita muiden osastojen pyrkimyksiä verkon suhteen. Myös tässä asiassa monimediakoordinaattori voisi auttaa.

7.3 Ammattitaito

Tässä osuudessa esitän, miten toimittajat näkivät monimediaalisuuden ja ammattitaidon kytköksen. En kuitenkaan tarkastele toimittajien mielipiteitä vain heidän omasta ammattitaidostaan ja sen kehittämisen mahdollisuuksista, vaan myös heidän käsityksiään johdon osaamisesta.

7.3.1 Moniosaamisen pakko ja mahdollisuudet

Kysyin toimittajilta moniosaamiseen liittyviä käsityksiä saadakseni tietää, miten moniosaaminen ja monimedian tekeminen liittyvät toisiinsa heidän puheissaan. Moniosaaminen määrittyi pääosin myönteiseksi asiaksi, ja sillä nähtiin olevan selviä hyötyjä omalle ammattitaidolle. Kolikon kääntöpuolena oli kuitenkin tunne siitä, että moniosaaminen on ainakin osalle toimittajista myös pakko nykyaikana. Tässä käsityksessä ei ollut jakoa deskiläisten tai kirjoittavien toimittajien välillä.

Toimittajat määrittelivät moniosaamisen useilla eri tavoilla, mutta määritelmien yhteinen piirre oli se, että moniosaaja hallitsee eri välineitä. Moniosaaja osaa tuottaa niihin jutun alusta loppuun eli ideasta jutuksi. Moniosaaminen tarkoittaa myös taitoa käyttää välineissä vaadittavia tietokoneohjelmia sekä sitä, että osaa tehdä saman välineen sisällä useita tehtäviä. Yksi haastattelemistani kirjoittavista toimittajista määritteli itsensä ”sanomalehtimoniosaajaksi”, sillä hän koki, että myös kuvaaminen ja grafiikan teettäminen olivat osa hänen työtään ja osaamistaan. Myös deskiläiset näkivät itsensä moniosaajiksi ja olivat ylpeitä siitä.

SM: Koetko itse olevasi moniosaaja?
H4: Joo ehdottomasti, täytyy sen verran itseään kehua.

Sen lisäksi, että moniosaaminen määriteltiin erilaisiksi teknisiksi ja sisällöllisiksi taidoiksi, muutama toimittaja huomautti, että moniosaaminen on myös halua ja rohkeutta kokeilla eri välineitä ja tehdä juttuja monella tavalla.

Osalle toimittajista moniosaamisella oli myös kielteinen kaiku. Moniosaaja ei oikein hallitse mitään kunnolla. Eräs toimittaja toi esiin, että moniosaaminen aiheutti myös paineita ja lisävastuuta. Moniosaamisen kielteiseksi puoleksi voi tulkita myös sen, että lähes kaikki toimittajat kokivat sen pakoksi. Pakon tunne tuli joko ulkopuolelta median yleisestä kehityksestä, yhtiön suunnasta tai sitten henkilöstä itsestään.

H2: Mä nään et se on mahdollisuus ja tietynlainen pakkokin ku kehitys menee koko ajan eteenpäin ni siinä täytyy pysyä mukana…

H7: [J]os muuta motivaatiota en keksi ni ainaki sen, että mitä enemmän tässä talossa osaa ni sitä vaikeampi minua on potkia pois…

H1: [M]ä en hyväksy itseltäni sitä etten osais…

Toimittajien mielestä kaikkien ei kuitenkaan tarvitse olla moniosaajia, sillä myös erityisosaamista tarvitaan edelleen. Erikoistoimittajat olivat tällainen ryhmä, jonka muutama haastatelluista jättäisi monitekemisen ulkopuolelle. Osa säästäisi myös vanhempaa polvea monitekemiseltä.

Varsinkin deskin toimittajat olivat sitä mieltä, että moniosaaminen ja journalistinen osaaminen tai asiantuntijuus eivät kuitenkaan ole ristiriidassa keskenään. Journalisti voi olla asiantuntija alallaan, mutta silti hän voi hallita useita välineitä. Erään toimittajan mielestä vaatii jopa tavallista enemmän ammattiosaamista pystyä miettimään, miten juttu toimii eri välineis-

sä. Kirjoittavat toimittajat olivat deskiläisiä kriittisempiä tässä asiassa. Heidän puheissaan painottui se, että journalismi saattoi hukkua tekniikkaan. Tämä tarkoitti, että tekniikka saattoi olla niin monimutkaista, että se vei yksinkertaisesti liikaa aikaa muulta työltä.

> *H7: [M]e ollaa toimittajia joiden ydinosaamista on sen jutun käsittely ja rajaaminen, toki videonkin tekeminen on käsittelyä ja rajaamista, mut jos me säätönappuloiden kanssa vietetään koko päivä tuolla niin se on meidän ammattitaidon hukkaamista, et se vaatii omaa ammattitaitoa jonka joku voi tehdä helpommin ja halvemmalla, [sellainen] työnjako olis fiksu et me keksittäs aihe ja lähettäs sen kuvaajan kanssa yhtä matkaa ja hän tekis sen sitten valmiiks, se ois se optimaalinen.*

Eräs kirjoittavista toimittajista käytti osaamiseen liittyen termejä kaivaja ja hihnakäsittelijä. Kaivajalla hän tarkoitti sellaisia toimittajia, jotka etsivät uutisia ja hihnakäsittelijöillä heitä, jotka sitten jalostavat uutiset eri muotoihin. Samasta asiasta on kyse myös edellisessä sitaatissa.

Moniosaamisesta koettiin olevan monenlaista hyötyä etenkin toimittajan työlle, mutta myös uralla eteenpäin pääsemiselle, sillä sen nähtiin hyödyttävän työnhaussa. Yksi toimittaja kertoi jopa päässeensä nykyiseen asemaansa monipuolisen osaamisensa takia, vaikka muodollinen koulutus toimittajan työhön puuttuikin. Osalle toimittajista monimediaalisuus merkitsi myös sitä, että se antoi mahdollisuuden olla mukana ikään kuin ”*etujoukoissa*”, tekemässä ja luomassa uutta. Haastateltavien vanhempaa osaa edustaneet kaksi toimittajaa mainitsivat erityisesti verkon hyödyn työlleen. Kumpikin oli sitä mieltä, että verkko tarjoaa hyvän mahdollisuuden kontaktiin ihmisten kanssa. Suureksi hyödyksi nähtiin myös, että netin vaatima nopeus ja juttujen lyhyt muoto olivat muokanneet työkäytäntöjä nopeammiksi ja opettaneet kirjoittamaan napakasti.

> *H1: [Monimediadeskissä oleminen] auttaa valtavasti lehtihommissakin, mul on tullu sellasia juttutyyppejä et mä voin niinku lehteekin heittää semmosta pientä, ennen jutut tahto olla liian pitkiä, se monipuolistaa jutturakenteita ja juttutyyppejä.*

Moniosaamisesta nousi haastatteluissa esiin vielä arvostuksen teema. Haastatelluista kirjoittavista toimittajista yksi tunsi, ettei ollut saanut johdolta arvostusta omalle osaamiselleen. Toinen taas koki, että motivaatiota monitekemiseen vei se, että kovalla työllä tehdyn videon katsojaluvut saattoi laskea parissa sadassa. Arvostuksen puute omalle työlle saattoi tulla näin ollen myös lukijoiden ”katsojapalautteena”. Toisaalta toimittajat saattoivat tuntea arvostusta heitä kohtaan, jotka halusivat kokeilla uutta. Kokeilemisen halu nähtiin myös monimediaalista työskentelyä edistävänä asiana.

H6: Ne jotka sitä [monimediaa] tekee, on ikään kuin itsestäänselvyyksiä, se ikään kuin kuoliaaksi vaietaan, et tottakai joskus on jotain positiivista palautetta tullu.

H5: On aika hienoo et vanhan koulukunnan jannut, jotka on aikanaa kirjotuskoneella tehny juttuja ni tekee e-drumissa juttuja, et on nastaa huomata et löytyy sitäki asennetta.

7.3.2 Johdonkin pitäisi osata

Johdon osaamiseen sekä monimediatyön ja sen ehtojen ymmärtämiseen kohdistui melko runsasta kritiikkiä. Valtaosa toimittajista oli sitä mieltä, että toimitustyötä johtavien ja monimediatyössä mukana olevan johdon monimediataidoissa ja monimediatyön ymmärtämisessä olisi parantamisen varaa.

Eniten kritiikkiä kohdistui siihen, että monimediatyön luonnetta ja sen vaatimuksia ei täysin ymmärretty. Tämä tarkoitti sitä, että toimittajien mielestä johto ei ymmärtänyt, mitä työ sisältää tai mitä se vaatii.

H8: [R]adion päätoimittaja haluais et me nauhotettais kaikki haastattelut ja he sais tehtyä niistä juttuja ja he haluais et jos me vaan jututetaan jotain, tehdään lehtijuttua tai nettijuttua, et ottais nauhalle se haastattelu ja he sais vaikka leikattua itse siitä jotain joka kiinnostaa, sehän vaatii taas sellasta radiomaista haastattelua et ei se oo ihan niin yksinkertaista.

Johdon monimediaosaamisen kritiikki puolestaan tarkoitti sitä, että välineitä ja niiden ominaisuuksia ei osattu käyttää tai hyödyntää. Osaamiseen kuului myös, että johdolla on käsitys siitä, mitä merkitsee välineenomaisuus.

H6: Mun mielestä toimitustyötä johtavien ja suunnittelevien henkilöiden olisi suotavaa hallita esimerkiks verkkomedioiden käyttö itsekin ja sen kautta heillä olis mahdollisuus kartuttaa joskus tosi köyhää ideavarastoa.

H1: [S]itä se olis tolta pomolta se monimediallisuus, et se osaa itse näitä töitä ja ymmärtäää näihin tarvittavan työajan, ettei tule mahdottomia käskyjä, se saa hyviä monimediallisia juttuja jos se on laittanu oikean määrän väkeä yhteen hommaan tai antanu oikean määrän tehtäviä yhdelle toimittajalle, tätä uudenlaista työajan käyttöä ei pomoista tai toimittajista kukaan vielä ymmärrä.

Myös verkon kehittäminen nostettiin esiin yhtenä osaamisen osa-alueena. Tämä liittyy osaltaan siihen, että välineiden kaikkia mahdollisuuksia ei toimittajien mielestä ymmärretty.

Muutama toimittaja kaipasikin selkeämpää otetta siihen, mihin suuntaan erityisesti verkkoa kehitetään.

> *H2: [O]nko siellä [johdolla] semmonen syvällisempi ymmärrys verkkomedian roolista ja siitä mitä se voi olla tai sen mahdollisuuksista tai siitä mihin päin sitä pitäs lähtee kehittämään, onko sitä?*

> *H4: [M]eil ehkä hivenen pysähtyneisyys vaivaa ku kaikkia uusia mahdollisuuksia ei kokeilla, et tää on jotenki hirveen jähmee et esimerkiks ku aatellaa ku Facebook tuli osaks monimediaa aika kauan sit, ni me oltii isoista taloista aika viimesiä jotka rupes sitä hyödyntää.*

Toisaalta moni oli sitä mieltä, että monimediaalista tekemistä on edistänyt se, että erityisesti ylimmässä johdossa on nähty sen mahdollisuudet ja ne on kirjattu yhtiön strategiaankin.

> *H8: [Y]limmällä johdolla on ollu näkemys, et nettiä tarvitaan ja tällästä monimediallisuutta, mä luulen että [sen] käynnistäminen olis ollu vielä vaikeempaa tän lehtipainotteisen porukan kanssa ellei sieltä olis tullu koko ajan viestiä että tähän nettiin nyt panostetaan ja sijotetaan rahaa vaikka se on tappiollistakin alussa.*

7.3.3 Osaamista haluttaisiin kehittää

Monimedian tekemiselle oleelliseksi nousi tarve ja halu kehittää sekä ylläpitää osaamista. Valtaosa toimittajista kuitenkin koki, ettei ollut saanut riittävästi koulutusta monimediaan liittyvistä asioista. Pelkkien lyhyiden koulutusten varaan osaamista ei kuitenkaan voi toimittajien mielestä jättää, sillä varsinkin tekniset asiat unohtuvat helposti. Tärkeää onkin, että eri välineisiin pääsee tekemään sisältöä riittävän usein.

Moni toimittaja oli sitä mieltä, että koulutukselle olisi tarvetta. Erityisesti deskiläiset halusivat kehittää osaamistaan, mutta myös yksi kirjoittavista toimittajista olisi halunnut koulutusta ja ikään kuin ”päivitystä”, jos käytännöt tai ohjeet muuttuivat. Hän tuurasi deskissä ja kertoi, että sijaisille ei aina muistettu päivittää muuttuneita asioita. Koulutusta kaivattiin niin kuvan kuin tekstin tuottamiseenkin. Videokoulutusta kaipasi muutama deskin toimittaja. Myös nettikirjoittamiseen ja radioäänenkäyttöön olisi haluttu eväitä. Koulutuksen tavoitteet ja vaatimukset eivät välttämättä kuitenkaan kohdanneet toimittajan taitojen kanssa. Tämä koski erityisesti videokoulutusta. Eräs kirjoittava toimittaja kuvaili näin:

> *H7: [S]illon kun me sinne videokurssille lähdettiin niin meille annettiin ikään kun osviitaks että teemme kahden minuutin videoita joiden tekemiseen saa mennä korkeintaan*

tunti jollonka pikkusen naureskeltiin sinne kurssille mennessä että näinköhän tämä nyt onnistuu eikä se koskaan onnistunutkaan…

Virallisten koulutusten sijaan toimittajat kertoivat oppineensa monimediataitoja kollegoiden opetuksessa. Sitä pidettiin myös hyvänä ratkaisuna, jos opetukseen ja perehdytykseen vain annettiin riittävästi aikaa. Monen mielestä tekemällä oppi työtä parhaiten.

H6: Kaikkea tekniikkaa on mahdoton tai mun mielestä turhakaan [opettaa niin että] ihmisiä istuttaa jossain kokoustilassa opettelemassa jotain tiettyä asiaa jonka oppii nopeemmin omaksumaa kun joku semmonen joka osaa sitä käyttää, kertoo sen toimittajalle. En mä sano etteikö ne olis hyödyllisiä mut aika monis asiois oon huomannu et sen omaksuu paljon nopeemmin.

Koska taitoja oppi parhaiten työtä tekemällä, taidot myös unohti helposti, jos työtä ei tehnyt. Kirjoittavien toimittajien mielestä osaamisen ylläpitäminen vaati toistuvuutta, ei satunnaisuutta.

H6: Se on tärkeetä et sitä pääsee tekemää mut vielä tärkeempää on et sitä pääsee tekee riittävän usein. Mä oon opettanu verkkokyselyjä meijän talossa, ja mä oon neuvonu lukemattomille ihmisille mut kun se tulee eteen kerran puoles vuodes tai vuodes ni ei sitä osaa sitten.

Tekemällä oppiminen ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että toimittajien kierrättäminen deskissä olisi välttämättä paras ratkaisu monimediataitojen opettelemiseen. Pakottamista ei nähty hyväksi lähtökohdaksi. Haastattelemistani kirjoittavista toimittajista kaksi ei ollut työskennellyt deskissä. Syyksi he kertoivat ennen kaikkea sen, että deskin työvuorot ovat hankalat. Myös se, että deskistä ei pääse samalla tavalla juttukeikoille kuin lehtityöstä, aiheutti vieroksuntaa.

H7: Kuudeksi töihin tuleminen on kauhea ajatus, mutta en poissulje sitä mitenkään, mutta en mitenkään suuresti kaipaa siihen, tykkään jalkautua, että jos istuisin tossa kaiket päivät niin tuntuu että tulisin vähän mökkihöperöks…

Kierrättäminen herätti kuitenkin kaksijakoisia mielipiteitä varsinkin deskiläisissä. Toisaalta osan mielestä jonkinlaista koulutusta olisi hyvä antaa kaikille, koska monimediatyön oppii parhaiten sitä tekemällä. Toisaalta taas tekniikan ylenmääräinen opettelu voi olla turhaa, jos sitä ei pääse riittävän usein käyttämään. Tätä ajatusta tukee se, että kesällä 2010 käytössä oli työmalli, jossa nimenomaan deskiläiset laittoivat myös muiden tekemät sisällöt verkkoon.

Tekniikan opettelun sijaan esille nousikin se, että toimittajan pitäisi oppia uudenlaista ajattelua.

H5: Ehkä se on enemmän sitä ajatusmallia, et jotku edrumit ja daletit et ei ne mitää ydinfysiikkaa oo mut se on harvoin ku lehden toimittaja tarvii [niitä], ni onko se sen väärti ruveta kouluttamaa niitä, et ne on molemmat sellasii välineitä et jos et sä käytä niitä koko ajan ni kyl se et ne vaatii sen rutiinin…

7.3.4 Yhteenveto: monimedia – kehittymisen paikka vai pakko?

Tutkimuksissa on todettu, että uudet teknologiat ja moniosaaminen lisäävät toimittajien työtä, mutta eivät anna heille mitään lisäarvoa (Deuze 2007, 154). Tämä on osin ristiriidassa sen kanssa, mitä tämän tutkimuksen haastateltavat ajattelivat.

Moniosaaminen nähtiin haastatteluissa sekä myönteisessä että kielteisessä valossa. Toimittajat kokivat, että välineiden teknisestä ja sisällöllisestä hallitsemisesta oli hyötyä omassa työssä ja jopa työuralla etenemisessä. Samankaltaisia tuloksia sai myös Hytönen (2010, 173) haastateltuaan Ylen monimediatoimittajia. Hänen tutkimuksessaan nuorimmat toimittajat tulkitsivat monitekijyyttä (Hytönen käyttää tätä termiä) myönteisenä asiana, olivat ylpeitä siitä ja pitivät sitä oman urakehityksen voimavarana (emt.). Samankaltainen hakkerieettinen asenne, ylpeys omasta moniosaamisesta, kuului erityisesti nuorimpien deskiläisten puheissa omassa tutkimuksessanikin.

Eri välineiden vaatimat ominaisuudet jalostivat omia taitoja, ja ominaisuuksien hallitsemisesta oli hyötyä välineiden kesken. Esimerkiksi nettityöskentelyn vaatima nopeus ja juttujen lyhyys vaikuttivat myös lehtijuttujen kirjoittamistapaan. Videoita tehnyt toimittaja kuvaili asian näin:

H7: [J]os joudun miettimään mistä kulmasta otan liikkuvaa kuvaa ni kyllähän se antaa mulle eri näkökulman kirjottaakin siitä, voi löytää uuden näkökulman siihen aiheeseen.

Koulutusta omien taitojen kehittämiseen kaivattiin runsaasti. Tärkeää on kuitenkin nähdä se, minkä muutama toimittaja toi esiin videokoulutuksesta. Koulutuksen tavoitteiden ja vaatimustason pitäisi kohdata, jotta koulutus ei tunnu turhalta tai turhauttavalta.

Toimittajien kierrättäminen deskissä jakoi haastateltavien mielipiteet. Osa oli sitä mieltä, että jonkinlaista koulutusta olisi hyvä antaa kaikille, osa taas näki, että varsinkin tekniikan opettaminen kaikille ei ole järkevää. Sen sijaan monimediaalista ajatusmallia pitäisi yrittää tuoda toimittajien työhön. Kummankin kannan voi ymmärtää niin, että juuri monimediaalisen ajattelun kehittäminen koettiin tärkeäksi. Monimediaalisen ajattelun oppimiselle annettu merki-

tys ei ole vähäinen, kun ottaa huomioon, millaisia hyötyjä toimittajat kokivat saaneensa monimediataidoistaan.

Tulkintani mukaan tämän perusteella voi pitää tärkeänä, että koulutuksen tarve ja kehittymisen halu kuullaan toimituksen johdossa ja että itsensä kehittämiseen annetaan mahdollisuus. Näin on toki tapahtunutkin, kun esimerkiksi deskiin on otettu harjoitteluun siihen halunneita toimittajia.

Merkitykseltään vähäinen ei myöskään ollut erään kirjoittavan toimittajan tunne siitä, ettei hänen monimediaosaamistaan tai osaamista ylipäätään arvostettu. Erityisen tärkeä oli hänen huomautuksensa, että osaamisen ottaminen huomioon voisi lisätä monimedian tekemisen arvoa. Toisin sanoen kannustus, myönteinen palaute ja tehdyn työn arvostaminen, vaikka pienestäkin monimediaponnistuksesta, voivat ehkä saada kirjoittavan toimittajan tekemään saman toistekin.

Moniosaajuuden tunnistaminen ja tunnustaminen liittyvät Hytösen (2010, 220) mielestä ongelmaan siitä, että journalismin professiokeskustelussa ei ole määritelty, mitä moniosaaminen on. Tällöin sille ei osata antaa arvoakaan. Toki arkipäivän toimitustyössä esimerkiksi palautteen puutteen taustalla voi olla niinkin yksinkertainen asia kuin kiire, mutta Hytösen huomio on tärkeä juuri monimediatyön arvostuksen kannalta.

Toimittajat liittivät moniosaamiseen myös tietynlaisen pakon; eri välineitä tulisi hallita ainakin jollain tasolla. Osa koki painetta moniosaamiseen toimituksen sisältä, osa taas ajatteli, että toimittajan on ylipäätään hyvä osata käyttää eri välineitä nyt ja tulevaisuudessa. Tämä kertoo siitä suhteesta, joka alan muutoksen ja toimittajan työn välillä vallitsee. Suhde voi heijastua toimittajiin sellaisena tunteena, että moniosaaminen on paitsi mahdollisuus, myös pakko, jotta pysyisi kehityksen mukana tai jopa säilyttäisi työpaikkansa.

Pakko ei kuitenkaan koskenut toimittajien mielestä kaikkia, vaan erityisosaamiselle oli edelleen paikkansa. Kaivajia tarvitaan etsimään timantteja eli omia uutisia ja skuuppeja ja hihnakäsittelijöitä taas hoitamaan niiden hionta eli jatkokäsittely muihin välineisiin. Näistä termeistä kuultaa erilaisten tekijöiden ja heidän taitojensa arvottaminen. Termejä käyttänyt toimittaja kuitenkin itse huomautti, että nimenomaan monimediadeskissä tarvitaan myös jalostamisen taitoa. Se ei siis olisi vähempiarvoista osaamista kuin uutisten kaivamisen taito. Kyseisen toimittajan käsitys onkin mielestäni positiivisempi kuin muissa tutkimuksissa havaittu

toimituksen jakautuminen kahden kerroksen väkeen: oikeisiin toimittajiin ja uutisia toimittaviin monimediatoimittajiin (Hytönen 2010, 182; Nygren & Witschge 2009, 43).

Pietilän (2007, 303) mielestä erikoisalojen toimittajien määrä vähenee, koska monikanavaisuus edellyttää yleisosaamista. Tämän tutkimuksen haastattelujen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että toimituksessa tarvitaan edelleen ja monimedian aikaan erityisesti monenlaisia toimittajarooleja. Tarvitaan heitä, jotka ovat vallan vahtikoiria ja nauttivat siitä, että saavat kaivaa skuuppeja. Mutta tarvitaan myös heitä, jotka ymmärtävät muiden välineiden teknisiä ja sisällöllisiä ominaisuuksia ja osaavat jalostaa tietoa niihin sopiviksi. Ilman kaivajia ei ehkä olisi yhtä paljon omia kovia uutisia ja toisaalta ilman hihnakäsittelijöitä ei olisi sisältöä, mitä jakaa eri välineisiin.

Eri roolit voivat mennä myös päällekkäin ja täydentää toisiaan. Journalistinen asiantuntemus ja moniosaaminen voivat kulkea käsi kädessä, kunhan työnjako ja ajankäyttö ovat oikeat. Ei ole poissuljettua, että hihnakäsittelijäkin löytäisi skuupin, sillä hän on journalisti siinä missä kaivajakin. Kuten videoita tehnyt toimittaja sanoi, videon kuvaaminen ja käsitteleminen voivat olla toimittajan ammattiosaamisen ulkopuolella, mutta sen ideointi ja suunnittelu eivät. Kaivamista ja hihnakäsittelyä siis tämäkin.

Monimediaalisen työskentelyn ja sen ymmärtämisen kannalta näyttää toimittajien mielestä olevan tärkeää, että myös johto hallitsee eri välineitä ja niiden ominaisuuksia. Eräänlaisesta henkisestä välimatkasta kertoo se, että johto ei toimittajien mielestä täysin ymmärtänyt työn luonnetta. Työn sisällön ymmärtäminen ja toisaalta välineiden hallitseminen ovat kuitenkin tärkeitä ominaisuuksia johdolle, sillä ne auttavat työprosessia. Toimittajat mainitsivat esimerkiksi oikeanlaisen työnjaon ja netin mahdollisuudet ideoinnille.

Tarkoittaako monimediaalisuus toimittajalle kehittymisen mahdollisuutta vai pakkoa? Ehkä kumpaakin, mutta ei välttämättä jokaikiselle toimittajalle. Monimediaalisuus tarjoaa tilaisuuden kokeilla ja oppia jotain uutta. Toisaalta se voi tuntua myös pakottavalta, jolloin oman osaamisen kehittämisestä tulee ulkopuolelta määrätty tehtävä. Joka tapauksessa haastateltavat kokivat, että monimediataidoista on ollut hyötyä eri välineiden välillä. Kyse onkin lopulta perinteisen journalistisen osaamisen kehittämisestä ja soveltamisesta uusiin tilanteisiin (Heinonen 2002b, 24).

7.4 Monimedian kehä

Toimitustyön, organisaation ja ammattitaidon näkökulmat Etelä-Suomen Sanomien monimediaalisesta työskentelystä eivät ole mitään erillisiä blokkeja, vaan kietoutuvat monin tavoin yhteen. Olen tiivistänyt ne kuvioksi, joka havainnollistaa eri osien vuorovaikutusta. Sen vuoksi olen nimennyt kuvion monimedian kehäksi. Huomautan vielä, että organisaatio tarkoittaa tässä kuviossa toimitusorganisaation ja sen rakenteen lisäksi myös yhtiötä Shoemakeria ja Reeseä (1996, 144) mukaillen.

KUVIO 5. Monimedian kehä.

Toimitustyön ja organisaation välinen suhde. Analyysini perusteella nykyinen organisaatiorakenne korostaa erityisesti lehden ja netin yhteistyötä jättäen radion taka-alalle ja kuvaa myös sitä, että juuri netin ja lehden yhteistyötä pidetään tärkeänä (vrt. Shomeaker ja Reese 1996, 155). Organisaatiorakenteen muutos on suoraan vaikuttanut toimitustyöhön ja juttujen syntymiseen varsinkin radion osalta. Toimitustyön ja organisaatiorakenteen yhteys näkyy myös ristiriitana deskin ja lehden yhteistyössä. Toisaalta lehden ja deskin tiedonkulun sanotaan parantuneen muuton myötä, toisaalta taas työn suunnittelu on edelleen lehtivetoista ja toimittajia joudutaan muistuttelemaan verkkopätkien tekemisestä. Deskin muutto lehden toimituksen yhteyteen ei välttämättä olekaan radikaalisti muuttanut ihmisten ajattelua ja työprosessia.

Jos toimitustyön ja organisaation suhdetta katsoo laajemmin, toimitustyössä syntyvät hyvät monimediaaliset sisällöt voivat hyödyttää myös koko yhtiötä, jos ne onnistuvat houkuttelemaan lisää yleisöä välineiden ääreen.

Ammattitaidon ja toimitustyön välinen suhde. Lehtivetoinen työn suunnittelu hankaloittaa monimediaalisuuden toteutumista sikäli, että netti ja varsinkin radio jäävät paitsioon. Niiden ottaminen huomioon suunnittelussa olisi kuitenkin oleellista sen vuoksi, että muutkin kuin

monimediaa aktiivisesti tekevät saataisiin nykyistä paremmin mukaan monimedian tekemiseen. Jo pelkästään se voisi auttaa, että aamupalaverissa keskusteltaisiin tai jopa sovittaisiin tiedossa olevista aiheista mahdollisimman tarkkaan, mitä niistä voisi saada muihin välineisiin ja millä tavalla.

Keskustelu, välineiden edustajien yhteinen ideointi ja kunnollinen ohjeistus voisivat korjata myös toimittajien mahdollisia kielteisiä asenteita, sillä näin monimedian toteuttaminen ei jäisi pelkästään heidän oman mielikuvituksensa varaan. Muistuttamistakin tarvittaisiin ehkä vähemmän, kun toimittajalle olisi alusta asti selvää, mitä häneltä odotetaan mihinkin.

Se, että juttuprosesseissa tai työn kokonaissuunnittelussa ei oteta huomioon kaikkia välineitä, niiden mahdollisuuksia tai esimerkiksi versioimiseen tarvittavaa aikaa, voi johtua myös osaamisen puutteesta. Jos välineiden ominaisuuksista ei ymmärrä riittävästi, niitä on vaikea myöskään ottaa huomioon. Yksinkertaiselta kuulostava juttujen versiointi ei välttämättä olekaan niin yksinkertaista. Ihannetilanteessa jokainen toimittaja osaisi kirjoittaa nettijutun, joka taatusti klikataan auki.

Tässä mielessä jonkinlainen koulutus monimediaalisuuden mahdollisuuksista ja hyödyistä voisi avartaa. Esimerkiksi eri välineitä eri tavoin paljon käyttäneet moniosaajat voisivat kertoa kollegoilleen, miten he ovat hyötyneet niistä ja miten he käyttävät niitä työssään. Näin koulutus olisi enemmän sisältö- kuin tekniikkapainotteista, ja moniosaajien osaaminen pääsisi hyödyttämään kaikkia.

Ammattitaidon ja organisaation välinen suhde. Lehden ja deskin aiempaa tiiviimpi yhteistyö voisi auttaa moneen asiaan. Radion tekemiseen toimittajia saattaisi auttaa innostumaan se, että deskiläisten tehtäväksi määriteltäisiin selkeästi nauhoitusten lopputyöstö, aivan kuten he laittavat nettijututkin verkkoon. Deskiläinen ja toimittaja voisivat yhdessä koostaa jutun vaikkapa niin, että toimittajan puhetta ei juuri kuulu tai että deskiläinen tekisi välispiikit. Samalla tavalla voisi toimia esimerkiksi verkkokyselyn tekeminen. Näin molempien osaaminen hyödyttäisi kaikkia osapuolia ja samalla kaikkia välineitä. Ammattitaidon kannalta oleellista on myös, millaista koulutusta ja mahdollisuuksia kouluttautumiseen organisaatio tarjoaa. Monimedian toimivuus ei perustu välttämättä siihen, millainen organisaatiorakenne on, vaikka se voi helpottaa työskentelyä. Eniten kyse on ehkä sittenkin taidosta ja tavasta ajatella monimediaalisesti.

7.5 Käytännöstä takaisin teoriaan

Yhteenvetona esitän koko analyysini tueksi vielä muutamia teoreettisia kytkentöjä.

Luvussa 2 esittelin Shoemakerin ja Reesen (1996) mallin journalismin sisältöön vaikuttavista tekijöistä. Malli oli hyvä myös tähän tutkimukseen, koska siinä yksilöidään riittävän selkeästi lähtökohdat analysoida journalismin tekemiseen vaikuttavia tekijöitä. Esitän siitä vielä muutaman huomion tämän tutkimuksen rajauksen kannalta kiinnostavista tekijöistä eli toimittajasta (yksilö), mediarutiineista ja organisaatiosta.

Shoemakerin ja Reesen mukaan tietyt yksilön ominaisuudet vaikuttavat hänen työhönsä. Tässä tutkimuksessa ilmeni, että monimediaalisuuteen liittyvät taidot sekä toisaalta niiden parantaminen ja ylläpitäminen olivat keskeisiä monimediatyön tekemiselle ja työssä onnistumiselle. Tutkimus antoi viitteitä myös siitä, että kielteiset asenteet saattaavat vaikuttaa siihen, ettei monimediaa tehdä. Shoemakerin ja Reesen huomio yleisön vaikutuksesta mediarutiineihin on myös kiinnostava oman tutkimukseni kannalta. Millainen merkitys sisältöjen kiinnostavuuteen on sillä, että toimittajat kokivat fyysisen yleisökontaktin vähentyneen? Mediarutiineista myös deadline on muuttunut monimediaalisuuden myötä, kun siitä on tullut jatkuva. Tämä tulisi ottaa huomioon työnjaossa. Organisaation toiminnan heijastuminen toimitukseen näkyi Etelä-Suomen Sanomissa päätöksenä muuttaa deski lehden yhteyteen. Lehtivetoisuus puolestaan saattaa jättää alleen sellaisten rutiinien kehittämisen, jotka voisivat hyödyttää monimediaalista työskentelyä.

Luvussa 5.1 kävin läpi monimediaalisen toimitustyön anatomiaa Hytösen (2010) käsitteiden kautta. *Monitekeminen* on iso osa useiden tutkimuksessani haastateltujen toimittajien työtä ja he myös nauttivat monipuolisesta työstään, kokevat sen mahdollisuutena ja haluavat kehittyä siinä. Kaikille toimituksessa moneen mediaan tekeminen ei kuitenkaan vielä ole itsestään selvää eivätkä kaikki ole siihen välttämättä halukkaitakaan. Monitekemisen laadun näkökulma nousi tutkimuksessani esiin niin, että toimittajat haluavat tehdä sisältöjä aiheen ehdoilla ja välineenomaisesti. Välineen pitäisi tuoda juttuun lisäarvoa.

Intermediaalisuuden näkökulmasta toimitustyön suunnittelussa ei vielä oteta tarpeeksi hyvin huomioon eri välineitä ja niiden mahdollisuuksia. Tämä aiheuttaa ongelmia työnjakoon ja lopulta monimedian toteutumiseen. Näin ollen Hytösen mukaan yksi keskeinen monimediaalisen toimituksen toimivuuden tekijä jää osittain vajaaksi, kun kaikkien välineiden potentiaali ei aina tule käytetyksi. Intermediaalisuudessa kyse on myös resurssien ja asetettujen tavoit-

teiden onnistuneesta suhteuttamisesta. Onko Etelä-Suomen Sanomissa aikaa monimediaalisuudelle tai onko sille riittävästi tekijöitä? Ovatko työvälineet riittävän hyvät? Tukeeko nykyinen organisaatiorakenne riittävän hyvin monimedian tekemistä?

Ylivälineellisen journalistisen kulttuurin sijaan Etelä-Suomen Sanomien toimitustyössä korostui pikemminkin lehtivetoinen ajattelu ja lehden suojeleminen. Voiko tässä kulttuurissa syntyä aitoa monimediaalista ajattelua? Ylivälineellisyyteen kuuluu myös monimediaaliseen toimintatapaan valmentava koulutus ja jatkokoulutus. Etelä-Suomen Sanomissa monimediaaliseen toimintatapaan ohjaavaa koulutusta ja jatkokoulutusta on haastattelujen perusteella annettu niukasti. Tässä kohdin on kiinnostavaa, mitä toimittajat sanoivat johdon osaamisesta. Olisiko siis niin, että myös toimituksen johtoa tulisi kouluttaa monimediaalisuuteen? Hytönen nostaa esiin vielä monimediaalista toimitusprosessia koskevan tuotekehittelyn ja suunnittelun yhtenä ylivälineellisyyden tekijänä. Tukisiko toimitusjärjestelmän ja verkkojulkaisujärjestelmän kytkeminen toisiinsa tätä tavoitetta? Entäpä Skype-yhteys tai muu reaaliaikainen kontakti deskin ja radion välillä?

Luvussa 5.2 esittelin monimedian askeleet Lawson-Bordersin ajatuksiin (2006) nojaten ja niitä soveltaen. Monimediaan siirrytään viidessä vaiheessa, joita ovat agendan asettaminen, sovittaminen, hiominen, selkiytyminen ja rutinoituminen. Tulkintani mukaan Etelä-Suomen Sanomien tilanteen voi sijoittaa hiomisen ja selkiytymisen välimaastoon. Hiomisen vaiheessahan organisaatio yrittää löytää innovaation toteuttamiseen parhaat keinot. Selkiytymisen vaiheessa innovaation käyttö yleistyy, ja yhteisön jäsenet alkavat ymmärtää sen tärkeyden, mutta saattavat kuitenkin vielä kokea epävarmuutta esimerkiksi sen vaikutuksista heihin.

Parhaita keinoja monimedian tekemiseen on selvästi yritetty löytää Etelä-Suomen Sanomissa. Tästä kertoo esimerkiksi se, että deskin ja lehden yhteistyötä haluttiin parantaa deskin muutolla. Hiominen on kuitenkin vielä kesken juuri monimediaalisten rutiinien, käytäntöjen ja ajattelun osalta. Näissä pitäisikin vielä tapahtua muutoksia, jotta monimedian tekemisestä tulisi rutiininomainen osa toimitustyötä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole kertoa, miten nämä muutokset toteutetaan, mutta ehdotuksia tähän on tullut analyysin aikana.

8 Johtopäätökset

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, millaisia käsityksiä Etelä-Suomen Sanomien toimittajilla on monimediaalisesta työskentelystä. Tutkimuskysymykseni tarkentui erityisesti monimediaalisuuden toteutumiseen ja kehittämiseen.

Etelä-Suomen Sanomien toimitustyötä näytti leimaavan se, että monimediaaliseen työnkulkuun oltiin matkalla. Tutkimukseni perusteella monimediaalisuus oli jo iso osa joidenkin toimittajien työskentelyä, mutta rutiinia se ei vielä ollut kaikille. Tätä ilmensi muun muassa se, että deskiläiset joutuivat vielä muistuttelemaan toimittajia nettijuttujen tekemisestä. Monille tutkimuksessani haastatelluille monimediaalisuus oli kuitenkin iso osa työnkuvaa. He tekivät monimediaa aiheen ja välineiden ehdoilla, mutta työllä oli myös rajoitteensa, esimerkiksi aika, työmäärä, työntekijöiden määrä ja tekniikka. Nämä asiat puolestaan vaikuttivat siihen, että toimittajat joutuivat priorisoimaan tekemisiään.

Myös toimituksen tasolla rutinoitumiseen ja monimediaaliseen ajatteluun oli vielä matkaa. Tämä näkyi niin, että toimitustyön suunnittelussa ja johtamisessa monimediaalisuutta ei vielä riittävästi otettu huomioon. Asia ilmeni myös niin, että monimediaalisuuta koskeva ohjeistus oli toimittajien mielestä ollut vaihtelevaa pitkin matkaa.

Etelä-Suomen Sanomien toimintamallin tavoitteena on ollut, että eri välineet tekevät yhteistyötä, jakavat sisältöjä ja poistavat päällekkäisyyksiä. Toimittajien mielestä deskin muutto paransi lehden ja deskin välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua, kun taas radio oli jäänyt takaalalle. Kaukainen sijainti keskustasta vaikutti kuitenkin siihen, että toimittajat tunsivat olevansa etäällä ihmisistä. Toimituksesta tuli lähdettyä tapahtumapaikoille huomattavasti vähemmän kuin ennen. Moni piti tätä isona menetyksenä erityisesti netille ja radiolle. Yhteistyön kannalta merkillepantavaa on se, että osa toimittajista koki yksiköiden olevan ikään kuin henkisesti erillisiä toisistaan. Hieman epäselväksi näytti jääneen yhteistyön tärkeimmän linkin eli monimediadeskin työnkuva ja vastuut.

Monen median hallitsemisesta oli toimittajien mielestä selvästi hyötyä, ja toimittajat tunsivat ylpeyttä moniosaamisestaan. Koulutusta oman osaamisen kehittämiseen kuitenkin kaivattiin. Monimediaalisuuden aikana erityisosaamiselle on toimittajien mielestä tilausta, mutta journalistinen asiantuntemus ja moniosaaminen voivat myös täydentää toisiaan. Monimediaalisessa

työskentelyssä ja sen ymmärtämisessä näyttää toimittajien mielestä olevan tärkeää, että myös johto osaa käyttää eri välineitä ja ymmärtää niiden ominaisuuksia.

Etelä-Suomen Sanomissa oli monia sellaisia tekijöitä, jotka edistivät tai ehkäisivät monimediaalista työskentelyä. Edistävänä tekijänä pidettiin sitä, että monimediaalisuuteen on tietoisesti pyritty ja että se on kirjattu strategiaankin. Monimedian tekemiseen on selvästi annettu mahdollisuus ja siihen on organisaatiossa halukkuutta. Edistävänä tekijänä voidaan pitää myös sitä, että toimituksessa on henkilöitä, jotka ovat halukkaita tekemään monimediaa ja heillä on siihen taitoja.

Ehkäisevänä tekijänä puolestaan voidaan pitää sitä, että monimedia ei vielä ollut selkeä osa toimitustyön avainkäytäntöjä, kuten työn suunnittelua. Monimediaalisuus ei myöskään välttämättä kulkenut rutiininomaisesti toimittajien työnkulussa. Esiin nousivat myös esimerkiksi kielteiset asenteet ja riittämätön ohjaus.

Joitakin tekijöitä on vaikea edes kategorisoida näin tiukasti, koska ne saattavat toisaalta edistää, toisaalta ehkäistä työskentelyä. Lehden ja deskin yhteistyön edistysaskeleita otettiin, kun deski muutti lehden yhteyteen, mutta toisaalta muutto jätti radion taka-alalle. Välimaastoon jää myös se, että toimittajat halusivat kehittää osaamistaan, mutta siihen ei ollut riittävästi mahdollisuuksia.

Monissa käytännöissä ja rutiineissa olisi vielä parantamisen varaa, jotta monimediaalisuuden todellinen potentiaali pääsisi paremmin esiin. Avainasemassa on mielestäni juuri osaaminen, sen kunnollinen hyödyntäminen ja kehittäminen. Moniosaajilla on paljon taitoja, joita ei kaikilla ole ja joita monet eivät ehkä halua edes oppia. On voimavara, että toimituksessa on ihmisiä, jotka ovat aidosti innostuneita monimediasta.

Toinen tärkeä tekijä monimediaalisuuden mahdollisuuksien hyödyntämisessä olisi, että yhteistyötä eri välineiden välillä yhä terävöitettäisiin samoin kuin monimediaalisuuteen liittyviä tavoitteita ja niiden toteutumista. Nyt ilmassa oli vielä epätietoisuutta. Esimerkiksi deskin työnkuva oli jäänyt tarkasti jäsentymättä. Myös rautalankamallimainen ohjeistus kirjoittaville toimittajille saattaisi hälventää epävarmuutta siitä, millaista monimediaalisuutta heiltä toisaalta toivotaan ja toisaalta odotetaan. Jos deskiläiset eivät itse ehdi keikoille, jää paljon sen varaan, mitä verkon tai radion kannalta kiinnostavaa toimittaja osaa tuoda juttukeikalta mukanaan. Työn suunnittelulla on tässä tärkeä merkitys.

Etelä-Suomen Sanomien tilannetta kuvaa ehkä parhaiten, että siellä ollaan matkalla monomediasta, yhteen välineeseen tekemisestä, kohti monimediaa, askel kerrallaan ja korjausliikkeitä tehden. Siellä on halu ja mahdollisuus tehdä monimediaa sekä tavoite kehittää sitä. Tämä näkyi muun muassa toimintamallin ja toimituksen remontin suunnittelussa. Myös monimedian tekemiseen liittyviä ongelmia on tiedostettu ja niihin on tartuttu. Tästä kertoo muun muassa se, että deskiin on valittu monimediatuottaja, jonka tehtävä on johtaa monimediatyöskentelyä ja kehittää verkkoa. Hän on aiemmin työskennellyt deskissä. Näin toimittajien toive monimediaa hallitsevasta johdosta näyttäisi toteutuneen. Myös deskin työnjakoa on järjestelty niin, että nyt yksi deskiläinen työskentelee Lahden keskustan toimituksessa kahtena päivänä viikossa. Siellä hän ideoi ja toteuttaa juttuja niin, että työstä hyötyvät myös lehti ja radio. Kun kesällä 2010 tein haastattelut, monimediaa oli esitellyn toimintamallin ja organisaatiorakenteen mukaan tehty vasta noin puoli vuotta, joten on ymmärrettävää, ettei kaikki vielä tuolloin sujunut erinomaisesti.

8.1 Välietapilla monomediasta monimediaan

Luonnehdin Etelä-Suomen Sanomien tilannetta eräänlaiseksi välietapiksi monomediasta matkalla kohti monimediaa. Sama tilanne on monessa muussakin toimituksessa, sillä monomedian juuret ovat kaukana historiassa ja siksi syvällä toimitustyön käytännöissä ja toimittajien ajattelutavoissa.

Merja Helteen (2009, 91) mukaan toimitusten työyhteisöissä elävät jo nykyään rinnakkain vanhat ja uudet journalismin ihanteet ja normit sekä työn tekemisen tavat, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisia. Sen vuoksi ne voivat tuottaa erilaisia näkökulmia muutokseen ja sen toivottuun suuntaan. Jotkut saattavat samastua Shoemakerin ja Reesen (1996, 107) ajatukseen siitä, että toimitustyötä tehdään liukuhihnamaiseen tyyliin. Toiset taas nauttivat nopeasta työtahdista ja mahdollisuudesta vaihtaa välineestä toiseen.

On varmasti totta, että sanomalehtien toimituksissa elää vielä pitkään ainakin kahdenlaisten toimittajien heimo: moniosaajien ja mono-osaajien. Heidän käsityksensä journalismin tekemisen tulevaisuudesta sekä journalistin roolista ja tuon roolin vaatimuksista voivat olla hyvin erilaiset, jopa ristiriitaiset. Lisäksi joukossa voi olla vielä niitä, jotka taiteilevat jossakin mono-osaamisen ja moniosaamisen välimaastossa ja pohtivat omaa rooliaan.

Uskallan ennustaa, että toimittajan ammatillisen omakuvan laajeneminen jatkuu tulevaisuudessa, sillä eri välineisiin tekeminen tuskin loppuu. Tästä saattavat omalta osaltaan pitää huolen uudet tablet-tietokoneet, joita alkoi vuonna 2010 tulla markkinoille ja joihin muutama suomalainen lehti ehti jo saman vuoden aikana tehdä oman versionsa. Lukulaitteessa lehden sivu voi sisältää videota, ääntä, kuvagallerioita ja grafiikkaa tai jotain sellaista sisältöä, josta emme vielä edes tiedä. Tablet-tietokoneiden myötä myös välineiden yhteistyön voi otaksua korostuvan. Niin ikään sosiaalinen media voi asettaa yhä uudenlaisia vaatimuksia toimittajan työlle.

Tasapainoilusta monomedian ja monimedian välillä kertoo myös, että vaikka tässäkin tutkimuksessa haastateltujen toimittajien mielestä monimedia on tulevaisuutta, suhtautuminen sen tekemiseen oli hyvin järkiperäistä. Kaikista aiheista ei tarvitse tehdä monimediaa, eikä kaikista toimittajista tarvitse tehdä moniosaajia. Silti välivaihe voi tuntua toimittajasta kiusalliselta. Toisaalta mediakonvergenssin taustalla vaikuttavat taloudelliset syyt ajavat välineitä yhteistyöhön. Toisaalta tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi, että välineet eivät saisi syödä toistensa sisältöjä. Tällaisessa tilanteessa toimittajan on luovittava monotekemisen ja monitekemisen välillä.

Tässä tutkimuksessa on myös pohdittu sitä, mikä kaikki monimedian tekemiseen voi vaikuttaa. On jopa tullut tunne, että kaikki vaikuttaa kaikkeen. Monimedian tekemiselle näyttää olevan monia vaatimuksia, mutta teknologiaa enemmän monimedian toteutuminen saattaa kulminoitua kykyyn ajatella monimediaalisesti. Tämä ei sinänsä ole uusi havainto. Esimerkiksi Pavlikin (2001, 36) mukaan olisi tärkeää, että toimittaja oppisi ajattelemaan välineenomaisesti. Välietappivaiheeseen näyttää kuitenkin kuuluvan, että välineenomainen ajattelu ei vielä tule luontevasti. Tällaisen ajattelun ei kuitenkaan tarvitse olla kaukana tulevaisuudessa. Tästä kertoo seuraava sitaatti, jossa eräs haastattelemani toimittaja vertasi kuvaavasti monimediaalisuutta niin sanottuun tavisteluun eli tavallisten ihmisten näkökulman korostumiseen journalismissa:

> *Kymmenen vuotta sitten tuli tavistelu ja se vaati aikamoisen henkisen muutoksen, mut se meni läpi, aluksi se tuntu vaikealta kun ei ollu totuttu katsomaan sitä aihetta ihmisten läpi, oltiin vaan totuttu haastattelemaan asiantuntijoita, mut äkkiä siihen tottu eikä se nyt tunnu kummalliselta.*

Toimittajan ajatus kertoo siitä, että muutaman viime vuosikymmenen aikana journalismi ja sen tekeminen ovat kokeneet isoja muutoksia. Monimedia on vain yksi lenkki tässä ketjussa.

Esimerkiksi sisältöjen visualisoituminen ja siihen liittyvä juttujen pilkkominen erilaisiin juttutyyppeihin sekä tavistelu ovat tuoneet melko lyhyessä ajassa uusia ulottuvuuksia toimittajan työhön. Kuten sitaatista käy ilmi, kyse on lopulta kyvystä ajatella uudella tavalla. Samalla tavalla kuin toimituksissa on opittu tekemään sisältöjä visuaalisen ulkonäön tai tavallisen ihmisen näkökulman ehdoilla, voidaan olettaa, että myös monimediaalisuuteen opitaan. Kyse on myös journalistisen osaamisen jalostamisesta uusia tarpeita varten. Lisäkoulutusta ei voi korostaa liikaa.

Monimediaalisuuden toteutuminen edellyttää kuitenkin, että sille ja sen tekijöille annetaan mahdollisuus ja että monimedian tekemiseen tarjoutuvat mahdollisuudet tunnistetaan ja käytetään hyväksi. Tämä on tärkeää myös sen vuoksi, että mediakonvergenssin tärkeänä taustavaikuttajana on yleisö ja sen muuttuvat mediankäyttötyylit sekä mediaan kohdistuvien halujen, tarpeiden ja toiveiden kirjo. Monimediaalisuuden potentiaalin ymmärtäminen ja sen tekemisen tapojen kehittäminen ovat osaltaan vastaus yleisön tarpeisiin ja myös mahdollisuus kerätä yleisöjä uusin tavoin välineiden ääreen.

Miten välietappivaiheesta sitten päästään eteenpäin tilanteeseen, jossa monimedian potentiaali on aidosti otettu huomioon? Uskon, että mitä enemmän monimediaa tehdään ja mitä enemmän siihen laitetaan resursseja, sitä nopeammin muutoksia tapahtuu. Uskon myös, että välietappivaihe on osittain sukupolvikysymys. Nuorten toimittajien koulutukseen on jo sisältynyt eri välineiden opiskelua ja heillä on ehkä suurempi motivaatio oppia uutta kuin vanhemmilla toimittajilla jo pelkästään oman urakehityksen vuoksi. Liukuma monomediasta monimediaan voi helpottua uuden toimittajasukupolven myötä.

Monimedian tekemisen kannalta myös toisen historiallisen tradition muutoksella voi olla merkitystä. Perinteisesti suomalaista sanomalehtijournalismin tuotantoa on leimannut työtapa, jossa toimittaja on saanut pitkälti päättää tekemisistään ja toteuttanut jutun alusta loppuun itse (Helle & Töyry 2009, 24). Autonomia on ollut myös journalistiprofession ydintä. Monissa sanomalehdissä ollaan kuitenkin siirtymässä tai jo siirrytty suunnittelevaan ja editoivaan työtapaan, jossa juttujen aiheet, näkökulmat ja visuaalinen esillepano suunnitellaan tarkasti ja juttuja editoidaan runsaasti (ema. 24–29). Tällaista työtapaa piti Kuneliuksen ja Ruusunoksan (2008) haastattelema toimitusten keskijohto vastauksena kulttuuriseen haasteeseen, jonka muuttuvat ja kasvavat yleisön odotukset journalismia kohtaan luovat. Työtavan haittapuolena voidaan kuitenkin pitää autonomian kannalta juuri sitä, että siinä toimittajalla olisi vähemmän valtaa oman työnsä sisältöön ja tulokseen. Peräänkuuluttamani monimediaalisuuden huomi-

oimisen ja sen tekemisen helpottumisen kannalta suunta tämänkaltaiseen työtapaan voi kuitenkin olla hyvä.

8.2 Miten onnistuin?

Työn lopuksi on syytä vielä tehdä muutama huomio omasta tutkimuksestani, sen luotettavuudesta, yleistettävyydestä, validiudesta ja mielekkyydestä.

Laadullisessa tutkimuksessa oleellinen luotettavuuden arviointikriteeri on se, miten tutkijan ominaisuudet vaikuttavat tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on kuitenkin aina puolueellinen, sillä hän luo tutkimusasetelman ja tulkitsee tulokset, on ikään kuin tutkimusväline (Eskola & Suoranta 2008, 2010; Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Se, että tunsin Etelä-Suomen Sanomien monimediaalisuuden toimintatapoja ja olin havainnut niissä myös ongelmia, auttoi luomaan tutkimusasetelman ja näkökulman koko tutkimukselle. Koin, että joistakin ennakkotiedoista ja -oletuksista oli hyötyä erityisesti työn alkumetreillä ja haastattelurunkoa rakentaessa. Työpaikan ja työntekijöiden tuntemisesta oli hyötyä myös haastateltavien valinnassa ja haastattelutilanteissa. Tutkimuskohteen tunteminen ohjasi näin ollen jonkin verran tutkimusprosessiani.

Joitain asioita jäi työn ulkopuolellekin. Haastateltavien valinnan vuoksi tämä tutkimus ei esimerkiksi kerro täysin luotettavasti, millaisia asenteita muilla kuin tutkimukseen osallistuneilla toimittajilla on monimediaalisuutta kohtaan. Tutkimukseni tulokset kertovatkin ennen kaikkea kahdeksan toimittajan käsityksen monimediaalisesta työskentelystä. Niitä ei varmasti kaikilta osin voi yleistää koko toimitukseen tai muihin toimituksiin. Tulosteni arvioinnissa on muistettava myös, että tutkimukseni koskee nimenomaan kesää 2010 ja sitä edeltävää aikaa, eikä näin ollen huomioi tuon ajan jälkeen tapahtuneita muutoksia. On syytä ottaa huomioon sekin, että olen katsellut monimediatyötä tiettyjen näkökulmien läpi, minkä vuoksi tutkimustani ei voi pitää aiheen tyhjentävänä esityksenä.

Tutkimuksellani halusin päästä käsiksi monimediaalisen työskentelyn käytäntöihin, rutiineihin, niiden sujuvuuteen ja ongelmiin sekä niiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Tähän mielestäni sain vastauksia valitsemallani tutkimusasetelmalla ja tutkimusmenetelmillä. Tässä mielessä haastateltavien valintakriteerit ja tutkimushaastattelu metodina ovat perusteltuja, samoin erityisesti Shoemakerin ja Reesen (1996) sekä Hytösen (2010) antamien käsitteiden käyttäminen ajatustyökaluina.

Alusta lähtien halusin myös, että työstäni voisi olla jotakin hyötyä Etelä-Suomen Sanomissa. Tämän tavoitteen saavuttaminen jää kuitenkin muiden arvioitavaksi. Osa tutkimukseni tuloksista ei varmasti tule lehdelle tai haastateltaville yllätyksenä ja osaan esille tulleista ongelmista on jo ehditty etsiä ratkaisua.

Eskola ja Suoranta (2008, 222) mainitsevat yhtenä tutkimuksen onnistuneisuuden kriteerinä sen tulokselliSuuden; millaista uutta tietoa tai uusia näkökulmia tutkimus on tuottanut. Monet tässäkin tutkimuksessa esiin tulleet monimediaalisen työskentelyn pulmat toistuvat muissakin tutkimuksissa. Siksi joudun kysymään itseltäni, oliko monimediaalisuuden toimivuuden pohtimisessa enää järkeä, kun sitä on jo monissa suomalaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa tutkittu. Vastaväitteenä tälle voin – samoihin tutkimuksiin vedoten – esittää kuitenkin, että harvassa suomalaisessa tai edes ulkomaisessa toimituksessa monimediaa tehdään jo täydellä rutiinilla ilman minkäänlaisia ongelmia. Työni antaakin jälleen yhden näkökulman juuri siihen muutokseen, jonka kanssa hyvin monet toimitukset tällä hetkellä edelleen painivat. TulokselliSuudeksi laskenkin ainakin omassa mielessäni sen, jos tutkimukseni vie Etelä-Suomen Sanomat askeleen kohti vielä toimivampaa monimediaalisuutta.

Miksi toimiva monimedian tekeminen, sen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen sitten on tärkeää? Sen vuoksi, että monimediaalisuus ylipäätään voi hyvin olla se tapa, joka estää jo pitkään ennustetun sanomalehden kuoliniskun. Sanomalehti, netti, radio, tablet-versio, mitä ikinä mediayhtiön tulevaisuuden välinevalikoimaan kuuluukaan, sen on muodostettava kokonaisuus, jonka seuraamisen yleisö kokee mielekkääksi. Välineet ovat ominaisuuksiltaan sekä käyttötavoiltaan erilaiset, mutta toisiaan täydentäessään ne ovat vahvimmillaan. Sanomalehdellä voi siis edelleen olla paikkansa tässä kokonaisuudessa.

8.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämä tutkimus antoi vastauksia monimedian tekemisestä yhden lehden osalta. Monissa aiemmissa tutkimuksissa samankaltaisia asioita on käsitelty muissa lehdissä. Monissa näissä tutkimuksissa pääosassa ovat olleet toimittajat, mutta toimituksien johto on jätetty ulkopuolelle. Mielestäni olisi kiinnostavaa kuulla johdon tavoitteita ja näkemyksiä siitä, mihin monimediaalisuudessa ollaan matkalla, mitä he pitävät monimedian tekemisessä tärkeänä ja millainen asema ja arvo monimedian tekemiselle ylipäätään on annettu heidän toimituksissaan. Tästä johdettuna olisi mielenkiintoista verrata tavoitteiden ja todellisuuden suhdetta toimituk-

sissa, miten toimituksen johdon ja toimittajien käsitykset monimedian tekemisestä eroavat toisistaan. Tällaisen toteuttamiseen voisi sopia jopa ryhmähaastattelu.

Todennäköistä, jopa selvää on, että median muutos ja murros eivät tule pysähtymään. Ne vaikuttavat jatkossakin toimittajan ja toimituksen työskentelyyn. Tuoreena esimerkkinä ovat juuri tablet-tietokoneet, joille ei vielä tätä kirjoitettaessa keväällä 2011 ole löytynyt edes kunnollista suomenkielistä nimitystä. Niiden ja sosiaalisen median tuleminen toimittajan työkenttään olisivat varmasti kiintoisia jatkotutkimuksen aiheita.

Lähteet

Ahvenainen, Kirsi (2004). Sanomalehden monikanavainen uutistoimitusprosessi: tapauksena sanomalehti Keskisuomalainen. Tietojenkäsittelytieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Boczkowski, Pablo (2004a). Digitizing the news: Innovation in online newspapers. Cambridge, MA. MIT Press.

Boczkowski, Pablo (2004b). The processes of adopting multimedia and interactivity in three online newsrooms. Journal of Communication, 54 (2). 197–213.

Dennis, Everette E. (2003). Prospects for a Big Idea – Is There a Future for Convergence? The International Journal on Media Management, 5 (1). 7–11.

Deuze, Mark (2007). Media work. Cambridge. Polity.

Dwyer, Tim (2010). Media convergence. Maidenhead. Open University Press.

Eri viestinten osuudet mediakäytöstä (2007). Suomen virallinen tilasto: Joukkoviestimet. Helsinki. Tilastokeskus. (Tarkistettu 30.3.2011). http://www.stat.fi/til/jvie/2007/index.html

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Fagerjord, Anders & Storsul, Tanja (2007). Questioning convergence. Teoksessa Storsul, Tanja & Stuedahl, Dagny (toim.) Ambivalence towards convergence: digitalization and media change. Göteborg. Nordicom. 19–31.

Hakanen, Marja-Liisa (2005). Monimediajournalismi Huittisissa? Toimitustyö murroksessa: tarkastelukohteina Lauttakylä-lehti, Radio West, Satakunnan Yrittäjä-lehti. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Heinonen, Ari (1999). Journalism in the age of the net: changing society, changing profession. Tampere. University of Tampere.

Heinonen, Ari (2002a). Joukkotiedotuksesta moniviestintään. Teoksessa Ruusunen, Aimo (toim.) Media muuttuu: viestintä savitauluista kotisivuihin. Helsinki. Gaudeamus. 160–183.

Heinonen, Ari (2002b). Lehdestä moneksi: monimediajournalismin koulutustarve sanomalehdissä. Tampreen yliopisto. Journalismin tutkimusyksikkö.

Helle, Merja (2009). Journalistisen työn muutos. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) Journalismi murroksessa. Helsinki. Gaudeamus. 91–111.

Helle, Merja (2011). Toimitustyö muutoksessa: toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä. Tampere. Tampereen yliopistopaino.

Helle, Merja & Töyry, Maija (2009). New practices in journalisticwork. Teoksessa Oittinen, Pirkko & Saarelma, Hannu (toim.) Print media: principles, processes and quality. Helsinki. Paper Engineers'Association/Paperi ja Puu Oy. 13–39.

Herkman, Juha (2002). (Tarkistettu 30.3.2011). http://www.mcult.net/mediumi/article.html?articleId=65&print=1&lang=fi

Herkman, Juha (2003) Konvergenssi muuttaa kaiken? Teoksessa Vehkalahti, Pertti (toim.) Journalismikritiikin vuosikirja 2003. Vammala. Vammalan kirjapaino. 151–157.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hytönen, Timo (2010). Käenpoika journalismin pesässä: monimediaalisen uutisjournalismin mahdollisuus – tapauksena Yleisradion alueelliset uutiset. Journalistiikan lisensiaattitutkimus. Jyväskylän yliopisto.

Internetin käyttötarkoitukset 2004–2007 (2008). Suomen virallinen tilasto: Tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Helsinki. Tilastokeskus. (Tarkistettu 30.3.2011). http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2008/sutivi_2008_2009-04-27_tie_002_fi.html

Jenkins, Henry (2006). Convergence culture: where old and new media collide. New York. New York University Press.

Jokinen, Jouko (2005). Toimittajan päivä 2014. Teoksessa Louhenperä, Risto (toim.) Vauhtia viestinnästä. Helsinki. Graafinen teollisuus ry. Sanomalehtien liitto. 211–213.

Jussila, Elisa (2002). Monimediadeski toimintaympäristönä: Yleisradion Oulu Radion ja Pohjois-Suomen tv-uutisten työntekijöiden näkemykset monimediadeskistä ja sen aiheuttamista muutoksista. Puheviestinnän pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Jyrkiäinen, Jyrki (1994). Sanomalehdistön keskittyminen: joukkoviestinnän ja erityisesti sanomalehdistön keskittymisilmiö, sen kulku ja seuraukset jälkiteollisissa yhteiskunnissa 1980-luvun lopulla. Tampere. Tampereen yliopisto.

Jyrkiäinen & Savisaari Eero (2003). Sanomalehdistön nykytila. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) Suomen mediamaisema. Helsinki. WSOY. 62–76.

Jyrkiäinen, Jyrki (2008). Journalistit muuttuvassa mediassa. Tampereen yliopisto. Journalismin tutkimusyksikkö.

Jörgensen, Aki (2009). Lue lisää lehdestä, katso video verkossa: toimittajien käsityksiä monikanavaisesta journalismista Keskisuomalaisessa ja Savon Sanomissa. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Kasvio, Antti (2007). Työn muutos globaalin kilpailun, tieteen uusien edistysaskelien ja syvenevien ympäristöongelmien aikakaudella. Teoksessa Kasvio, Antti & Tjäder, Johanna (toim.) Työ murroksessa. Helsinki. Työterveyslaitos. 30–43.

Kolodzy, Janet (2009). Convergence explained: playing catch-up with news consumers. Teoksessa Grant, August E. & Wilkinson, Jeffrey S. (toim.) Understanding media convergence : the state of the field. New York. Oxford University Press. 31–51.

Kunelius, Risto & Ruusunoksa, Laura (2008). Mapping professional imagination. Journalism Studies, 9 (5). 662–678.

Kuusisto, Päivi & Sirkkunen, Esa (1999). Journalismi uuden kynnyksellä. Tampere. Tampereen yliopisto.

Lawson-Borders, Gracie (2006). Media organizations and convergence: case studies of media convergence pioneers. Mahwah (N.J.). Lawrence Erlbaum.

Lehtihistoriasta mediatulevaisuuteen (2010). Etelä-Suomen Sanomat 18.4.2010, pääkirjoitus.

Lindblom, Tom (2009). Uuden median murros Alma Mediassa, Sanoma Osakeyhtiössä ja Yleisradiossa 1994–2004. Tampere. Tampereen yliopistopaino.

Lyytikäinen, Erkki (2010). ”Kivaa olla mukana hyvässä tapahtumassa”. Nuoret laulajaneidot ensi vierailulla lehtitalossa. Etelä-Suomen Sanomat 15.10.2010, Lahti & Naapurit, 3.

Miettinen, Jorma, Kalliomäki, Ilkka & Suominen, Elina (1976). Journalistinen työprosessi. Helsinki. Gaudeamus.

Nieminen, Martta (2005). Me olemme Hesarissa töissä - emme missään konsernissa: miten yhteistyöhön suhtaudutaan ja varaudutaan? Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Nuorten mediankäyttötutkimus (2007). (Tarkistettu 30.3.2011). www.sanomalehdet.fi/files/214/Nuorison_mediankayttotutk_2007_tiiv.pdf

Nygren, Gunnar (2008). Yrke på glid: om journalistrollens de-professionalisering. Stockholm. Sim(o).

Nygren, Gunnar & Witschge, Tamara (2009). Journalistic Work: a profession under pressure? Journal of Media Business Studies, 6 (1). 37–59.

Pavlik, John V. (2001). Journalism and new media. New York, NY. Columbia University Press.

Pietilä, Antti-Pekka (2007). Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia: median muodonmuutos. Helsinki. Art House.

Pyöriä, Pasi (2006). Understanding work in the age of information: Finland in focus. Tampere. Tampereen yliopisto.

Quinn, Stephen (2002). Knowledge management in the digital newsroom. Oxford. Focal Press.

Redifining convergence in 2008 (2008). WAN-IFRA Magazine. 1/2008. 28–29.

Rinkinen, Jenni (2004). Helsingin Sanomien Verkkoliitteen ja kantalehden suhde: toimittajien näkemyksiä ja kokemuksia. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Ruokolainen, Ina (2004). Etlari ja Neltari – lähellä vai kaukana? Verkkolehden ja sanomalehden suhde yhden tapausesimerkin valossa. Viestinnän pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Sanoma – lähes 150 vuotta viestintää (Tarkistettu 30.3.2011). http://www.sanoma.com/history/historia.html

Shoemaker, Pamela J. & Reese, Stephen D. (1996). Mediating the message: theories of influences on mass media content. White Plains. Longman.

Singer, Jane B. (2004a). More than ink-stained wretches: the resocialisation of print journalists in convergent newsrooms. Journalism & Mass Communication Quarterly, 81 (4). 838–856.

Singer, Jane B. (2004b). Strange Bedfellows? The diffusion of convergence in four news organizations. Journalism Studies, 5 (1). 3–18.

Storsul, Tanja & Stuedahl, Dagny (2007). Introduction. Teoksessa Storsul, Tanja & Stuedahl, Dagny (toim.) Ambivalence towards convergence: digitalization and media change. Göteborg. Nordicom. 9–16.

Taylor, Brett (2009). Australian AP journalists gearing up. WAN-IFRA Magazine 10/2009. 48–52.

Timonen, Jani (2004). Mediakonvergenssi maakuntalehdissä: ajatuksia sanomalehden ja uuden median kohtaamisesta Aamulehdessä, Etelä-Suomen Sanomissa, Karjalaisessa, Keskisuomalaisessa, Pohjalaisessa, Satakunnan Kansassa, Savon Sanomissa ja Turun Sanomissa. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Veseling, Brian (2009). Newsrom reorganisation: lessons learned. WAN-IFRA Magazine 7/2009. 12–16.

Villi, Mikko (2006). Mediakonvergenssi ja verkkoviestintä. Teoksessa Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.) Verkkoviestintäkirja. Helsinki. Yliopistopaino. 101–120.

Virtanen Teemu (2010). Liikenteen vaaranpaikkoja joka tuutista. Juttuvinkistä jalostui tarina lehteen, verkkoon ja radioon. Etelä-Suomen Sanomat, juhlaliite 18.4.2010.

Liite 1. Haastattelurunko

1. **Peruskysymykset**
    - nimi, ikä, työtehtävä, miten kauan olet ollut nykyisessä työssäsi
    - mitä sana monimediaalisuus tuo mieleesi

2. **Monimediaaliset työkäytännöt**

    Toimittajan oma työ
    - Millainen osa monimediaalisuus on työtäsi?
    - Miten monimediaalisuus on vaikuttanut jutuntekoprosessiin?
    - Miten huomioit eri välineet, kun ideoit, suunnittelet ja teet juttua
    - Onko eri välineiden huomioiminen (esim. verkkopätkän kirjoittaminen) jo itsestäänselvyys vai unohtuuko se vielä?
    - Onko omissa monimediaalisissa työkäytännöissäsi vielä parannettavaa?

    Toimitustyön johtaminen ja suunnittelu
    - Miten monimediaalisuus näkyy uutistyön johtamisessa ja suunnittelussa? Onko tämä riittävällä tasolla? Miten sitä voisi parantaa?
    - Pitäisikö deskillä tai toimituksessa yleensä olla henkilö/pomo, joka suunnittelisi aiheita, joiden toteutustapa olisi monimediaalinen?
    - Annetaanko monimediaalisuuteen liittyvää palautetta?
    - Pitäisikö lehden toimittajia kierrättää deskissä nykyistä enemmän?
    - Kenelle kuuluu vastuu monimediaalisen journalismin toteutumisesta?

3. **Monimediaalinen organisaatio**
    - Millaista ohjeistusta olet saanut monimediaalisen journalismin tekemisestä Etelä-Suomen Sanomissa?
    - Millaista teknistä koulutusta olet saanut eri välineisiin?
    - Onko ohjeistusta ja koulutusta ollut mielestäsi riittävästi ja onko se ollut selkeää?
    - Tukevatko työvälineet hyvin monimediaalista työskentelyä?
    - Miten välineiden välinen yhteistyö toimii? Pitäisikö sitä vielä kehittää?
    - Mitä mieltä olet ratkaisusta siirtää deski lehden toimituksen yhteyteen?
    - Miten deskin muuttaminen lehden toimituksen yhteyteen on vaikuttanut lehden, verkon ja radion väliseen yhteistyöhön ja asemaan? Onko jokin väline paitsiossa? Entä omaan työskentelyysi?
    - Millainen on eri välineiden välinen työnjako? Onko työnjako selkeä?
    - Mitkä tekijät edistävät monimediaalisen journalismin tekemistä?
    - Mitkä tekijät haittaavat sitä?

4. **Monimediaaliset sisällöt**
    - Millainen on sinusta monimediaalinen juttukokonaisuus? Mitä osia siihen kuuluu?
    - Mihin välineisiin olet tehnyt juttuja? Jos jokin väline puuttuu, miksi? Millaisia sisältöjä?
    - Oletko selvillä siitä, millaisia juttuja ja aiheita julkaistaan missäkin välineessä?
    - Ovatko sisällöt riittävän erilaisia eri välineisiin vai tapahtuuko ns. lapiointia?
    - Kilpailevatko eri välineet keskenään aiheista?
    - Mitä lisäarvoa monimediaaliset sisällöt tuovat lukijalle?

5. **Asenteet monimediaalisuutta kohtaan**
    - Miten kuvailisit omaa suhtautumistasi monimediaalisuuteen?
    - Miten toimittajat ylipäätään Etelä-Suomen Sanomissa mielestäsi suhtautuvat monimediaalisuuteen?
    - Onko asenteissa tapahtunut muutosta?
    - Oletko työskennellyt deskissä? Miksi/miksi et?

6. **Ammatti-identiteetti**
    - Mitä sinulle tulee mieleen sanasta moniosaaja? Koetko itse olevasi sellainen?
    - Pitäisikö nykytoimittajan hallita useita välineitä teknisesti ja sisällöllisesti?
    - Onko journalistin asiantuntijuus uhattuna monimediaosaamisen takia?
    - Viekö monimediaalisuus aikaa journalistin ydintehtäviltä?
    - Millainen vaikutus monimediaalisuudella on ollut ammattitaidollesi?

Haluatko vielä sanoa muuta?